

The Project Gutenberg eBook of Rakkaita sukulaisia

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Rakkaita sukulaisia

Author: Mór Jókai

Translator: Antti Jalava

Release date: December 31, 2007 [eBook #24087]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK RAKKAITA SUKULAISIA ***

Produced by Tapio Riikonen

RAKKAITA SUKULAISIA

Kirj.

Mauri Jokai

Unkarin kielestä suomentanut Antti Jalava

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1879.

I.

Ilta oli tulossa. Setäni, rauhatuomari Lörincz Kassay[1] seisoj ulkona asuntonsa ovesta, joka oli valtatie päin ja ilman porttia, niinkuin muittenkin hänen vieraanvaraisten naapuriensa talot. On kyllä totta, että avonaisella pihalla loikui seitsemän karhunkokoista verikoiraa, ja jos joku tahtoi mennä sisään huoneisiin, kysyi se enemmän vaivaa, kuin jos Pestissä pyysi talonvartiaa ovea avaamaan. Järkevä ihminen ei kuitenkaan liiku maantiellä ilman sauvatta; sillä tarvitsee vaan sivaltaa yhtä luppakorvista, niin muut ymmärtävät heti viittauksen ja pötkivät tiehensä, mikä minnekin. Silloin ei vielä käytetty noita lyhyitä, mitättömiä keppejä, joita vastaan ei voi nojata itseään ja joilla ei myöskään saata koiria lyödä.

Setäni Lörincz Kassay seisoj siis tuolla ovestaan, piippua polttaen, ja huusi toisella puolella tietä asuvalle lautamiehelle, joka niinikään seisoj huoneensa ovesta. Keskustelu olisi tosin käynyt helpommin, jos jompikumpi olisi mennyt toisen luokse, sillä tie oli leveä ja täytyi huutaa kovasti toinen

toisensa sanoja kuullaksensa, mutta tiellä molempien talojen välillä oli niin paljon likaa, että vaunuillakin oli vaikea siitä lävitse päästä, ja jos tahtoi mennä ylitse, oli ensin kiertäminen puutarhain ympäri ja samaa tietä takaisin tuleminen, kaikkialla aitauksia myöten kiiveskellen. Sen vuoksi oli parempi tuolla tavoin huutaa toiselle puolelle.

Mitenkä Lörincz Kassay on minun setäni, sitä en tiedä, mutta pidä sinäkin, arvoisa lukija, häntä sukulaisenasi, sillä — hän on kiireestä kantapäähän asti kunniallinen, kelpo mies, eikä tuota sinulle häpeää. Pitäkäämme kiinni tuosta vanhasta hyvästä tavasta, että unkarilaiset katsovat itsiään jäseniksi yhdestä perheestä, ja että vanhemmat nimittävät nuorempia veljensä pojaksi ja tyttärekseksi, nämät taas heitä sedäksi ja tädiksi.

Setä Lörincz kuului siihen kunnan keskiluokkaan, jonka toimenä oli käyttää lakia ja oikeutta, ylläpitää kansallista yhteistunnetta, edistyttää varallisuutta heimomme hyväksi, tehdä työtä ilman melua ja kiitosta. Heistä ei puhu historia eikä runoilijat, sillä tuommoisia kelpo kunniallisia ihmisiä ei meillä ole niin harvassa, että heidän nimensä tarvitsisi muistoon kirjoittaa ja mitä tekisikään runoilija semmoisilla kunniallisilla ihmisillä, joissa ei ole edes sen verran romantisuutta, että viettelisivät toisen vaimoa taikka kaksintaistelussa ampuisivat jotakuta päähän hävyttömän silmäyksen tähden? Semmoinen ihminen syntyy, aivan säännöllisellä tavalla, ilman tähdistä-ennustusta, kasvaa pianon-soittajaksi tulematta, suorittaa kunnialla koulunkäyntinsä, ja kun hän on kaikki oppinut, tulee hän kotiin vanhempiensa tykö ja asuu heidän luonansa kuuliaisena poikana. Nämät naittavat hänet, kun hän tulee siihen ikään, ilman mitään runollisuutta; ja kuoltuansa jättävät he hänelle taloutensa ilman velkoja, sillä tämä luokka kansalaisistamme pitää velkoja jonkinlaisina syntinä, noudattaen sitä periaatetta, ettei kunniallisen ihmisen tule antaa ulos enemmän kuin hän saapi sisään; keinottelemisen ei ole unkarilaisen mielitoimia. Tämä periaate oli siihen määrään asti juurtunut Kassayn sydämeen, että hän koulu-aikansa, jos hänen saappaansa olivat rikki kuluneet, oli valmis ennemmin tekemään itsensä sairaaksi, kunnes sai rahaa kotoa, kuin olisi suutarilta mitään velaksi ottanut. Oppijaksonsa kollegiumissa suoritti hän loistolla; sitte harjoitti hän oikeuden-asioita vara-ispán'in[2] luona ja oppi siellä lakikieltä kirjoittamaan, maljoja juomaan ja kaunisten naisten kanssa pakinoimaan. Pestissä ilmestyi hän kenstisti, kävi frakissa, poltti sikaria ja veikisteli vastapäätä asuvain kaunisten juutalaistytöjen kanssa. Sittemmin tuli hän kotia kyläänsä ja unhotti frakin, sikarit ja kauniit juutalaistytöt, kuin ei niitä koskaan olisi ollutkaan.

Hänen vanhempansa valitsivat nyt hänelle kauniin, siveän, hyvän tytön, jonka Lörincz setämme ottikin vaimokseen. He eivät tosin kirjoittaneet toisilleen värssyjä, mutta he elivät varsin onnellisesti, heidän avioliittonsa siunattiin pienellä tytöllä.

Myöhemmin otti hän kehoituksesta vastaan rauhatuomarin viran, jota unkarilainen aina teki *ex nobili officio* — jalosta velvollisuudesta — eikä sen vuoksi, että hän olisi tarvinnut sitä, sillä siitä ei lähtenyt mitään hyötyä: maksut ja lisätulot riittivät tuskin asianomaisiin kulunkeihin. Mutta unkarilainen aatelmies uhrasi mielellään omastansa tuon hänelle arvollisen virkatoimen ja sen verrattoman itsetunnon tähden, että hän on koko piirikunnan maallinen edeskatsomus, joka kolmen miehen, nimittäin itsensä, yhden lautamiehen, ja yhden hajdú'n[3] avulla ylläpitää järjestystä ja käyttää oikeutta parin kolmenkymmenen tuhannen ihmisen keskuudessa.

Nuot molemmat herrat keskustelivat par'aikaa tien poikki jostakin tärkeestä toimitus-asiasta, kun yht'äkkiä hirveä ruoskan ääni veti puoleensa heidän huomionsa, ja kun he katsoivat maantien päähän, jossa se kääntyy puimatantereen ohitse, tuli näkyviin oiva ajokalut hevosineen, jotka tahdomme tarkemmin kertoa, sillä kuka tietää, saammeko enää koskaan nähdä semmoisia, sittekuin rautatiet risteilevät maattamme kaikilla tahoilla.

Se oli kaleesi, vieläpä herraskaleesi. Että kuomin päällystä oli vähäisen pilkullinen, siihen on pääsyy etsittävä siipikarjan kasvatuksessa. Milloin nämät ajokalut lienee tehty, sitä ei käy varmaan määrääminen, koska se on historiallinen tosi-asia, että jo kuningas Lajos (Lutwikki) I:n aikana löytyi riippuvia kaleeseja. Ulkonäöltään olivat ne vesimelunan puoliskon muotoisia, jota neljä korkeaa resoria viskeli ylös alas tuolla epätasaisella tiellä, niin että sisässä-istujat purivat kieleensä, jos puhuivat, vieläpä sysäsi ihmisen uloskin, jos ei hän pitänyt laidasta lujasti kiinni. Vaunun-ovia ei voinut avata eikä sulkea, jonkatähden ne kerran kaikkiansa olivat vahvasti kiinni sidotut seililangalla; takapuolelle oli molempien resorien väliin köytetty iso heinäkimppu, joka kunkin tärähyksen perästä uhkasi lentää sisässä-istujain niskaan. Tämän kunnioitettavan muinaisjäännöksen eteen oli valjastettu kaksi sävyisää hevosta ja kolmas juoksi vieressä, vetohihnaan kiinni sidottuna; yksi oli valkoisen-pilkkuinen, yksi voilakka ja yksi harmaa, kaikki kolme korviin asti liassa ja toisiansa lapaluuta vastaan kyhnyttäen. Kun ne huiskuttivat solmuun sidottua häntäänsä, nykäisivät ne ohjakset kuskin kädestä; tämä taas heilutteli ruoskaa edestakaisin ja sivalsi sillä useammin sisässä-istujain hattuja, kuin hevosten nahkaa, jossa lyönnit näkyivät niin selvästi, kuin olisivat olleet kiveen painetut.

Hyvää tahtoa ei puuttunut noilta jaloilta eläimiltä, mutta sitä enemmän vastaavaa kykyä. Ne olivat

kuormain kuljettamiseen käytettyjä talonpoikais-hevosia, joita ei oltu kasvatettu rauta-akselisia vaunuja vetämään; itse tuntien heikkoutensa, seisahtuivat ne joka kymmenennen askelen päästä huo'ahamaan, katsellen toisiaan huolestuneilla silmäyksillä.

Joka kerta kuin hevoset seisahtuivat eivätkä tahtoneet eteenpäin mennä, pisti säännöllisesti yksi sisässä-istuvista neljästä henkilöstä päänsä ulos monilukuisten matkakamsujen välistä ja huusi kuskille: "Seisahda, seisahda! jotta saan kysyä joltakin!"

Tämä huuto lähti eräästä heikompaan sukupuoleen kuuluvasta henkilöstä, jonka muotoa emme kuitenkaan nyt voi kertoa, koska suuret ristin rastin käärityt huivit estivät hänen arvoisista kasvoistaan muuta näkymästä kuin nenänpään. Paitsi häntä istui kaleesissa vielä kolme muuta henkeä: taka-istuimella arvoisan naisen vieressä näkyy, vaunun-nurkkaan vetäyneenä, bundaan[4] ja matkarakkarvalakkiin puettu herra, josta ei niinkään astu esiin muuta kuin suuret viikset ja pitkävartinen piippu, jonka suukappaleesta tupakoitsijan täytyy tarkkaa vaaria pitää, jottei se joka vaunun-tärähksestä syöksyisi sisään hänen suulakeensa. Vasta-päätä mammaa istuu toivoisa poika-nulikka, jonka karitsanahkainen lakki on painettu niin syvälle päähän, että sen alta pistää esiin vaan kaksi punaista pikku korvaa molemmin puolin, ja joka tutkistelevalla levottomuudella lakkaamatta katselee eteensä ja taaksensa. Tämän vieressä vihdoon pitää sijaa pitkäsäärinen, pöhöposkinen nuorukainen, joka suurilla, ällistelevillä silmillään katsoo likaiseen maailmaan; istuen vastapäätä edellämainittua kunnian-arvoisaa henkilöä — arvattavasti isää — oli hän pakoitettu vetämään pitkät koipensa kokoon mitä epämukaisimpaan asentoon, niin että hänen molemmat polvensa ulottuivat melkein kaulaan asti.

Niin usein siis kuin hevoset seisahtuivat likaan, sukelsi mainittu rouva suurella vaivalla esiin lukemattomista vaipoista, huiveista ja mytyistä, ja huusi vaunuista: "seisahda, Marczi, seisahda! jotta saan kysyä joltakin!" Sitte pisti hän päänsä ulos kuomin alta ja huusi jokaiselle laiskurille, joka aidan takaa katseli tielle, mutta ennenkuin hän sai tätä ymmärtämään kysymystänsä — nimittäin missä tässä kylässä kunnioitettu herra Lörincz Kassay asuu — ja siihen tyydyttävää vastausta antamaan, olivat konit sillaikaa jo levähtäneet, ja kunnian-arvoisa rouva vaipui taas myttyjen sekaan, jyrkällä äänellä komentaen kuskiä: "anna mennä, Marczi! ei ruoska eikä hevoset ole sinun!" Marczi majähytti nyt ruoskalla toista hevosta, joka heti potkaisi takajaloillaan häntä kohti; syrjään sysätty aisantanko löi vasten kuonoa toista hevosta, joka siitä kavahti pystyyn ja painoi vieressään juoksevaa kolmatta hevosta kuskin polvia vastaan, niin että hänen täytyi molemmilla jaloillaan työntää sitä luotaan.

Kun he jo kolmannen kerran seisahtuivat keskelle kylää ja rouva uudestaan ryömi esiin puhutellaksensa jotakuta, ei vaunuissa istuva herra enää jaksanut sitä kauemmin kärsiä.

— "Mutta Zsuzsi[5] kultani, minkätähden huudat alinomaa kuskiä pysähtämään? Sehän juuri on onnettomuus, että hän pysähtää joka askelella".

— "Oh, ole vaiti, sä aasi!" jupisi hammastensa välistä nainen, "senpätähden juuri huudan häntä pysähtämään, jott'eivät ihmiset huomaisi, ettemme pääse eteenpäin kulkemaan".

Vihdoon sattui hän puhuttelemaan juuri herra rauhatuomarin hajdú'ta. "No minä saatan teitä heti; tulkaa vaan perässäni!" vastasi tuo kohtelias mies ja astui kaleesia edelle.

Hänen oli helppo kiiruhtaa, sillä hän kävi jalkaisin, mutta jospa hän vaan olisi ollut tuolla vaunuissa!

Kun setämme Lörincz Kassay huomasi vieraita tulevan, meni hän sisään ovesta ja astui kolmea porrasta korkeaan porstuaan, joka hänestä oli soveliaain vastaanotto-paikka. Siellä vartoi hän heitä, puhaltaen ulos piipun pohjaan jääneen tulen, niinkuin minkä pienen Vesuvion, ja kiertäen aika viiksiänsä kummaliekin puolelle.

Vihdoon vierähti suurella melulla tuo kovan onnen arkki pihaan ja samana hetkenä, jona se seisahtui, alkoi kaikenlaisia liikkuvia jäseniä purkauda ulos täyteen ahdatus labyrintista. Sisässä-istuva vanha herra sattui ensiksi tässä suuressa sekasorrossa kannuksilla varustetuilla saappaillaan astumaan vaimonsa varpaankänsien päälle, josta tämä tokasi häntä kyynäspäällä niin, että vanha herra hämmästyksissään äkisti kohotti päätänsä ja tulisella piipullaan hirveästi poltti edessään istuvan, pitkäsäärisen pojan kasvoja. Luonnollinen seuraus tästä oli se, että tuo spartalaisella hellyydellä kohdeltu nuori herra julmasti parkuen käsin karkasi kiinni kasvoihinsa, joka liikunto sysäsi pitkän piipun vanhan herran hammasten väliin niin, että se oli puhkaista aivot hänen päästään. — "Kuka tämän teki?" huusi vanha herra, vetäen piipun ulos suustaan ja heiluttaen sitä uhkaavalla liikunnolla molempien poikien päin ylitse. Mutta ennenkuin hän ehti jakaa heille rankaisevan oikeuden iskua, riisui kuskinlaudalla istuva kuski yltään hirveän kuraisen päällysviittansa semmoisella taitavuudella, että se putosi taaksepäin ja peitti tykkänään molemmat nuoret herrat sekä ripoi toisten silmät suut täyteen likaa. Tämän odottamattoman hyökkäyksen johdosta katsoi nuorin sikiö hyväksi päistikkaa hypätä ulos kaleesista, jolloin hän sai valkoiset roimahousunsa vaununrasvalla täyteen tahratuksi.

Tässä suuressa vaarassa saapui sinne lopuksi rauhatuomarin hajdú, ja muutamia töllistelijoita, ja sittekuin he ensin turhaan olivat yrittäneet avaamaan kiinni-sidottuja vaunun-ovia, kantoivat he vihdoin selässään ulos sisässä-istujat, jota apua pitkäsäärinen nuori mies kuitenkin jäykästi kieltäysi vastaanottamasta, osoittaen, että luonto sitä varten on antanut pitkät jalat, jotta ihminen niillä voipi yhdellä askelella astua ulos vaunuista.

Vaunun-kolinasta tuli myöskin ulos porstuaan talon emäntä, sievä, pieni, tynnyräposkinen, nuori vaimo, puettu yksinkertaisiin, mutta muodin-mukaisiin kotivaatteisiin, edessä röyhelletty esiliina ja päässä sinisillä nauhoilla koristettu, soma myssy. Pieni nelivuotinen, valkotukkainen, mansikkasuinen tyttö piti kiinni hänen kädestään, puoleksi piileskellen äidin hameenpoimujen välissä, niinkuin tirkistelevä pikku keijukainen.

Matkustajat olivat vihdoinkin kaikki onnellisesti astuneet maalle ja tunkivat nyt, pudistellen kangistuneita jalkojaan, kaikki yhtä haavaa talon herran ja rouvan eteen, jolloin vieras rouva, perheensä suuna, ensimmäiseksi ryhtyi puheisin, suloisella luottamuksella kääntyen Lörincz herran puoleen.

— "Rakas herra orpana kultani! Minulla on onni rakkaalle herra orpanalleni esittää itseni Zsuzsánna Sajtóry'na,[6] teidän sisarenne tytär äidin puolelta. Koska matkamme kulki tänne päin, emme tahtoneet olla niin epäkohteliaita, että olisimme ajaneet rakkaan orpana herrani asunnon sivutse".

— "Tervetulleet, tervetulleet!" vastasi Lörincz herra, ottaen piipun suustaan, voidaksensa vastata kunnioitetun rouvan tervehdykseen parilla paukkuvalla suutelolla korvan pieleen.

— "Jos ei siis rakas orpanani aja meitä pois..."

— "Herra varjelkoon! Minä iloitsen tästä onnesta, tehkää hyvin, astukaa sisään. Palkolliset kantavat kohta kaikki sisään".

— "Tämä tässä on mieheni", tahtoi rouva jatkaa, osoittaen vieressään seisovaa miestä, joka nyt oli turkeistaan päässyt.

— "Vaiti, älä sano, mikä nimeni on", lausui vanhus kujeellisesti. "Annappas nähdä, tunteeeko rakas herra lankoni minua", ja tämän sanottuaan tarttui hän suuresti nauraen Lörincz'in käsiin, ja odotti, että tämä tuntisi häntä.

Se on sangen hullunkurinen asema, kun joku vaatii ihmistä tuntemaan häntä eikä tahdo sanoa, mikä hänen nimensä on.

Talon herra katseli miestä, mutta ei voinut saada päähänsä ken se oli.

— "Eihän hän saata tuntea sinua, kun sinulla on päässä tuo iso karvalakki!" huusi hänen aviopuolisonsa ja tempasi miehensä päästä tuon hirveän, lipulla ja korvalapuilla varustetun karvalakin. Lörincz'in eteen ilmestyi nyt kummalliset, yksinkertaisen näköiset kasvot suurella, paljaalla otsalla, jolle hiukset olivat kammatut takaa päin, semmoiset, joita ihminen eläissään näkee tuhansia, voimatta tietää, mitkä ovat yhden, mitkä toisen.

— "No, ettekö vieläkään tunne minua?" kysyi naureskellen lankomies.

Lörincz punastui korvia myöten ja olisi mielellään tahtonut tähän kysymykseen saada vastausta jostakin.

— "Kyllä; tunnenpa hyvinkin", vastasi hän, otsaansa sormenpäällään hieroen, "nimenne ei vaan tahdo mieleeni muistua".

— "Hehe! te ette siis muista, että me vuonna 1830 olimme yhdessä komitati-kokouksessa Györ'issä?" [7]

— "Vai niin? Se on totta. Nimenne on aivan kieleni päässä".

Györ'in komitati-kokouksessa kymmenen vuotta takaisin oli hän ollut yhdessä kymmentuhannen ihmisen kanssa; jos ne nyt kaikki astuisivat esiin, eikö hän niitä muka tuntisi?

— "No niin, minä olen Menyhért Gulyási." [8]

— "Aivan oikein! Sydämellisesti tervetuloa!" sanoi Lörincz, ilahtuneena siitä, että vihdoinkin oli päässyt tuosta henkisestä jalkapuusta, ja syleili nyt säännön-mukaisesti arvoisaa vierastansa.

Parasta kaikesta oli kuitenkin, että vaikka tämä oli sanonutkin nimensä, hän ei sittenkään häntä tuntenut.

— "Nämät ovat minun poikani", jatkoi taas arvoisa rouva. "Tämä pienempi on Péter, tuo isompi Sándor.[9] Suudelkaa kauniisti tätinne kättä!"

Molemmat pojat, tottelemaan totutetut, hyökkäsivät heti emännän käsien kimppuun. Pienemmän onnistuikin tarttua hänen toiseen käteensä ja painaa siihen sekä nenällä että suulla suutelo semmoinen, jotta hän tuskin saattoi pyyhkiä pois jäljet siitä, mutta isommalta kätki hän kätensä selän taakse, kuroittaen hänelle ympyräiset, punaiset poskensa.

— "Minä en anna kättäni, rakas orpanani; te olette jo liian suuri kättä suutelemaan, suudelkaa ennemmin poskeani".

Äreä poika tuli näistä sanoista niin hämille, että kun hänen piti suudella rakasta tätiänsä, hän luuli taivaan ja maan ympäri kääntyvän, eikä tietänyt, mitenkä tästä tehtävästä suoriuisi. Päälliseksi alkoi Sándor orpanamme vavista niin, että hän astui isänsä, äitinsä ja veljensä varpaille, järjestänsä kunkin.

Jotta vastaan-otto tulisi vielä enemmän patriarkaliseksi, tunkivat myöski talon isot vahtikoirat seuraan ja kiertelivät tulleitten vierasten ympäri, heidän käsiänsä nuoleskellen. Ja tässäkin on jotain, joka ansaitsee huomiota. Talonkoirain käytös on luotettava todistus isännän vieraanvaraisuudesta: missä koira nuolee vieraan kättä ja ystävällisesti hyppii hänen niskaansa, otetaan häntä mielellään vastaan; mutta missä koira makaa ovelsa ja ärisee lähestyvälle vieraille, siellä odottaa tätä kysymys: "koska suvaitsette matkustaa edemmäs?"

Kun oli tultu sisään huoneeseen, alkoi täällä uudestaan sievistelemisen: "Terve tullut!" — "Nöyryn palvelijanne" — "Toivotan onnellista hyvää iltaa" — "Olemme tahtoneet käydä kunniatervehdyksillä" — "Minä iloitsen, että meidän on onni" — "Ei, onni on meidän", jne, jne. Sándor orpana tuli täälläkin tilaisuuteen astumaan erästä kissaa, joka ei kellenkään pahaa tehnyt, sen viattomalle hännälle, ja hän näytti hartaasti haluavan löytää jotakin nurkkaa, jossa ei olisi kenellekään vaivaksi ja jossa hänen ei tarvitsisi mitään ajatella.

Täällä päästettiin vähitellen turkit ja päällysvaatteet niskoilta, talvikengät ja huopasaappaat riisuttiin jaloista, suuret ja pienet huivit putosivat olkapäiltä ja vähittäin alkoi nähdä kunkin ihmisen todellista muotoa. Arvoisan vierasperheen pää oli neljän ja viidenkymmenen vuoden välillä oleva henkilö, joka kuitenkin puhuessaan näytti vanhemmalta, tupakasta mustuneitten hammastensa tähden. Hän oli puettu polviin asti ulottuvaan viheriäiseen Zrinyi-dolmány'iin,[10] jossa oli leveät nyörit ja pähkinän kokoiset napit. Niin pian kuin hän oli päässyt ulos bunda'staan, asetti hän molemmat kätensä selän taakse ja levitti molemmat kannuksilla varustetut jalkansa, sekä katseli hymyillen yhtä esinettä toisensa perästä, niin että posket olivat pulleat kuin vuoret. Poskien punan voitti ainoastaan nenän puna, joka muuten ei suinkaan ollut säilytetyn nuoruuden kevään väri, vaan pikemmin syksyn, jolloin viini kypsyy.

Hänen arvoisa aviopuolisonsa oli pienehläntä, laiha rouva, jonka muuten miellyttävissä kasvoissa oli nenä merkillisin. Tätä nenää saattoi näet liikuttaa oikealle, vasemmalle, ylös ja alas päin, aina sen mukaan kuin kunnioitettu rouva tahtoi osoittaa mielihyväänsä tai mielipahaansa, ja hänen perheensä jäsenet olivat jo niin tottuneet ottamaan vaaria tästä omituisesta osoittelusta, että he vierasten ihmisten seurassa lakkaamatta pitivät silmällä tätä nenää, sen liikunnosta ymmärtäen, olivatko lausuneet jotakin järkevää vai typerää, ja Menyhért herra pysähtyi usein kesken puheesensa, jos hän vaimonsa nenänrypistyksestä huomasi laskeneensa esiin jonkun tyhmyyden.

"Sándor orpana" oli iso, pitkäsäärinen tolvana, karvattomilla, pullistuneilla kasvoilla ja oikealla peuran-kuonolla. Luonto oli siunannut häntä aika käsillä ja hän näytti itsekin sen varsin hyvin tietävän, sillä hän teki niillä aina semmoisia liikuntoja, kuin tahtois heittää ne luotansa pois jonnekin. Sama mieli oli hänellä jalkojenkin suhteen, sillä hän osoitti erinomaista taipumusta kompastua kaikkia vastaan tai tallata kaikkia esineitä, joitten likelle hän tuli. Tällä hetkellä saattoi koko hänen kasvoistaan ja olennostaan aivan elävästi nähdä, kuinka mielellään hän olisi tahtonut pysyä kotona.

Mitä vihdoin pienimpään vesaan tulee, ei hän koskaan luopunut äitinsä vierestä, vaan piti alinomaa kiinni hänen hameestansa, josta hänelle oli se juuri etu, että siihen saattoi niistä nenäänsä.

Seura oli tuskin ehtinyt asettua istumaan, kun emäntä rientä kyökkiin, antaaksensa siellä pikaisen määräyksen valmistettavasta illallisesta, jonka käskyn täyttämistä todisti äkkinäinen kanain kaakotus. Sillä välin oli "Péter poikani" huomannut erään avatun laatikon kannella pari kaunista, keltaista sitrunaa, jotka olivat lasketut kultareunaiselle teevadille, ja rupesi heti mankumaan.

— "Mamma! minun on nälkä".

— "Etkö ole vaiti!" sanoi äiti ja näpähytti häntä päähän. Mutta poika oli siihen jo niin tottunut, ettei hän ensinkään huolinut parista lyönnistä, varsinkaan päähän, vaan mankui sitä kovemmin, viitaten sitruniin.

— "Antakaa minulle noita omenoita. Minä tahdon.."

— "Ne eivät kelpaa syödä", vaiensi häntä äiti, mutta nyt rupesi lapsi parkumaan.

Lörincz setämme oli liian lystikäs mies, suuttuaksensa tuommoisesta lapsen-parusta; hän nousi ylös, otti toisen sitrunan teevadilta ja antoi sen pojalle.

— "Kas tässä, poikaseni, mutta älä syö sitä, vaan pistä se taskuusi".

Poika otti hedelmän ja katsoa töllisteli sitä.

— "No, sinä paha poika", torui häntä äiti, "kuinka pitää sanoa? No? etkö tiedä? Sano kauniisti: paljon kiitoksia! No, sanotko heti?"

Poika odotti ensin siksi kuin oli saanut lyönnin selkäänsä, sitte mutisi hän vastahakoisesti:

— "—iitos". Ja sitte hän oli panevinaan sitrunan pois, mutta odotti vaan siksi kuin ei kukaan katsonut häneen, jolloin hän vikkellästi puri siitä aika palasen.

Mutta sen tehtyään alkoi hän äkkiä vonkua niin paljon kuin vaan suuta oli, vonkui niin, että hänen silmänsä kokonaan katosivat päähän.

Kaikki juoksivat hänen luoksensa. "Mikä se oli? Mikä sinua vaivaa? Kuka on sinulle paha tehnyt?" kysyttiin kaikilta tahoilta.

Pahan-ilkiö näytti vihdoon, kovasti nyhkyttäen, sitrunaa, jonka oli heittänyt luotaan.

— "Omena puri!"

Suurella vaivalla onnistui talon rouvan vihdoon lepyttää tuota herttaista poikaa, antaen hänelle käteen kappaleen torttua ja lähettäen hänet lastenkammariin pienen Klárikan kanssa leikittelemään.

Seura jakaantui nyt kahtia. Naiset jäivät saliin, "mutta me", sanoi Lörincz setä, "menemme minun kamariini polttamaan piipun tupakkaa", ja sitte vei hän miespuoliset vieraat omaan huoneeseensa, jokaisessa ovessa riidellen Sándor orpanan kanssa, joka ei mistään hinnasta tahtonut sallia itsensä menevän edellä.

Tupakka-huoneessa oli varsin hyvästi järjestetty; vaikka jo oli kesä-aika, oli se vielä kylmä ja kostea; kaminissa rätisi valkea iloisesti; sen vieressä oli toisella puolella iso puukori ja edessä mukavia, nahatta peitettyjä nojatuoleja; toisella puolella seisoivat piippu-hylly, täynnä hopea-kantisia merenvahapiippuja.

— "Tehkää hyvin ja istukaa!" sanoi Lörincz, vieden vieraansa kaminin luokse ja tarjoten heille noita suuria nojatuoleja. Sándor orpanani ei kuitenkaan millään ehdolla tahtonut vastaan-ottaa sitä kunniaa, että istuisi.

— "Hän kiittää nöyryimmästi", vastasi hänen puolestansa isä; "hänen ei ole liioin tapa istua".

— "No, tehkөөn hän mieltänsä myöten", lausui siihen Lörincz herra ja antoi pojan seisoa; tämä ei ollut tottunut istuutumaan ennenkuin häntä vedettiin tuolille, vaan pysymään seisoalla sen edessä niinkuin hiilihanko.

— "Pistäkää kumminkin piippuun", kehoitti Lörincz ja tarjosi hänelle tupakkarasiaa.

Poika ei ottanut sitä vastaan.

— "Hän kiittää nöyryimmästi", vastasi taas isä hänen sijastansa; "hänen ei ole tapa tupakoita".

Se oli kuitenkin hänen tapansa, mutta hyvin kasvatetun nuoren miehen ei sovi vieraille näyttää, että hän tuntee elämän pieniä mukavuuksia.

Molemmat herrat ryhtyivät nyt puheisiin, jossa tilaisuudessa tuli ilmi, että Menyhért herrallakin on omat mielipiteensä ja että hän uskaltaa tuoda niitä esiinkin, jahka vaan hänen puolionsa ei ole läsnä. Semmoisia miehiä löytyy paljon, jotka keskeyttävät puheensa, jos heidän vaimonsa sen kuulevat.

Ensiksikin väitti hän, että olisi paljon viisaampaa höyrylaivain sijasta tehdä höyryhevosia, jotka vetäisivät laivoja; silloin ei tarvitsisi pelätä laivain hukkuvan, jos höyrykattila räjähtäisi.

Sitte: — että valtiopäivillä pitäisi päätettävän, ettei kukaan saisi viljellä perunoita, sillä jos tämä kasvi näin paljon saa levitä, ei kukaan enään osta eikä viljele vehnää.

Sitten puhui hän hyvin ankarasti uudenaikaista taloudenpitoa vastaan aromailla, että herrastiloilla

kaikki kasvattavat lampaista, eikä enää pidä tammakartanoita, niin että, jos joskus tulee suuri sota, aatelisto saa ratsastaa lampailla hevosten sijasta.

Edelleen selitti hän laveasti, kuinka koulunuoriso olisi kiellettävä joko päällysviittaa käyttämästä taikka viulunsoittoa oppimasta, koska kaikki pahat tavat saavat alkunsa siitä että nuoriso voipi kätkeä viulun viitan alle ja mennä tanssijaisiin ja kapakkoihin itseänsä huvittelemaan, asianomaisten sitä huomaamatta.

"Yhyhyhehehe!" kaikui yht'äkkiä nurkasta Sándor orpanamme naurunpurskahdus, joka aina tähän saakka, selkämä vastaan, oli katsoa töllistellyt eteensä seinään, ikäänkuin hän vaivaisi päätään jollakin tärkeällä asialla.

Molemmat herrat kääntyivät kysyvillä silmillä hänen puoleensa, jotta hän ilmaisisi, mitä oli tapahtunut.

— "Papan varjo näyttää niin hullunkuriselta kun hän puhuu", vastasi tomppele, yhteen pudistetuilla kämmenillä pidättäen ulos-purskahtavaa naurua, joka tuli sitä rajummaksi, mitä enemmän hän koetti sitä tukehtua.

— "Mutta ehkä sinun on vilu, orpana, koska noin käännät selkääsi kaminiä vastaan?" lausui siihen Lörincz herra, joka pelkäsi että Menyhért setä nyt heti tarttuisi toivorikkaan poikansa tukkaan. "Älä ole noin viluinen, orpanani, sillä jos tytöt saavat tietää, että sinä piileskelet uunin ääressä, et koskaan saa vaimoa".

— "Sepä olisi kaunista", sanoi Menyhért herra, iskien silmää Sándor orpanallemme, jotta hän käyttäisi itseään järkevästi, "nyt kun juuri lähdemme kosiomatkalle häntä varten".

— "Mitä pirua!" huudahti Lörincz, uteliaasti kääntyen Sándor'in puoleen. "Siis ylkämiehen tapainen? Mutta tuleppas likemmäksi meitä, jotta paremmin näkisimme silmäsi".

Vaan sillä olisi tarvinnut olla pihtimet, joka tahtoi vetää Sándor orpanan esiin tuolta uunin nurkasta.

— "Ja kenellä on orpanani kylkiluu?" kysyi talon isäntä Menyhért sedältä.

Herra Menyhért puhalsi ensin poskensa pulleiksi, sillä hän tahtoi ilmoittaa suuren asian; laskettuansa toisen jalkansa toisen yli, katsoi hän lakeen ja sanoi:

— "Kunnioitettavan herra orpanani Gábor[11] Berkessyn, Csongrád'in komitatin protonotariuksen tyttärellä, neiti Linka'lla, jonka hänen rakas isänsä, joka on lapsuuden-ystäväni, jo vuonna 1830 komitati-kokouksessa, lupasi vanhemmalle pojalleni"

— "No, siinä tapauksessa voin sanoa, että se on kelpo tyttö", vakuutti Lörincz herra; "minä tunnen hänet; sangen kelpo perhe, isä, äiti, ainoa tytär; se ei todellakaan ole mikään halveksittava onni, jos he antavat hänet".

— "Jos he antavat hänet? Ja miksi eivät he antaisi?" kysyi Menyhért herra vähän närkästyneenä.

— "No, minä arvelin vaan sentähden", puolusti itseään Lörincz, "että orpana vielä on niin nuori".

— "Mitä? Onhan hänellä sen vuoksi järkeä. Minä uskallan viedä hänet vaikka yli-ispán'in eteen ja mihinkä seuraan hyvänsä; kollegiumissa sai hän kaikissa aineissa erinomaiset arvolauseet. Mutta mitä saakelin käryn hajua täällä on? Jotain palaa. Sinä? ehkä sä poltat takkisi? Sanoihan sinulle, sä aasi, ettet nojaisi tuota tulikuuma kaminiä vastaan. Kas tuota, olet jo polttanut läven sortuuttiisi".

Niin olikin laita. Kuuma kamini oli polttanut toisen liepeen tuossa punaisessa, nyöreillä koristetussa takissa.

— "Istu, pöllö!"

Sándor orpanani huomasi pelästyen ja häpeästä punastuen takissa tapahtuneen vahingon, eikä katsonut, mihinkä istui. Hän vaan yhä tirkisteli palanutta läpeä, ikäänkuin mieltien, saattaisiko sitä siitä pois.

Huomaten, että keskustelu alkoi muuttua sangen epä-parlamentariseksi, yritti Lörincz herra kääntämään puhetta toiselle tolalle ja palasi takaisin alkuperäiseen asiaan.

— "Ehkä orpana jo on suorittanut tutkinnonkin?" kysyi hän isältä.

— "On, vieläpä *laudabile'lla*", vastasi tämä, unhoittaen palaneen takin.

— "Oh, sepä sangen kaunista".

— "Vaikka tuo ankara —y oli tutkija, jonka on tapa nuoria miehiä oikein pinnistaa. Kerroppas, mitä hän kysyi sinulta. Se on oivallista".

Nuori herra Sándor oli valmis kertomaan kaikki.

— "Hän kysyi: *quomodo...*"

Tyhmys! Samassa hetkessä nielaisi Sándor orpanan puukori, jonka päälle hän oli istunut ja joka ei ollut tehty sitä varten, että sen kannelle istuttaisiin; tämä murskahti rikki hänen altansa ja hän putosi koriin, niin että vaan hänen molemmat kätensä ja jalkansa pistivät siitä esiin.

Tämän nähdessään ei Lörincz herra enää voinut hillitä itseään, vaan rupesi nauramaan niin, että hän kaatui selälleen tuolissa. Menyhért herra sitä vastoin pelästyi hirveästi; ensi silmänräpäyksessä hän ei ymmärtänyt, mitä pojalle oli tapahtunut. Kaikeksi onneksi kaatui kori hänen ponnistuksistansa kumoon ja hän saattoi ryömiä siitä ulos; muussa tapauksessa olisi hänen ehkä käynyt pahasti.

Menyhért herra tutki ensiksi, eikö pojalta ollut mitään luuta murtunut, sitte katseli hän ympärillensä, löytääksensä keppiä, jolla häntä suomia.

Ei voi tietää, kuinka pitkälle tämä kohtaus olisi kehittynyt, jos ei siitä olisi tehnyt loppua sisään astuva hajdú, joka ilmoitti, että illallinen on pöydällä, tehkää hyvin ja tulkaa syömään.

Tätimme, rouva Zsuzsána oli sill'aikaa talon emännälle niinikään kertonut heidän matkansa tarkoituksesta ja muista siihen kuuluvista seikoista, muutamilla pienillä muutoksilla ja poikkeuksilla esitelmässä, esimerkiksi, että Sándor orpana tutkinnossa oli saanut *praeclarum*; että tytöt kotiseudulla olivat aivan hurjasti häneen rakastuneet, mutta ettei hän edes katsele heitä, koska hän pitää velvollisuutenansa rakastua siihen, jonka hänen vanhempansa tahtovat — ja muuta senlaista.

Tämän huvittavan keskustelun aikana kuului äkisti lastenkamarista kova itku, ja pikku Kláríka tuli parkuen ja nyyhkyttäen sisään, ilmoittaen, että Péter ensiksi oli vääntänyt kaulan poikki hänen nukeltansa sekä sitte lyönyt häntä itseä.

— "Oih, sinä paha poika", torui äiti, "missä on vitsa, jotta saan sinua selkään antaa? Tuleeko sinun tuolla tavoin käyttää itseäsi tätisi talossa? Antakaa tänne vitsa! Tule heti tänne, sinä kelvoton!"

Kun Péter poikani kuuli tämän kauniin sanan, oli häntä mahdoton saada ulos tulemaan, vaan hän ryömi sängyn alle ja tirkisteli sieltä mammaansa. Ei rukoukset eikä uhkaukset voineet häntä sieltä ulos vetää. Ja hänen peräänsä ryömiminen olisi ollut hankalaa.

— "No odotappas, sä paha poika", sanoi äiti, huomaten ponnistuksensa turhiksi, "jos et tule pois sieltä, et saa mitään illallista. Jää vaan sinne sängyn alle. Kun me syömmme illallista, on hänen hyvä olla tuolla sängyn alla".

Tämä tapahtui juuri kuin ilmoitettiin että pöytä oli katettu.

— "Menkäämme täältä", lausui äiti, "pahan pojan suljemme tänne sisään, se on hänen rangaistuksensa".

Tuomio ilmoitettiin saapuville tulleelle isällekin, joka sen vahvisti. Seura sijoittui nyt pöydän ympäri, joka ei kuitenkaan käynyt päinsä ilman vaivaa: kymmenen minutia kului, ennenkuin kaikki olivat ehtineet keskenänsä riidellä, kuka ensiksi istuisi, ja emännän täytyi oikein käyttää väkivaltaa saadaksensa vierasta rouvaa asettumaan pöydän päähän; alimmasta sijasta taas syntyi varsinainen taistelu Sándor orpanan häveliäisyyden ja isännän välillä; kaikeksi onneksi oli tämä voimakkaampi ja vihdoin sai hän nuoren herran pakoitetuksi istumaan vastapäätä itseänsä.

— "Orpana", lausui Lörincz herra, "sinun pitäisi oppia, mitä yli-ispáni sanoi kun nuorena lakimiehenä ollessani olin kutsuttu yhteen pöytään hänen kanssaan ja yritin, minäkin, kaikin mokomin istumaan viimeiselle sijalle. 'Istu sinä vaan, veikkoseni, mihinkä hyvänsä', lausui tuo kunnan mies; 'sinä voit olla vakuutettu siitä, että missä sinä istut, siinä on aina alhaisin sija'".

Sievät, melunan muotoisiksi taitetut ruokaliinat otettiin lautasilta ja hajdú alkoi kantaa ympäri hyvää, herkullista gulyás-lihaa, jonka nimeäkin jo paperille kirjoittaissa tuntee sitä hienoa, maukasta hajua, jonka Unkarin emännät, Jumala tiesi millä toimin, ymmärtävät sille antaa.

Vati kävi ympäri. Onneksi kantoi sitä hajdú, muuten olisi varmaankin täytynyt heittää arpa, kuka siitä ensiksi ottaisi.

Kun vuoro tuli Sándor orpanalleni, ilmoitti hän yleiseksi hämmästykseksi: "kiitän nöyrimmästi, minä

en syö".

— "Et syö?" kysyi Lörincz herra ällistyneenä.

— "Hän kiittää nöyrimmästi", selitti Menyhért herra, "hänen on tapa syödä sangen vähän".

— "Hm. Ehkä hän on herkkusuu lapsi", ajatteli itsekseen Lörincz herra; "no, tuleehan muita ruokia, hän syö kai niitä".

Sitte tuotiin vati hyvää, mehukasta galuska'a; nuot pyöreät vehnäkokkareet hymyilivät herttaisesti juustoisien kerman keskeltä, paistettujen läskipalain ympäröiminä, jotka olivat niin tuoreita, että ne vielä kiehuivat vadissa.

— "Tätä kai kumminkin syöt?" sanoi Lörincz herra naapurillensa, kun tämän vuoro tuli.

— "Kiitän nöyrimmästi, minun ei ole liioin nälkä; paitsi sitä päätäni pakoittaa".

Hänen oli kuitenkin nälkä, niinkuin jokaisen muun, eikä hänen päätänsä mikään vaivannut, mutta hän oli tottunut siihen, ettei syönyt ennenkuin hänelle oli tarjottu ja hänen lautasensa vihdoin väkisin täytetty.

Vaan tällä kertaa hän ei tällä tottumuksellaan pitkälle päässyt, sillä Lörincz herra sattui uskomaan, mitä hän häviökseen oli harkinnut, ja lähetti nuot hyvät, tuoksuvat, juustoiset kimpaleet edemmäksi, sillä ne eivät todellakaan ole mikään hyvä lääke päänkivistystä vastaan.

Sándor veikkomme täytyi nyt näyttää loppuun asti tätä itsensä murhaamiseksi keksittyä roolia, ja koko illallisen aikana jokaisesta ympäri-käyvästä ruokalajista sanoa, ettei "hän voi sitä syödä, sillä hänen päätänsä kivittää", vaikka hänen silmänsä olivat milt'ei puhjeta nälästä.

Turhaan tarjottiin hänelle hyviä, maidossa ja paprika-liemessä keitettyjä kananpoikia, herkullista omena-leivosta ja valkorintaista kalkkunan-paistia. Sándor orpanamme pysyi järkähtämätönnä, eikä syönyt leivänpalastakaan koko illallisen aikana.

— "No, juo kumminkin, vaikk'et syökään, se karkoittaa päänkivun", sanoi Lörincz herra ja tarttui Eger'in viinillä täytettyyn pulloon.

Sándor orpanamme ei ikinä olisi voinut antaa itsellensä anteeksi, jos ei hän tällä hetkellä olisi vetänyt syrjään lasiansa, niin että Lörincz herra läikähytti pöytäliinalle sen viinin, jonka oli aikonut lasiin kaataa.

— "Hän kiittää nöyrimmästi", sanoi hänen puolestansa isä, "hänen ei ole tapa koskaan juoda viiniä".

— "No, saakeli soikoon, tähähän on harvinainen nuorukainen; hän ei syö, ei juo, ei tupakoitse; hänestä tulee miljonan-mies. Minua vaan pahoittaa, että hänelle jo on valittu toinen tyttö; muuten pyytäisin häntä odottamaan siksi, kuin minun tulee täysikasvuiseksi".

Sitä vastoin löytyi eräs toinen, joka noudatti aivan toista elämän-viisautta, kuin Sándor orpanamme, ja se oli tuo pikku Péter lurjus.

Kun ovi oli suljettu, kierteli hän ensiksi jurotellen ympäri kamaria, ikäänkuin olisi odottanut, että tultaisiin häntä pyytämään, rukoilemaan ja lepyttämään; sittemmin rupesi hän hämmästyksensä huomaamaan, että tultiin toimeen ilman häntäkin ja että viereisessä huoneessa helisi veitsiä, kahveleita ja lusikoita, mutta ei kukaan tullut hänen luoksensa. Tämä koski kipeästi hänen sydämeensä; hän meni ovelle ja, laskien suunsa avaimenlävälle, alkoi itkeä, ensiksi hiljaan, sitte yhä kovemmin, lopuksi potki hän oveakin.

— "Maha-na! — mahaha-maha! Mahahahaha-mahahahaa!"

— "Älkää huoliko hänestä, antakaa hänen vaan parkua!" rauhoitti seuraa hellä äiti, jonka mielestä tämä kohtaus oli sangen hupaisa. Sillä välin otti pieni Klárika kenenkään huomaamatta kappaleen kalkkunan-paistia ja kaksi leivosta, jotka oli pantu hänen lautasellensa, kätki ne vikkellänsä esiliinansa alle, meni takaovesta lastenkamariin ja lohdutti, tällä jalolla tavalla kostaen, tuomallansa ruoalla pikku ilkiötä, joka siitä kauniisti vaikenikin.

Tätä välikohtausta käytti Sándor orpanamme hyväksensä ja antoi huomaamatta taskuunsa luikahtaa kappaleen leipää, josta hän pöydässä ei ollut uskaltanut purra ainoatakaan palasta.

Kun illallinen oli päätetty, noustiin pöydästä molemminpuolisilla kiitoksilla ja Zsuzsi täti aukaisi nyt suurella juhllaisuudella lastenkamarin oven, päästäen ulos pienen pahantekijän, joka, posket rasvassa, irvistellen juoksi esiin ja hyppieli ympäri huonetta, uhallansa heiluttaen jällelle jäänyttä kalkkunan-luuta.

— "Minä olen kuitenkin syönyt!"

— "Oi, sinä paha poika!" sanoi äiti, vetäen häntä luoksensa ja pyyhkien hänen kasvojansa, "mene heti suutelemaan tädin kättä ja pyytämään anteeksi, että olet ollut noin tuhma".

Péter katseli karsain silmin ja suu irvillänsä ikään kuin varoen, että tuo käsi, jota hänen tuli suudella, oli valmiina häntä korvalle sivaltamaan, jos hän sitä lähestyisi. Vasta sittekuin hän oli tullut vakuutetuksi epäluulonsa perättömyydestä, palasi hänen vanha luottamuksensa maailmaan takaisin, ja hän rohkeni pyytää vielä kappaleen omena-leivosta, joka myöskin hänelle annettiin ja josta hän puolestansa osoitti kiittollisuuttaan näyttämällä seuralle, mitenkä käypi pistäminen kokonainen kappale kerrassaan poskiinsa.

Tämän jälkeen hajosi seura taas; naiset jäivät ruokasaliin, lapset pantiin maata ja herrat menivät vielä polttamaan tupakkaa.

Kuka oli suuremmissa tuskassa kuin Sándor orpanamme? Hänen oli nälkä, niinkuin suden; hänen taskussansa oli kappale pehmeätä, valkoista leipää — mutta missä syödä se? Mihin hyvänänsä hän meneekin, häntä nähdään, ja se on hänen loppunsa.

Hän odotti vaan että mentäisiin levolle; jolloin hän pimeässä voisi syödä leivän sängyssään, mutta molemmat herrat joutuivat semmoiseen keskusteluun, ettei siitä saattanut tulla loppua ennen puoliyötä, ja kello oli vasta ainoastaan yhdeksän.

— "Minä menen vähäisen puutarhaan kävelemään, jos suvaitsette", sanoi hän vihdoin, katsoen tätä keinoa sopivimmaksi.

— "Puutarhaan?" sanoi Lörincz herra. "Siellä on pimeä nyt ja paljon likaa".

— "Minä istun jollekin penkille".

— "No, siitä tulee kaunis kävely".

— "Ehkä päänkivistykseni katoa".

He antoivat hänen mennä. Tehköön hän siis kävelymatkan.

Toinen akkuna tupakka-huoneessa antoi juuri puutarhaan päin ja ihan akkunan edessä seisoi iso päärynäpuu; Lörincz herra istui aivan vastapäätä tätä akkunaa.

Yht'äkkiä tuon suuren keskustelun aikana oli hänestä, kuin joku vetäisi päärynäpuun oksista; hän meni akkunan luo ja katsoi ulos: Sándor orpanamme noukki päärynän röhkäleitä ja pisteli niitä poskiinsa niin halukkaasti, kuin olisi syönyt sokurissa keitetyitä hedelmiä.

Ne eivät kuitenkaan voineet vahingoittaa häntä, sillä hän ei syönyt niitä ilman leipää; taskussansa oli sitä aika kappale.

Lörincz herra karisti tuhan piipustaan; Menyhért herra nousi äkisti ylös ja toivotti hyvää yötä sekä antoi hajdún saattaa itseään kamariin, joka oli valmistettu häntä varten.

Vieraat sanoivat vielä ennen maatumenoansa jäähyväiset vieraanvaraiselle isäntä-väelle, väittäen, että he aikovat lähteä huomis-aamuna sangen varhain, jolloin vielä kaikki nukkuvat, ja sitte hautasivat he itsensä valkoisten polstarien ja tynyjen pehmeihin laineisiin, kukin kohdastansa antautuen omien unelmiensa haltuun.

Kuskin oli käsketty valjastaa hevoset kello neljä, mitään melua tekemättä. Mutta kun varovaiset vieraat nousivat ylös, oli jo koko talonväki jalkeilla, ja matkustajojta odotti valmiina kahvi, vehnäleipä, luumuviina ja kylmä paisti. Lörincz herra ei nyt jättänyt tuota siivoa nuorta herraa rauhaan, vaan tarttui häntä kaulaan ja ajoi hänen suuhunsa kaikenlaista syötävää ja juotavaa, sillä hän ymmärsi, että hän oli tottunut tällä tavoin ruokituksi tulemaan. Sitte pakkasi hän vieraansa uudestaan sisään heidän bundiinsa ja vaippoihinsa, ja pisti ison pullon luumuviinaa Menyhért sedän käteen, kun sitä vastoin Zsuzsi tati hänen puolisoliansa sai vastaleivotun tuoreen vehnä-kakun ja Klárikakin varusti tuota pikku sfinxiä (ihmis-eläintä) kylmällä tortulla; viimeiseksi kehoitti hän heitä hartaasti takaisin-matkalla uudestaan sisään poikkeamaan. Näin laskettiin he matkalle. Lörincz herra seurasi heitä ratsain pitkän matkan, näyttääksensä heille parempaa tietä puutarhojen alatse, laidunten poikki.

II.

Vetäkäämme nyt jalkoihimme kolmen peninkulman saappaat ja menkäämme edemmäksi naapurikomitatiin.

Sielläkin on likaa, sillä on sade-aika; seitsemän viikkoa peräkanaa, Jumalan kiitos, on satanut niinkuin Itä-Indiassa. Sielläkin on taloja, joiden portit ovat auki; sielläkin istuvat matkustajat kiinni likaan kylän päässä.

Mutta tulee kerran puhe semmoisesta talosta, jonka portti on suljettu, ja semmoisista matkustajoista, joiden vaunut eivät tartu kiinni likaan.

Neljä harmaan-täplikästä hevosta on valjastettu komeain vaunujen eteen, neljä hevosta, jotka ovat niinkuin tuliset käärmeet; kuskinlaudalla istuu koreapukuisen kuskin vieressä nuori herra, joka itse ajaa hevosta; kutka vaunujen sisässä istuvat, ei voi tietää, sillä ne ovat tarkasti suljetut.

Nuorella herralla on pieni ympyriäinen hattu; hänen kaulaliinansa on vaan löysästi kiinni sidottu; takkinsa on hän riisunut yltään ja istuu vaan keveässä kesä-dolmány'issa kuskin vieressä, mutta hänen poskensa ovat punaiset raittiista ilmasta ja ajamisesta.

Taitavasti ohjaa hän vaunuja mutkaista tietä myöten, läikähyttään ruoskalla ikäänkuin pistolinlaukauksia; olisi luullut, että nuot neljä hevosta raivostuneina kiitivät vaunujen edessä, jos ei olisi nähnyt että ne yht'äkkiä vähäisen hiljensivät vauhtiaan, kun tuli vastaan joku puusilta tahi muu paha paikka. Vihdoin poikkisivat ne eräältä kohdalta kylän lävitse käyvältä valtatieltä ja tulivat muutamalle sen vieressä olevalle talolle; siinä oli ajaja pakoitettu pysähtämään, portti oli kiinni.

— "Hei ho!" huusi kuski, nousten istuinlaudalle seisomaan, voidaksensa nähdä sisään pihaan. "Portti auki!"

— "Älä turmele keuhkojasi, Matyi", [12] sanoi nuori herra, "vaan mene sisään pikku-ovesta ja avaa itse portti sisäpuolelta. Mutta ota ruoska mukaasi, muuten koirat repivät sinut".

Matyi teki niin ja tultuansa sisään portin-ovesta syntyi heti suuri kahakka hänen ja koirien välillä; hänen täytyi alituisesti hutkia niitä ruoskalla, kunnes sai portin auki.

Tuosta suuresta melusta, hälinästä ja haukunnasta tuli vihdoin kyökistä esiin eräs elämän kukoistuksessa oleva naishenkilö, joka näytti olevan enemmän kuin kyökkipiika ja vähemmän kuin talon-emäntä, ja huusi, porstuaan seisahtuen, terävällä, kimakalla äänellä:

— "Mikä jumalaton melu tämä on? Tuleeko turkki vaiko ranskalainen sisään?"

Sillä välin oli Matyi avannut portin ja nuori herra lennätti hevoset pihaan. Tultuansa porstuan eteen hyppäsi hän alas kuskin-istuimelta, antoi ohjokset kuskille ja lähestyi itse tuota toruvaa vaimo-ihmistä, joka koetti mahdollisimman karsain silmin häneen katsoa, ikäänkuin yrittäen tehdä kasvonsa, jotka olivat kuin kuivattu väskynä, vieläkin rumemmiksi; hänen silmänsä pyörivät päässä niinkuin kaksi hiilihankoa.

— "Oi, Boriska kultani!" sanoi nuori herra ivallisella äänellä. "Kuinka te olette tullut kauniiksi, sittekuin viimeksi näimme toisiamme! Minä arvelen, että te paaston-aikana menette miehelään. Ehkä se kuitenkin olisi aikaista, eikö niin?"

— "No, mutta kuinka nuori herra Károly [13] on tullut rumaksi, sittekuin viimeiseksi näin hänet! Mikä kaunis pieni lapsi hän silloin oli, ja kuinka iso mies hänestä on tullut".

— "Onko setäni kotona?"

— "Missä hän muuten olisi?"

— "Me olemme tulleet tänne äitin ja sisareni kanssa".

— "Ovatko nekin täällä? No, minä en ymmärrä, kuinka muilla ihmisillä on aikaa lähteä pois kodistaan ja kuljeksia viikkokausia ympäri maata".

— "Kutsukaa nyt esiin setäni, Boriska kulta, ja auttakaa meitä kapineita sisään tuomaan".

Talon kaunotar heitti vielä yhden myrkyllisen silmäyksen vaunuihin päin ja meni sitte takaisin kyökkiin; siellä näytti pimeästä uuninlävestä jotain valoa hämärtävän; Boriska huusi uuninläpeen:

— "No tulkaa pian ulos, on tullut vieraita".

Uuninlävestä kuului takaisin tämä lyhyt vastaus:

— "Odottakoot!"

Sillä aikaa oli Károly avannut vaunun-oven ja koska aina portaille asti oli likaa polviin saakka, kantoi hän sylissään ulos vaunuissa istuvat naiset. Toinen niistä oli hänen äitinsä, kunnianarvoisa, neljänkymmenen vuotinen vaimo, herttaisilla, lempeillä kasvoilla; toinen oli hänen sisarensa, iloinen, hilpeä, kaksitoista-vuotias pieni keijukainen, säihkyvillä silmillä ja suulla, joka alituisesti oli valmis nauramaan ja jaarittelemaan.

— "Tervetulleet, emme ole odottaneet teitä", lausui Károly nauraen, kun hän laski heidät rannalle ja avasi heille sen oven, jonka Boriska oli jälkeensä sulkenut.

Tätä käsittääksemme täytyy meidän tietää, että vastatullut nainen oli Erzsébet[14] Hamvasi, talon isännän Abrahám Hamvasi'n nuorempi sisar; sen talon, johonka he nyt astuivat sisään, olivat heidän vanhempansa jakamatonna jättäneet heille, mutta sisar oli antanut sen kokonansa veljensä käytettäväksi, edustaen itselleen vaan oikeuden saada kortteria, kun sattui ohitse matkustamaan.

Sillä välin aukeni ylinen puoli kyökin ovesta ja siitä pisti esiin jo mainittu talonherra, jonka ikää ei käynyt tarkoin määrittäminen ja jolla ei ollut siinä kyllä, että hänen kasvonsa olivat täynnä rokon-arpia, vaan hän oli vielä itsekin tehnyt rumemmiksi siten, että oli ajanut viiksensä nenän alta ja vaan molempiin suunpieliin jättänyt pienen karvatukon, jotenka hänen naamansa oli kuin saukon.

Hänen yllänsä oli huono, talvella kylmä, kesällä lämmin takki, jonka hihat olivat kiverrettyt kyynärpäähän asti, ja molemmat kädet täynnä savea, sillä hän oli juuri kontannut ulos uunista, jonka laven hän itse oli kiinni laastannut.

Hän ei liioin yrittänyt ystävälliseltä näyttämään, kun hän näki sukulaisensa, ja vaikka rouva ystävällisesti tervehti häntä, ei vielä oven alimmainen puoli näkynyt aukenevan. Vihdoin laski hän kuitenkin vieraansa sisään, kyynärpäällään avaten oven-ha'an.

— "Missä olette käyneet noin miehissä?"

Rouva pudisti lempeästi päätään ja, osoittaen veljen nokista, likaista ulkomuotoa, nuhteli häntä ystävällisillä sanoilla.

— "Mutta, rakas veljeni, minkä vuoksi täytyy sinun itse toimittaa tuommoista työtä?"

— "Työ ei ole mikään häpeä; mitä itse voit tehdä, sitä älä usko toiselle".

— "Minä suutelin sedän kättä, jos vetäisitte pois hansikan", sanoi leikkiä laskien nuori Károly herra.

— "Helppo on semmoisten suurten herrain puhua, kuin te olette. Jokainen tekee, mitä hän köyhydessään saattaa. Boris, tuo tänne vadillinen vettä, jotta saisin pestä käteni, sillä tämä herrasväki häpee muuten ryhtyä puheisin kanssani".

— "Sitä varten mar tarvitsisi vatia liata", huusi talon-pahennus takaisin; "tuolla on vesi-ämpäri".

Abris herra meni ulos ja pesi kätensä vesi-ämpäriissä, jonka jälkeen hän pyyhki niitä sängyn-lakanaan, nostettuansa ylös peitteen.

Vieraat olivat sillä välin astuneet sisään huoneeseen. Ilma siinä oli kokonaan täytetty ilkeällä, sietämättömällä hajulla. Jokaisella talolla on oma omituinen hajunsa; moneen huoneeseen tullessaan kohtaa semmoisen viehättävän, suloisen lemun, josta ei tiedä, missä se on, mistä se tulee, kun taas toisaalla niin inhottava, tuskastuttava löyhkä koskee tulijaan, että hän on selälleen kaatua. Näitten viimemainittuun joukkoon kuului Abris herran huone; sen seinät olivat vielä ihan mustat siitä, mitä menneen ja sitä edellisten vuosien karpäset olivat siihen kirjoittaneet; lattia näytti puhuvan viimeistalven sian-taposta; sänkyjen alla oli olkia ja höyheniä; huonekaluilla sormenpaksuista pölyä; akkunoista ei voinut lian tähden nähdä ulos; joka nurkka oli täynnä hämähäkin verkkoa.

Sisään astuva rouva huokasi raskaasti, katsellessaan ympärillensä huoneessa: hänen kasvoistansa saattoi nähdä, että hän tällä hetkellä ajatteli rakasta äiti vainajaansa; tämän eläessä eivät nämät huoneet olleet noin likaisia, noin epäjärjestyksessä; karpäset eivät lentäneet ihmisten silmiin, eikä pöly peittänyt huonekaluja.

Abris setä oli sillä välin pessyt ja kuivannut itsensä, ja hänen katsannostaan saattoi huomata, että tämä peso hänelle oli jonkunlainen rangaistuksen kärsiminen; sitte tuli hän sisään, suuteli sangen kylmästi jokaista, yritti vähäisen hymyilemäänkin, mutta se ei hänelle onnistunut, jonka vuoksi hän

heitti sen sikseen.

Vieraat olisivat mielellään tahtoneet istua, mutta mihinkä? Puhtailla vaatteilla oli vaarallista lähestyä jotakin paikkaa tässä huoneessa.

— "Mutta minä tahtoisin istua jonnekin, Abris setä", alkoi ensiksi Lizike puhua, viattomasti silmäillen ympärillensä.

— "Onhan täällä monta tuolia, tyttöseni, vieläpä sohvakin", vastasi Abris herra.

— "Näistä saa siis pyyhkiä pois kaiken tämän kauniin tomun?" kysyi Lizike teeskennellyllä yksinkertaisuudella; "minä luulin, että se oli levitetty tähän kuivamaan".

— "Vaiti, sinä häijy!" vaiensi häntä äiti, mutta Abris herra lausui järkähtämättömällä tyvenyydellä:

— "Tomusta olemme tulleet, tomuksi pitää meidän jälleen muuttua, älkäämme sentähden kammoksuko tomua". Ja vahvistaaksensa kultaista lausettansa teollakin, tarttui hän takkinsa liepeeseen ja pyyhki sillä kolme tuolia kolmen vieraansa varaksi; neljännelle istui hän itse.

Rouva istui siis toisella tuolilla, Abrahám herra toisella; toinen ei puhunut, toinen oli vaiti ja tällä tavoin kului melkein puoli tuntia; se oli varsin helppo keino hauskuttaa toisiaan. Jolloinkuloin huokasi milloin toinen, milloin toinen.

— "Hja — ja..."

Johon toinen neljänneksen tunnin kuluttua vastasi:

— "Haj — haj..."

Károly meni sillä aikaa ulos hevosia katsomaan ja tuli taas sisään; Erzike sitä vastoin seiso i akkunan edessä, hengitti ruutuun ja kirjoitti siihen puustaveja sormellaan.

Että me ennen olemme nimittäneet tuota pientä lehakkaa Lizikeksi, ei tee mitään. Molemmat nimitykset ovat saaneet alkunsa yhdestä nimestä, ja tuskin löytyy Unkarin kielessä nimeä, jota niin olisi vaihtellen käytetty osoittamaan suurinta hellyyttä ja suurinta törkeyttä, kuin tätä, josta nimestä on syntynyt tuo mielitelevä Liza ja lystikäs Erzike kuin myös tuo leveäveinen Erzsú ja raaka Böske.

Että Abrahám keneltäkään olisi kysynyt: "tahdotteko jotakin?" sitä ei ole luulemista; hän vaan istui ja huokaili.

Mutta vähän ajan perästä aukasi oven kuski, Matyi, entinen hevospaimen Ala-Unkarista, sukkela, liukaskielinen veitikka.

— "Kunnian herra, mistä täällä saapi ostaa heiniä?" kysyi hän, isäntää tervehtien.

— "Heiniä? heiniä? Kenelle tarvitsette heiniä?"

— "Ei itselleni, vaan hevosilleni, taikka ei hevosilleni, vaan niille neljälle, joilla olemme tulleet".

— "No — no niin, minä annan itse", sanoi, jokaista sanaa kuurniten, Abris herra, otti ladon-avaimen ja meni ulos.

Ulkopuolella ovea saattoi helposti kuulla Boriskan marritusta.

— "Mustalainen vieköön! Ajaa neljällä hevosella, vaan sentähden, että kuluisi enemmän heiniä, juurikuin ei kahdessa olisi kylläksi heille".

Abrahám herra antoi heiniä muistuttaen häntä kaiken mokomin niitä tarkasti pitelemään, sillä ne olivat kalliita. Sitte tuli hän takaisin sisään, istui ja oli yhä edelleen ääneti.

Matyi avasi uudestaan oven.

— "Kunnian herra, missä on täällä kapakka?"

— "Kapakka? Kuinka niin?"

— "Minä tahtoisin saada lasin viiniä, ei hevosilleni, vaan itselleni".

— "No — odota — minä annan heti itse".

Ja hän otti kellarin-avaimen ja meni. Matyin täytyi jäädä kellarinhalssiin seisomaan.

Boriska sähisi ja kähisi; hän raivosi, heitteli astioita rikki, kirskuu ja noitui itsekseen kyökissä.

Tuskin oli vanha herra tullut takaisin ja vaipunut äänettömyyteensä, kun Matyi taas astui sisään.

— "Kunnian herra, Boriska kääsee kysyä, mitä illalliseksi keitetään".

— "Onko teidän tapa syödä illallista?" kysyi Abris herra, vieraisinsa kääntyen.

— "Onpa kyllä", riensi Károly vastaamaan, ennenkun hänen nöyrä äitinsä ehtisi sanoa päin vastoin.

Abris herra huokasi raskaasti, nousi ylös ja meni kyökkiin. Sieltä alkoi hän varsin hiljaan puhutella Boriskaa, joka taas päin vastoin koetti puhua niin kovalla äänellä, että sisällä-olijatkin häntä kuulisivat.

— "Mitä? tuon kauniin salvokukon? — Ei mistään hinnasta! — Minäkö tekisin valkeaa nyt? — Ei ole puita hakattu. — Onhan juustoa. — Minä en suinkaan nyt sotke taikinaa, sillä käteni on kipeä. — Tuota hillo-purkkia en tosiaankaan avaa. — Siihen en koske. — Minä en ole kyökkipiika. Miks'ette pidä kokkia, jos tahdotte ravintolan-isäntänä olla?"

Näitä kaikkia saattoi hyvästi kuulla tuonne sisään.

Abris herra suuttui kuitenkin tällä kertaa syystä, meni ulos pihalle, lyöä kolahutti taikina-vanukkeella pulskean kukon kuolijaaksi, antoi veren juonta maahan, teki valkeaa ja rupesi lintua kynimään. Nähdessään, että niin piti olla, sieppasi Boriska kukon hänen kädestään ja ajoi hänet ulos kyökistä.

Kahden tunnin kuluttua oli tuo suuri illallinen valmis. Tuo kelpo, kunniallinen kukko oli niin poltettu, kuin suinkin olla saattoi, ja ainoastaan luut siinä olivat vielä kovemmat kuin liha. Taikinainen leipä tarttui kiinni veitseen, kun sitä leikattiin, ja suulakeen, kun sitä syötiin, ja kaikki ruoat olivat niin suolassa ja paprikassa, että silmät säkenöitsivät niitä maistaessa.

Vieras nainen istui syömättä vieressä ja huokasi vielä raskaammin, nähdessään kuinka rakkaan äiti vainajan pöytäliinoissa oli suuria ruostepilkkuja, kuinka hänelle tuttujen veitsien ja kahvelien hirvenluiset päät olivat rikki ja nuot vanhat vadit ja lautaset täynnä halkemia. Sillä tavoin käy miehen, jolla ei ole vaimoa talossa.

Sittekun illallinen oli syöty, rohkeni Abris herra vihdoinkin puhua, ja kysyi sisareltansa, mihin he matkustavat.

Hiljaisesti huoaten ilmoitti tämä, että he olivat matkalla —'iin herra Gábor Berkessyä tervehtämään.

— "Mitä! Tuota pahaa ihmistä?" huudahti Abris herra, vähän liikutettuna juodusta puutarha-viinistä.

— "Minkä vuoksi on hän paha ihminen?" kysyi Károly, puoleksi leikillä, puoleksi vakavuudella.

— "Sen vuoksi, että kun me kävimme Debreszen'issä koulua, hän antoi minut ilmi siitä, että oli nähnyt minun menevän ravintolaan. Siitä minä rangaistiin neljänkolmatta tunnin arestilla. Sitä en ikinä unhota".

Tämä oli tapahtunut jo neljäntäkymmentä vuotta takaperin.

— "Ja minkä tähden matkustatte sinne?" kysyi Abris herra.

Rouva ei vastannut mitään, mutta Lizike ryhtyi puheesen ja lausui suurella arvoisuudella:

— "Me olemme kosiomatalla; Berkessy herralla on pieni tyttö, joka juuri sopii veljelleni".

— "Hm", sanoi vanha herra, tyytymättömästi katsoen Károly'iin. "Sinä olet vielä liiaksi lapsi naidaksesi".

— "Juuri sentähden naitamme hänet", jatkoi Lizike yksitotisesti. "Hän on hyvä poika, mutta vähäisen tuulihattu; jos hän saa vaimon, tulee kyllä järki. Paitsi sitä on hänen paljon parempi mennä naimisiin nuorella iällä, kuin tulla vanhaksi ja silloin joutua jonkun ilkeän noidan kynsiin".

Pieni tyttö lausui nämät sanat semmoisella omituisella yksivakaisuudella, että Károly tuskin saattoi hillitä nauruansa; äiti katsoi häneen päätänsä pudistaen, mutta Abris herra töllisteli suu ammollansa, ikäänkuin olisi karaissut hampaitaan tuota pientä lohikäärmettä vastaan.

— "Hm. Puhua osaat sinä, sen näen", sanoi hän, vihaansa tukehuttaen. "Mutta osaatko myöskin leipoa?"

— "Osaanpa kyllä, mutta silavaa en vielä ymmärrä leipoa sekaan".

(Silavaksi nimitetään sitä taikinaista paikkaa, joka löytyy huonosti kypsennetyssä leivässä. Semmoista silavaa löytyi yltäkyllin pöydälle pannusta leivästä.)

Abris herra näki, että hän oli kadottanut tappelun, ja liikutti tuoliensa, antaen siten merkin seuralle ylönousemiseen, joka myöskin tapahtui tarpeellisten kiitosten kanssa ruoasta. Matkustajat kysyivät nyt makuukamarejaan, jonne Abris herra itse vei heidät, antaen heille kynttilänpalasen, joka saattoi kestää siksi kuin olivat ehtineet maata panna.

Huoneita oli talossa kyllä, mutta surettavaa oli niitä nähdä. Papujen, kukoritsan, sipulien jäännöksiä oli joka nurkassa. Vuoteet olivat siinä tilassa, johon ne viimeiseksi olivat jätetyt, toisessa huoneessa nuorta herraa, toisessa äitiä ja sisarta varten.

Abris herra ei paljon kursaillut vierastensa kanssa, vaan peläten, että kynttilä ehtisi loppua, jätti hän heidät ja toivotti heille hyvää yötä.

Károly meni heti maata sisäpuoliseen kamariin, naiset jäivät ulkopuoliseen.

— "Huh! tämä vuode on kylmä", sanoi Erzsike, tunnustellen jääkylmiä patjoja. "Täällä palellumme kuolijaksi, rakas äitini".

Sitte koputti hän Károly'in ovea.

— "Nukutko jo?"

— "Mitä tahdot, Lizike?"

— "Me pelkäämme täällä huoneessa".

— "Pane ovi auki, Erzsike".

— "Akkunassa ei ole varjostimia, ulkoa voipi nähdä tänne sisään, me emme saata riisua itseämme".

— "Sammuta kynttilä".

— "Oi, kuin sinä olet toraisa. Me emme voi lukita ovea".

— "No odota, Böske, minä nousen ylös ja menen maata sinne, te saatte äidin kanssa tulla tänne".

Sen sanottuaan nousi hän vuoteeltaan, puki yllensä, astui ulos kamarista, laski siihen naiset, riisui uudestaan vaatteensa ja meni levolle etuhuoneen vuoteeseen, joka oli niin kylmä, että hänen hampaansa kalisivat.

— "Sanoppas, Erzu", virkkoi hän, vilusta väristen, "minkätähden houkuttelit minua pois sieltä ja ajoit minut tähän kylmään vuoteeseen?"

— "Sentähden, että jo olit lämmittänyt tämän".

Tuo lempeä, hiljainen äitikin nauroi tälle sisaren lapselliselle kujeelle.

Muuten oli siellä kylmää vielä patjojen allakin. Semmoisiin huoneisiin vetäytyy kylmä talvella ja pysyy niissä vielä kesälläkin. Kun pistää ulos sormensa peitteen alta, herää heti vilusta.

Tuskin alkoi aamu koittaa, kun eräs epäkohtelias kukko rupesi ihan akkunan alla laulaa hoilottamaan.

— "Kuuletko, kuinka sen kukon aave, jonka eilen söimme, rupee kummittelemaan?" kysyi Erzsike heräten.

Ei tullut kysymyksenään, että enään olisi käynyt nukkuminen. Jokainen kiiruhti pikemmin kuin paremmin pukemaan vaatteet päällensä, vilustumista välttääksensä, ja kaikkien jäsenet olivat kuin rikki ruhjotut.

Vuoteitten tekeminenkin kysyy taitavuutta. Muutamat vuoteet ovat semmoisia, että kun niihin on pannut maata, heti nukkuu. Päivänpaisteesen ulos asetetuissa patjoissa tuntuu vielä se leikkoinen lämpimä, jonka ne ovat ottaneet mukaansa; niihin saattaa niin hyvästi pesääntyä, matrassit ja tyynyt ovat niin taitavasti sijoitetut, että joka jäsen nauttii lepoa, mihinkä vaan itsensä kääntääkin, ja herättyänsä tuntee itsensä aivan virkistyneeksi. Toisissa vuoteissa taas ei voi saada mitään leposijaa, kuinka hyvänänsä kääntyy ja vääntyykin; milloin on vilu, milloin hiki; kun juuri on nukkumaisillansa, herää taas pelästyneenä ja loukkaa itsensä; toukat nakertavat, järsivät, järsivät laudoissa; sänky ratisee ja rätisee, ryskyy ja jyskyy; jos vihdoin nukkuu, näkee lakkaamatta unta rosvoista, ja herättyänsä ei jaksa kaulaa kääntää. Tästä tärkeästä tieteestä ei ole vielä mitään kirjaa kirjoitettu!

Vielä oli heidän yksi vaiva kärsittävänsä, nimittäin aamiainen. Vieraat olisivat tosin mielellään jättäneet tämän katkeran kalkin — se on: katkeran kupin — tyhjentämättä, mutta Abris herra väitti vakavasti, että hänellä jo oli ollut kustannuksia kahvin polttamisesta ja maidon keittämisestä, jonka vuoksi se ei saa hukkaan mennä.

Kahvi oli vähäisen palanut, maito vähäisen piimettynyt, leipä vähäisen vanhettunut, mutta siitä huolimatta oli kaikki hyvää. Jokainen työnsi niitä vastenmielisesti vatsaansa, ja kun tämä oli tehty, käskettiin ajaa vaunut esiin, joiden kuskilaudalla Matyi istui syömättömin vatsoin.

Abrahám herra auttoi vieraita vaunuihin; nyt hän jo saattoi todella hymyillä. "He lähtevät jo", ajatteli hän itsekseen, "he eivät enää tarvitse mitään enempää".

Palkollisetkin tulivat nyt esiin, etunenässä Boriska, uusi liina päässä, hiukset pörrässä tuhkimon tavalla ja kasvot noessa; jokainen kantoi jotakin matkustajain kapineista, yritti hymyilemään ja sai juomarahaa nuorelta herralta. Abris herra suuteli kaikkia pois lähteviä, otti lakin käteensä ja toivotti onnellista matkaa. Károly hyppäsi kuskinlaudalle ja otti ohjakset kuskin kädestä; Abris herra luuli jo, että kaikki vaara oli ohitse — kun Matyi äkki-arvaamatta huusi:

— "Oi, kunnian herra! Minä unhoitin juoda sen viinilasin, jonka armollinen herra tahtoi antaa minulle aamulla".

Abris herra synkistyi vielä kerran, meni sisään huoneesensa ja toi sieltä sormistimen suuruisen lasin, johon oli kaadettu jotakin.

— "Onko tämä kaikki minulle?" kysyi Matyi; "minä pelkään että päihdyn siitä ja kaadan vaunut kumoon. Jumala siunatkoon armollista herraa, Jumala siunatkoon Boriskaa, ja teitäkin, Pannika! Viikon päästä tulemme takaisin ja silloin viivymme täällä kokonaisen viikon. — Soh, Ráró!"

Hyvä olikin, että hän nyt läimähytti hevosia, koko seura purskahti semmoiseen nauruun, että ainoastaan vaunujen kolina saattoi sitä hämmentää. Nuot neljä tulista juoksijaa nelistivät pois ja niitten jälestä neljä talonkoiraa, jotka hirveästi haukkuen seurasivat vaunuja kylän loppuun asti. Abris herra kahden palkollisensa kanssa pisti ulos päänsä portinsuusta ja uskalsi vasta sitte vetäytyä takaisin, kun näki, että vaunut todellakin katosivat hänen silmiensä edestä.

Boriska ei koko päivään väsynyt kyökissä raivoomasta ja mörisemästä.

— "Senkötähden ihmisellä on sukulaisia, että ne häneltä kaikki hävittävät! — Ihminen ottaa omasta suustansa ja pistää heidän kitaansa. Ne ovat kuin heinäsiirkat. — Me emme koskaan kenenkään kaulaan karkaa. — Kolmeen viikkoon eivät meidän lehmämme syö niin paljon, kuin tuo pirun kuski yhdessä yössä syöti hevosillensa. — Entäs tuo tyttö mukula! Mikä kiusankappale se oli, teki vielä leivästä pallosiakin, ihmisten päälle heittääkseen. Hänen tulisi itse syödä ne. — Ja nuot riivatun isot vaunut, kuinka syviä uurteita niitten pyörät leikkasivat pihaan! Minulta menee kolme päivää, ennenkuin taas saan huoneet siivotuksi. Mutta minä menen tieheni koko talosta, jos he vielä kerran tänne tulevat".

III.

Siitä, mitä tähän asti on kerrottu, tiedämme jo, että löytyy eräs kunnianarvoisa herra Gábor Berkessy ja että hänellä on naima-ikäinen tyttö, jota valtakunnan kahdelta eri taholta kaksi nuorta miestä rientää kosimaan, asianomaisen perheensä seurassa, niinkuin asia vaatii.

Meidän täyty kunnioitetuilta lukijoiltamme pyytää vielä vähän kärsivällisyyttä, katsahtaaksemme pikimmältään eräsen kolmanteen paikkaan; sitte menemme mekin heti sinne.

—'in komitatin hallintokaupungissa asui eräs nuori leskirouva, Julia Csalváry,[15] jota yleinen mielipide nimitti maailman-naiseksi. Semmoisen nimen saamiseen ei tarvita suuria ansioita. Nuorena rouvana oli Julia saanut kokea sangen ankaraa kohtelua vanhalta mieheltänsä, joka oli yhtä suuressa määrässä ahne ja typerä kuin mustasukkainen. Sitä pikemmin mursivat tukahutetut intohimot sulkunsa vanhan herran kuoleman jälkeen. Kaunis ja jotensakin rikas leski oli ympäröity ihailijoilta, eikä hän liioin yrittänytkään heitä luotansa pois torjumaan. Hän piti iltaseuroja, oli käytökseltään vapaa, ilmestyi tanssijaisiin loistavassa puvussa, ratsasti mielellään, joka kaikki vaikutti, että pienessä kaupungissa hänestä yleisesti puhuttiin.

Eräs vanha herra, jonkinlainen sedän tapainen, entinen asessori, asui alati hänen luonansa hänen

holhojanansa, sihteerinänsä tahi sellaisena. Hän juoksi lakkaamatta koko kaupungissa kielittelemässä; mitä hyvänänsä kotona tapahtui ja mitä oli tapahtumattakin, tiedettiin jo samana hetkenä aatelis- ja porvaris-kasinossa (luku- ja kokous-salissa); vieläpä sekin, ettei Julia käyttänyt yhtä paria silkkisukkia enemmän kuin yhden kerran sekä että hän joka vuosi antoi istuttaa rokkoa itseensä, koska hän pelkäsi muuten saavansa rupulia. Kaikenlaisia pienempiä tapauksia, niinkuin ihailijain vaihtoja, rakkauden riitoja, pahanpään puuskia ja perheellisiä kiusoja, saattoi joka päivä aivan tuoreina onkia Nánásy[16] sedältä (niin nimitti herra asesoria koko kaupunki), jolla sentähden alituisesti oli tekemistä yhden, milloin toisen kanssa: välistä tahtoivat huutoon tulleet ihailijat vaatia häntä miekkasille, toisinaan taas uhkasivat rukkaset-saaneet kosijat antaa hänelle selkään; usein ei hän uskaltanut mennä ulos kadulle pelosta, että hänen päällensä karattaisiin. Kotona taas antoi Julia hänen tuntea kaikkia oikkujansa; mutta kaikki nämät eivät saaneet mitään muutosta aikaan tuossa hyvässä vanhuksessa, joka siitä huolimatta kielitteli, mitä hän saattoi, ja taas mitä hän saattoi, kärsivällisyydellä kaikkia seurauksia kantaen.

Julian sukulaiset kehoittivat häntä ehtimiseen naimisiin menemään ja nykyisestä elämästänsä luopumaan, valitsemaan jonkun ihailijoistansa ja muut luotansa lähettämään. Mutta Julia oli niin oikullinen, että vaikka hän todella rakastikin jotakuta, hän heti kun sukulaisensa kehoittivat häntä sitä mieheksensä ottamaan, oli valmis siitä luopumaan eikä koskaan enää sitä näkemään. Sillä tavoin lykkäsi hän naimisensa vuodesta vuoteen, oli yhä vaihtelevainen, pysyi yleisenä puheen-aineena, mutta siitä ei koskaan tullut sen enempää; milloin hylkäsi ennustettu ylkämies morsiamen, milloin tämä hänet. Usein oli koko asia milt'ei päätetty, mutta useimmiten eivät asianosaiset itse siitä tietäneet mitään.

Eräänä aamuna kertomuksemme aikana meni Nánásy setä kyökkiin, tiedustellaksensa, mitä keitettiin. Hän kysyi seuranaiselta, kummoisella tuulella Julia oli, ja astui sitte sisään hänen vaatetuskamariinsa, kertoaksensa hänelle mitä kahvihuoneissa puhuttiin.

Julia vaatetti silloin itseänsä; kamarineitsyt poltti par'aikaa hänen pitkiä vaaleita hiuksiaan kähäriin. Nuori rouva istui huolettomasti nojautuneena sametilla katetussa nojatuolissaan, ikävyksissä leikitellen kashmiri-huivinsa pitkien silkkiripsujen kanssa.

— "Hyvää huomenta, hyvää huomenta, armas, kaunis serkkuseni", sokelsi mielitelevästi vanha Nánásy setä ja tassutteli polkka-askelin Julian luokse, tarttui hänen käteensä, suuteli sitä rantimesta alkain sormenpäähän asti, joka kohdalla huudahtaen: "Oi, mikä herttainen pieni käsi! Oi, mikä nautinto siltä vastaan-ottaa vaikka korvapuusti! Voi, kuinka kaunis Schulini tänään on! Näillä pitkillä suortuvilla te varmaankin taas aiotte tehdä jonkun hourupäiseksi, näillä kähärillä *à l'anglais*. Oi, te olette kovasydäminen Penelope! Tänään aamulla oli taas kaksintaistelu teidän tähtenne. Kaunis Lujzi, tuo pulskea tummaverinen poika, sai iskun otsaansa. Hän saattaa pitää itseään onnellisena, he, he, he! Tämä nauha, suokaa minun pistää se hiuksiinne tähän, kas niin! Enkö minä sitä paraiten ymmärrä? Eikö minusta olisi tullut hyvä kamarineitsyt? He, he, he".

Julia vaan ei tahtonut nauraa kaikille näille hullutuksille ja sanoi yksivakaisesti palvelijattarellensa:

— "Betty, tuo minulle kenkäni!"

— "Ei, minä en salli, että kukaan muu kuin minä tuon ne", huusi Nánásy setä, työntäen Bettyn syrjään ja rientäen kenkiä hakemaan. Löydettyänsä ne suuteli hän niitä monin kerroin, vieläpä anturoitakin ja laski ne sitte Julian eteen, joka pudisti jalastaan kirjaellut tohvelit ja veti siihen hienon, mustan atlas-kengän, yhtä vähän huolien Nánásy sedän läsnä-olosta, kuin jos joku hänen palveluspiikansa siinä olisi ollut. Sitte nousi hän ylös ja käänteli itseään peilin edessä, ikäänkuin olisi tahtonut sanoa: "Enkö ole kaunis?"

— "Oi kuinka ihana, kuinka taivaallinen!" huusi riemusilmin Nánásy setä, ja vaipui ihastuksissaan siihen tuoliin, josta Julia oli noussut.

— "Nánásy setä", sanoi Julia, katsellen itseään selkäpuolelta peiliin, "minä tahdon uskoa teille sangen tärkeän asian, josta ei saa kielitellä, ennenkuin se on loppuun saatettu".

— "Enkö minä ole vaiteliain sihteeri maailmassa?"

Julia oli suuttua.

— "Minä en laske leikkiä, setä. Mutta minä sanon sen, että jos te kerrotte asiasta ennenkuin se on tapahtunut, tukistan minä teitä pahanpäiväisesti".

— "Nánásy setä on iloitseva siitä armosta", naljaili vanha herra, ottaen leikillisesti peruukin päästään ja näyttäen Julialle päänsä, joka oli sileä kuin vesimeluna.

Kamarineitsyt purskahti äärettömään nauruun tästä leikinteosta, jonkatähden Julia rypisti

kulmakarvansa hänelle ja viittasi häntä menemään pois kamarista.

Nánásy setä koetti kaikin tavoin saada nuorta rouvaa nauramaan; hän asetti peruukkinsa nurin päin, avasi kitisten nuuskarasiansa, teki hullunkurisia niauksia, mutta kaikki oli turhaan: Julia ei tänään tahtonut nauraa.

Kun he olivat jääneet kahden kesken, sulki Julia oven, asetti vanhan herran sohvaan istumaan ja jäi itse hänen eteensä seisomaan.

— "Kuulkaa, Nánásy setä! Minä aion mennä naimisiin".

Puhutellun kasvot osoittivat hämmästyä ja odotusta.

— "Teidän täytyy vielä tänäpäpä lähteä —'iin, käydä ala-ispán'in luona ja häneltä pyytää naimakirjaa minulle. Sieltä ette saa palata takaisin, vaan täytyy teidän suoraa päätä matkustaa Pest'iin ja toimittaa kaikki, mitä häiksi tarvitaan — te ymmärrätte sen paremmin kuin minä — niin että se on tehty tästä päivästä viikon perästä, sillä silloin pitää kaikki järjestyksessä oleman".

— "Te voitte luottaa minuun, enkelini. Ennen kolmen päivän kuluttua joko on kaikki täällä taikka saatte kuulla, että Nánásy setä on kuollut".

— "Pestissä tulee teidän myöskin mahdollisimman lyhyimmässä ajassa teettää minulle morsiusshame".

— "Uskokaa se vaan minulle, enkeliseni. Minä itse etsin kuuluisimmat neulojat, joita ylhäisimmät naiset ja näyttelijättäret käyttävät, Kereszesy'n tahi Sónári'n, ja ellen minä viikon päästä tuo loistavinta morsiuspukua, kuulututtakaa perääni sanomalehdissä, niinkuin kadonnutta sylikoiraa, josta rehellinen löytäjä saapi viisi florinia".

— "Sen ohessa on teidän kirjoittaminen kirje sukulaisilleni ja kutsuminen heitä tästä päivästä viikon taa pidettäviin häihini, mutta siihen on teillä vielä aikaa Pestissä. Astukaa nyt vaan heti vaunuihin ja lähtekää".

— "Kyllä, lintuseni, serkkuseni. Mutta mitä kirjoitan sukulaisillenne, mitä?"

— "No, mistähän olemme puhuneet? Sitä, että menen naimisiin".

— "Niin! mutta kenen kanssa?"

— "Onko sekin tarpeellista tietää?"

— "Hahhahha! Sehän on pääasia koko jutussa".

— "Kummallista! No, kirjoittakaa siis: Kálmán Sós'in[17] kanssa".

— "Kálmán Sós? Kálmán Sós? Minä olen jo kerran kuullut sen nimen. Kuinka se kirjoitetaan? Kahdella o'lla vaiko kahdella s'llä?"

— "Kirjoittakaa kuinka tahdotte".

— "Kuka, kummoinen on tämä kunnon nuori mies?"

Julia vastasi yksivakaisella huokauksella "runoilija".

— "Ja muutoin?"

Julia katsahti puoleksi suuttuneena puoleksi kummastuneena vanhukseen, ikään kuin olisi tahtonut sanoa: "kuinka yksinkertaiset vanhat ihmiset sentään ovat" ja lausui, ynseästi olkapäätään kohottaen:

— "Minusta on kohtalo ollut tarpeeksi antelias, kun se jollekin antoi rikkaan hengen rikkaan viran sijasta".

Nánásy ei ymmärtänyt tätä, sentähden tyytyi hän vastaukseen ja täydensi sitä itse seuraavalla tavalla: Joku nälkäytynyt raukka, tanssimestari tahi komediantti tahi joku muu sentapainen oiva otus, jonka Julia on valinnut miehekseen sentähden, että voisi häntä sitä helpommin hallita.

Julia jätti vanhan herran miettimään ja rupesi omalla kädellään kokoilemaan matkalle tarvittavia kapineita ja niitä vaununlaatikkoon asettamaan; parranajoneuvot pani hän erinäiseen lippaasen; taskukirjaan kirjoitti hän mitä ei saisi unhottaa, pisti siihen lukematta tukun pankinsetelejä ja antoi sen Nánásy sedälle; hän auttoi itse ukon ylle vanhaa takkia ja bundaa, veti hänen korvillensa matkalakin ja antoi hänen tuskin vetää henkeänsä, ennenkuin oli saanut hänen istumaan esille ajettuihin vaunuihin, jottei hän saisi aikaa kellekään laverrella tuota tuoretta salaisuutta.

Mutta ennenkuin Nánásy setä oli ajanut kaupungin lävitse, kohtasi hän pari kolme tuttua herraa, ja jottei salaisuus lävistäisi hänen kylkeänsä, kertoi hän sukkelaan heille, vaunuistaan ulos nojautuen, että hänen serkkunsa menee naimisiin, ottaa jonkun nuoren tuntemattoman miehen, lähettää nyt hänet alaspán'in luokse naimakirjaa hankkimaan sekä Pestiin vaatteita ja torttuja toimittamaan.

Tunnin perästä puhui sentähden jokainen koko kaupungissa noista salaisista häistä ja arveli, kuka tuo onnellinen ylkämies lienee, sillä Nánásy setä ei ollut ilmoittanut hänen nimeänsä — säästäväisyydestä, jotta hänellä takaisin tullessaankin olisi jotain kertomista.

Julia palasi takaisin saliinsa siinä rauhallisessa tunnossa, että oli asiansa hyvin toimittanut, ja antoi palvelijoillensa käskyn olla ketäkään sisään laskematta, paitsi Kálmán'in.

Ennen pitkää kuului askelia porstuasta; Julia yritti antamaan kasvoillensa mitä miellyttävimmän katsannon, tuntiessaan nämät askelet, sillä rakastuneet ihmiset tuntevat saapasanturain kopinastakin valitsemansa. Tässä kohdin voittavat rakastuneita ainoastaan sanomalehdentoimittajat, jotka askelten äänestä porstuassa voivat päättää, tuleeko posti tilausrahoilla vaiko joku runoilija värsyillä.

Juliassa oli maneetti-voima päinvastainen. Hän odotti runoilijaa, ei postia, eikä hän pettynyt. Kálmán Sós avasi oven.

Hän oli miellyttävä, kalpea, nuori mies. Se ei hänessä ollut miellyttävää, että hän oli kalpea, vaan se, että hän tuli ovesta sisään semmoisella katsannolla kuin Hamlet pääkallolla, ja astui intomielisillä askelilla Julian eteen, nosti hänen kätensä huulillensa ja piti sitä siinä kauan, ehkä pitäisi sitä vielä nytkin, ellei Julia olisi puhutellut häntä ja tarttunut hänen käteensä.

— "Vaivaako teitä jotain, Kálmán, koska olette noin murheellinen?"

— "Murheellinen olen, se on totta", vastasi runoilija; "niinkuin Leviathan, joka kävi iloisessa enkeliseurassa ja jonka otsaan jo oli kirjoitettu, että hän oli taivaasta alas syöstävä".

— "Herran tähden!" sanoi Julia säikähtyen, "mikä onnettomuus teitä uhkaa?"

— "Ei mikään, ei mikään", sanoi Kálmán rauhallisesti, mutta semmoisella katsannolla, josta saattoi hirmuisinta aavistaa, ja vaipui suurella teateri-hermottomuudella nojatuoliin.

— "Vaan ihan varmaan teitä joku paha vaivaa!" huusi nainen todellakin pelästyneenä; "minä pyydän, minä vaadin teitä sitä minulle ilmaisemaan".

Runoilija tarttui taas juhlallisesti Julian käteen ja katsoi häntä terävästi silmiin.

— "Uskotteko aavistuksia?" kysyi hän kolkolla äänellä.

— "Kuinka niin?"

— "Eikö teillä ole kokemusta siitä tunteesta, joka on jotakin unelman tapaista, vaikka olemme hereillä? Iloisimmillaan ollessamme tuntuu yht'äkkiä, ikäänkuin joku kylmä käsi pyyhkisi kasvojamme, niin että aloitettu nauru jäätyy huulillemme, ja ikäänkuin äkki-arvaamatta näkisimme edessämme taikapeilin, josta omat kasvomme tirkistävät vastaamme vaaleina, synkkinä, tahtoen sanoa: älä iloitse!"

— "Älkää lausuko tuommoisia", keskeytti häntä Julia, jonka hermoja tämmöinen runollisuus ahdisti: "semmoisista ei ole hyvä puhua. Puhukaamme ennemmin häistämme. Oletteko jo saanut kirjeen sukulaisiltanne?"

Kálmán Sós'in katsanto meni Lord Byron'in kaltaiseksi ja hän lausui tuijottavin silmin:

— "Te olette onnellinen; oi, te olette vielä lapsi ja saatatte iloita kaikista".

— "Olkaa vaiti! Olenhan minä teitä vanhempi koko viisi vuotta, jos ei enemmän".

— "Oi, Julia, vuodet eivät tee aikaa. Te olette kahdeksankolmatta vuotinen lapsi, minä neljänkolmatta vuotinen ukko. Se ei ole vanhin, joka on kauimpana kehdestä, vaan se, joka seisoo likimpänä hautaa. Päivien luku ei tuota ryppyjä kasvoihin, vaan päivien suru. Minä olen kärsinyt niin paljon, että siinä olisi kylläksi viidenkymmenen vuoden elämälle".

— "Kálmán parka!" huokasi Julia, runoilijan olkapäätä vastaan nojautuen. Hän oli kyllä hellätuntoinen, ollaksensa kysymättä, mitä peijakasta hän niin paljon kärsinyt oli. Muutoin olisi Kálmán siihen vastannut, ettei ihmiskorvain ole hyvä sitä kuulla.

— "Katsokaa", jatkoi Kálmán, "tällä hetkellä, jolloin minä näen taivaallisia kasvojanne, sydämeni pitäisi leimua siitä ajatuksesta, että saan omistaa teidät, teitä ijäti omakseni kutsua, näyttää joku

jääkylmä huokaus sieluuni kuiskaisevan: älä iloitse, kaikki on epätietoista auringon alla".

— "Mutta tämä on jo varmaa, sillä minä olen lähettänyt naimakirjaa tuomaan ja viikon päästä ovat sukulaisemme täällä ja me vietämme häitämme".

— "Hoh! Viikon päästä? Tiedättekö, että silloin on elokuun kolmastoista päivä?"

— "Minä en ole katsonut kalenteriini".

— "Oi, Julia! Luvulla kolmestoista on hirvuisen vaikutus kohtalooni. Kaikki onnettomuudet ovat kohdanneet minua kuukauden kolmantenatoista päivänä".

— "No, sitte pidämme häät sen edellisenä päivänä".

— "Te puhutte semmoisella uskalluksella, kuin pitäisitte kohtalon kättä omassa kädessänne".

— "No niin, jos minä tahdon, ja myös te tahdotte, saamme mielestäni siitä uskalluksella puhua".

Kálmán kohotti, nämät sanat kuultuansa, silmänsä, nosti etusormensa pystyyn ja viittasi ylöspäin, niin että Julia rupesi luulemaan, että hän oli keksinyt jonkun hämähäkin-verkon, joka riippui alas laelta, ja näytti sitä hänelle.

— "Meidän ylitsemme vallitsee kohtalo, ja kohtalo on oikullinen. Särjetyt sydämet, hävitetyt toiveet ovat rakkaimpia uhreja, jotka häntä huvittavat. Oi Julia, te olette onnellinen, jos ei sydämeenne ole tunkenut noita maneettillisiä tunteita, jotka täyttävät ajatuksenne huomispäivän aavistuksilla, jos rinnassanne ei löydy niitä taikakieliä, joita kohtalon ankara käsi soittaa; muuten olisivat teidänkin kasvonne oppineet minun haavoistani kalpeuden".

Julia alkoi jo kyllästyä kaikkeen tähän mielikuvitukseen, maneettisuuteen ja muihin senlaisiin kivulloisiin aavistuksiin, ja antaaksensa kanssapuheelle toisen suunnan, istui hän pianon ääreen ja rupesi soittamaan kaunista fantasiaa.

Kálmán nojautui sen tuolin selkää vastaan, jolla Julia istui, ja näytti synkistynein kasvoin tulevaisuuteen katsovan; hänen tukkansa nousi pystyyn, hänen silmänsä säihkyivät; sitte laski hän käsivartensa ristiin ja antoi pään vaipua rintaa vastaan; uudestaan nojautui hän tuolia vastaan ja kallisti päänsä kätensä nojaan; lopuksi hän ei enää voinut hillitä tunteittensa painoa, vaan löi kättään otsaa vastaan ja huudahti suurimmalla intoisuudella:

— "Oi, tämmöistä hetkeä! kuulla tätä laulua — syleillä sinua — ja kuolla yhdessä, käsi kädessä, sydän sydäntä vastaan — hengittää sielunsa toinen toiseensa! — Haluatko sinä kuolla minun kanssani, oi Julia?"

— "Kyllä, jahka ensin tulemme oikein vanhoiksi, silloin se varmaankin on ihanaa, mutta anna meidän vielä elää vähäisen".

Kálmán katseli säälivin silmin Juliaa, katkeruudella havaiten, kuinka alhaisella kannalla sen naisen sielu seisoo hänen omaansa verraten, joka ei voi käsittää, mikä hirveä autuus siinä on, että saa kuolla yhdessä — vaikk'ei meitä mikään vaivaa. Harva ihminen kykenee tätä käsittämään.

Sen jälkeen ei Kálmán enää puhunut ainoatakaan sanaa, hän astui muutamat kerrat edes takaisin salissa, niinkuin kuleksiva aave, jonka ainoa intohimo on eläviä ihmisiä peloittaa; sitte otti hän äkisti hattunsa ja astui itsemurhaajan katsannolla Julian eteen, sydäntä kauhistuttavalla äänellä lausuen:

— "Herran haltuun! Suokoon taivas, etteivät aavistukseni toteutuisi".

Tämän sanottuaan raasti hän itsensä irti morsiamensa käsistä, oli raastaa ovenkin irti saranoista ja syöksyi hurjistunein kasvoin ulos.

Julia raukka joutui aivan epätoivoon ja rupesi pelkäämään kaikenlaista pahaa. Hän lähetti sentähden palvelijan hänen jälkeensä pitämään vaaria, ettei hän tekisi itselleen mitään vahinkoa, eikä rauhoittunut ennenkuin tämä tuli takaisin sillä tiedolla, että kunnioitettu herra kasinossa syö häränpaistia sipulin kanssa, josta palvelijan mielestä saattoi päätätä, että hän tänään tuskin enää ryhtyy naisten kanssa puheisiin.

Tästä puoliksi tyyntyneenä sai Julia jälkeen puolen päivän vastaan-ottaa lukemattomia tervehtijöitä, kaikenlaisia ihmisiä, vieläpä hänen hämmästyksensä semmoisiakin, jotka eivät pariin kolmeen vuoteen olleet astuneet hänen kynnyksensä ylitse. Nämät koettivat viittauksilla ja neuvoilla nuuskia ja ilmi saada sitä salaisuutta, jonka hän luuli olevan jo viiden peninkulman päässä kaupungista, ja yhdestä kummastuksesta toiseen joutuen, huomasi hän vihdoin, että jo koko kaupunki tietää hänen häittänsä viettämisestä viikon perästä.

Vihdoin oli hän pakoitettu sulkemaan itsensä lukon taa kaikilta vierailta. Hän istui kirjoituspöytänsä ääreen ja alkoi kirjoittaa kaunista, hellätuntoista kirjettä ylkämiehelleen, siliä hän käsitti nyt, kuinka hänen prosalliset muistutuksensa eivät muuta voineet kuin herättää epäsointua runoilijan ylevissä mielenkuvituksissa ja kuinka katkeria jälki-ääniä ne olivat jättäneet tähän henkeen, joka ei käynyt maallisissa saappaissa. Hän tahtoi sentähden sovittaa tätä rikostansa ja johdatti ajatuksensa noihin hullutuksiin, joita Kálmán oli esiin tuonut; hän koetti mieleensä kuvitella noita kummallisia tunteita, joita aavistuksiksi nimitetään ja jotka syntyvät ihmisessä, jos hän on vatsansa kylmetyttänyt tahi hän saapi nuhaa taikka hän tanssissa tuntee, että joku haka on aukenemaisillaan tahi pään koristus lähtee irti. Tämänkaltaisissa aavistuksissa kirjoitti hän kokoon tukuttain kuutama-juttuja, kun hänen kamarineitsynsä astui sisään ja toi kirjeen, jonka postiljoni vastikään oli hänelle antanut.

Julia otti harmistuneena kirjeen, joka tempasi hänet pois hänen aavistustensa sumusta, mutta heitettyänsä siihen silmäyksen ja tunnettuansa käsi-alan, joutui hän todellisten aavistusten alaiseksi, sillä kuvertilla oli Kálmán'in käsi-alaa.

Sykkivällä sydämellä piti hän kädessään tuota suljettua kirjettä. Mitä hän kirjoittanee? Armollinen taivas! Jos kirjeessä nyt seisoi, että kun luen näitä rivejä, silloin jo niitten kirjoittaja...

Hän ei malttanut saattaa loppuun tätä hirveätä ajatusta, vaan viittasi äkisti kamarineitsyttä poistumaan ja avasi, yksinään jäätyänsä, vapisevalla kädellä kirjeen. Neljä tiheään kirjoitettua sivua näki hän edessään.

"Jumaloittu, ikuisesti unhoittumaton enkeli!

"Oletko koskaan taivaalla nähnyt kaksi tähteä, jotka seisovat niin likellä toisiaan, että paljaalla silmällä katsoen pitäisi niitä yhtenä ainoana ja jotka maailman luomisesta asti ovat kiertäneet toinen toisensa ympäri, muodostaen ihmeteltävän ilmiön tähtimaailmassa, mutta joista yht'äkkiä toinen, kaikkia hallitsevan kohtalon odottamattomasta sanasta, eroo toisesta ja vaeltaessaan taivaalla muuttuu pitkähäntäiseksi pyrstötähdeksi, jonka tehtävänä on kuljeksia ulkopuolella maailmaa ja myrskyä ennustavalla leimullaan peloittaa vapisevaa pientä tähtöstä..."

Julia ei malttanut lukea koko tätä tähtitiedettä loppuun asti, vaan riensi suorastaan loppuun ja luki mitä siellä seisoi.

"... koska isäni tahto on elämälleni rautainen kahle, joka pitää minua, niin, kuin Prometheusta kalliioon, kiinni sidottuna ja hän vaatii, että otan Gábor Berkessyn, protonotariuksen tyttären vaimokseni, ei ole muuta neuvoksi, kuin kuolla taikka totella. Jos vaan itseäni katsoisin, olisi kuoleman valitseminen minulle autuus, mutta minä ajattelen sinua, jonka sielua semmoinen tapaus ijäksi kauhistuttaisi, ja sentähden tahdon elää ja totella, ainoastaan sinun tähtesi, ainoastaan sinun rauhasi vuoksi. Kyyneleet silmissä, kuoleman tikari sydämessäni kirjoitan sinulle nämät rivit: unhoita ijäksi minut, joka kuolen sinua muistaen.

Kálmán Sós."

Julia oli kuin kuusta pudonnut.

Tämäkö oli se kuoleman-aavistus, se maneettisuus, ne salaperäiset mielenkuvitukset, että hän tahtoo naida toisen?

Seuraavana hetkenä otti nainen kylmäverisesti kirjeen ynnä omansa kanssa ja heitti ne, viitsimättä niitä edes rikki repiä, kaminiin.

Hän soitti.

Kamarineitsyt tuli sisään. Julia kirjoitti muutamia sanoja ja sulki ne sinetillä.

— "Palvelijan tulee heti hankkia ratsastava sananlennättäjä, joka lähteköön herra Nánásyn perään ja, jos hän vielä tapaa hänet ala-ispán'in luona, antakoon hänelle tämän kirjeen, mutta jos hän ei enään ole siellä, rientäköön hänen jälissään Pestiin ja hakekoon häntä 'Kultaisesta Kotkasta', jossa hänen on tapa asua. Palkintoa älköön säästettävä".

Koko kaupunki oli jo täytetty uutisella, että Julia menee naimisiin; onneksi ei vielä kukaan tietänyt, kenen kanssa.

Sillä tavoin uhkaa Gábor Berkessyn tytärtä jo kolmannelta taholta onni. Kuinka tämä hupaisa kilpailu on päättyvä, siitä saamme aikanaan, asian kehitystä myöten, tietoa.

IV.

Herra Gábor Berkessy setäni oli noin kuudenkymmenen iällä oleva nuori mies, jonka hiukset ja viikset jo olivat lumivalkeat, mutta jonka sielu oli jäänyt niin nuoreksi kuin jos hän vasta olisi kolmenkymmenen vuoden vanha. Hän oli seura-elämän henkenä; aina leikillinen ketäkään loukkaamatta; hänen tarinansa olivat kuuluisat koko ympäristössä, ja jos hän aterian loppupuolella toi esiin pari semmoista, sai hän kaikki ihmiset koko seurassa semmoiseen nauruun purskahtamaan, että he olivat tuoilta kaatua, joka on verrattoman hyvä asia pitkän syömingin jälkeen. Jos hän sitte itsekkin rupesi nauramaan, saattoi koko kaupunki kuulla sen, sillä tätä ukkosenjylinän tapaista naurua voisi verrata ainoastaan jalopeuran nauruun, jos sen olisi tapa nauraa. Kun Szeged'issä oli näyttelijöitä ja hän sattui näkemään jotakin hullunkurista näytelmäkappaletta, tapahtui usein, että näytäntöä täytyi keskeyttää hänen tähtensä. Alussa nauroi hän vaan verkalleen: — ha! haha! — haha! piti nenäliinan suunsa edessä, koetti näyttää yksivakaiselta, oli yskivinä, kunnes hän vihdoinkin, ikäänkuin pommi olisi räjähtänyt rikki hänessä, purskahti hirveään hohotukseen: hahhahhahaha!!! Kyynelet juoksivat pitkin hänen poskiaan. Hän löi nyrkkejään edessään olevaan penkkiin, tönisti lattiaa, veti puoleensa katselijain huomion ja nämät taas näyttelijäin, niin että kun joku näyttelijä kuuli ensimmäisen "ha'n", riensi hän lausumaan sanottavansa, sillä sittemmin ei tullut kysymykseenkään, että hän enään olisi saanut suunvuoroa.

Että minä näin paljon puhun Gábor Berkessy setäni nauruntaidosta, tulee siitä, että se mielestäni ei ainoastaan ole todistuksena hyvistä keuhkoista, vaan myöskin hyvästä sydäimestä, ja tästä olikin tuo kunnan mies tunnettu koko ympäristössä. Koko hänen ulkomuotonsa kuvasi tarkasti hänen luonnettansa: nuot ystävälliset, pyöreät kasvot; nuot iloiset silmät; nuot liikkuvat, tuuheat, valkoiset kulmakarvat; tuo punainen, täysihampahinen suu; nuot valkoiset viikset punaisilla kasvoilla, ikäänkuin olisi lunta ruusunlehdille satanut, ja tuo silminnähtävä, jokaisessa kasvonmurteessa ilmestyvä sydämen hyvyys antoivat hänelle niin luottamusta herättävän katsannon, että oli mahdotonta olla hänen seurassaan viihtymättä, ja jos istui häntä vastapäätä, rohkaisi jouluteinikin mieltänsä.

Tämä hyvä herra oli kolmenkymmenen vuoden iällä naimisiin mennessään. Hänellä oli hyvä, lempeä puoliso, jonka kanssa hän eli kaksitoista vuotta erinomaisen onnellisessa avioliitossa, jossa heille ei kuitenkaan syntynyt mitään lasta. Vasta silloin, kun he eivät enää sitä odottaneet, ilmestyi tuo myöhästynyt siunaus pienen tyttösen muodossa.

Onnellinen pariskunta tuli tästä kahta onnellisemmaksi. Pikku Linácska'sta[18] tuli heidän ilonsa, silmäteränsä, toivonsa, ylpeytensä, heidän molempien. He osoittivat hänelle ylenmäärin rakkautta, hellyyttä, hyväilyä; kysyivät kaikissa hänen mieltään, hemmoittelivat häntä, pukivat hänet koreihin vaatteisiin, riensivät täyttämään hänen toivomuksiansa, mutta — kummallinen luonnon sattumus! — tuo ainoa lapsi ei turmeltunut kaikesta tästä hellästä hemmoittelusta, vaan pikemmin teki se hänet vielä lempeämmäksi, suloisemmaksi. Äiti saattoi yhdellä silmäyksellä ohjata häntä, eikä hän tuntenut suurempaa iloa, kuin tehdä vanhempiensa mieliksi. Häneen tuhlattu hellyys ja rakkaus löysi hedelmällisen maan hänen sydämessään, joka maksoi kaikki moninkertaisesti takaisin, aivan päin vastoin kuin useimmat muut hellitellyt luonteet, jotka tavallisesti ovat etikan kaltaisia, joka tulee sitä happamemmaksi, jota enemmän sokeria siihen sekoitetaan.

Tuskin kymmenen vuoden iällä kadotti hän äitinsä, joka on onnettomin kohtaus, mikä nuorta tyttöä saattaa kohdata, sillä isän huolenpito ei koskaan korvaa äidin hellyyttä; paljon jääpi isältä huomaamatta, valvomatta, jota äidin tarkkaava silmä ei laiminlyö. Mutta tämä kohtaus ei muuttanut Linaa toisenlaiseksi, hän tuli vaan vakaisemmaksi sen jälkeen. Taloudelliset toimet vieritettiin nyt vähitellen hänen hartioilleen, ja nämät ovat nuorten naisten luotettavin vartija. Ne antavat hänelle työtä, kääntävät häntä yksivakaisuuteen, opettavat häntä itseänsä kunnioittamaan, hävittävät teeskentelyn, ulkokultaisuuden ja tämä viepi elämään.

Pienestä tytöstä oli kasvanut solakka neito. Hänen hyvydestään ja suloisuudestaan puhuttiin kaikkialla; se myöskin hyvin tiedettiin, että hänen isänsä oli jotensakin varakas, niinkuin sitä näyttää todistavan sekin seikka että, niinkuin jo tiedämme, kolme kosijaa yhtä haavaa oli matkalla Gábor Berkessy sedän luokse.

Vihdoinkin täytyy minun ilmoittaa, että tämän hyvän, suloisen, lempeän tytön ulkomuoto ei ollut semmoinen, jota runollisen kielen on tapa kauniiksi nimittää.

Nuot herrat runoilijat ovat todellakin sangen epäkohteliaita maailmaa kohtaan. Heidän mielestään on ainoastaan sillä, joka on täydellinen kaunotar, oikeus tulla onnelliseksi, mutta kaikki ne naiset, joiden kasvoja ei käy ruusuihin ja liljoihin vertaaminen, eivät ole syntyneet muun vuoksi, kuin tullaksensa petetyiksi taikka lisäkaluna rahojensa kanssa pois annetuiksi; ilman rahatta niitä ei muka voi romaneissa käyttää.

Mutta elämä todistaa tämän vääräksi: perheellisen onnen näemme kukoistavan semmoisissakin kodeissa, joissa naisia ei kuvata kalentereihin, ja rakkaus, tuo hellä, runollinen henki, etsii nöyriä, vaatimattomia olentoja, levittäen suloutta, hempeyttä, haaveksivaisuutta niille kasvoille, joita luonto ei ole tehnyt maalarien malleiksi ja joista, jos sitä täytyisi selittää, tuskin voisi sanoa, mikä niissä on niin viehättävää. Jos he liikkumatta seisovat edessämme, käännyimme kylmällä välinpitämättömyydellä pois heistä, mutta kun he ryhtyvät puheisiin, kun hymyilevä, viehkeä, lempeä, myötätuntoinen mielen-ilmaus kuvautuu heidän kasvoillansa, syntyy meissä omituinen viehätys; kasvot, jotka luonto oli jättänyt kalpeiksi, huulet, silmät saavat jotakin uutta suloa, sielu osoittaa voimansa ruumiin ylitse, peittäen tämän vaillinaisuudet ja loihtien kauniiksi mitä ei sitä ollut — mutta tätä havaitaksensa tarvitaan myöskin sielua.

Linka'kin oli niitä naisolentoja, joita luonto ei ollut ulkonaisella ihanuudella varustanut. Kaikeksi onneksi ei luonto salli kenenkään tulla siihen itsetuntoon, että uskoisi olevansa ruma. Se olisi suuri onnettomuus ja saattaisi tehdä ihmisen sangen huonoksi. Tuskin löytynee niin hyväsydämistä ihmistä, ettei hän peiliin katsoessaan tietäisi itsessään löytää jotakin, joka tekee hänen kasvonsa miellyttäväksi ja jonka muutkin, häntä kauemman aikaa tarkastettuaan, voivat huomata. Nämät mietteet eivät tosin ensinkään pidä yhtä klassillisten käsitysten kanssa, ja kaunotiede varmaankin kauhistuu sitä väitettä, että sekin, joka ei ole kaunis, voi tulla runouden esineeksi, mutta mitä sen tekee, että ihminen on niin paljon lisääntynyt maan päällä, jotta hän kirjavain kansakuntain joukossa on kokonansa menettänyt olympillisen yhdenmuotoisuuden, että neekerin ja lappalaisen mielestä hänen vertaisensa on kaunis, ja että vielä löytyy semmoisiakin uskalikkoja, jotka väittävät, että henkikin voipi olla kaunis.

Kaikesta tästä puheesta et saa ikävystyä, arvoisa lukijani, sillä tiedähän sen hyvin, että olemme tulleet tänne kosio-matkalle, ja sentähden täytyy sinun kärsivällisesti kuulla ja nähdä kaikki, jottet turhaan olisi itseäsi tänne vaivannut.

Aamu on juuri koittamaisillaan, kellonääni kuuluu kylässä. Nousevan auringon ensimmäiset säteet lankeevat talon akkunoille ja viheriät varjostimet vedetään yksi toisensa perästä ylös; ainoastaan kaksi pysyy alhaalla, niitten takana nukkuu vielä vanha herra. Raitis aamu-ilma täyttää huoneet, jotka jo ovat siivotut niinkuin niissä olevat vanhat, arvossa pidettävät huonekalutkin. Vastapäätä akkunoita seisoo iso kenkki lakeeratuilla, koristetuilla ovilla, joitten pylväitä kannattaa kullatut enkelit; sen sisässä on posliineja ja hiotuita laseja, niitten joukossa sekin, josta veikkomme isoäiti siitä ajasta alkaen, jolloin hän oli ollut morsiamena, kahdeksankymmenenteen toiseen ikävuoteensa asti oli juonut. Hellä huolenpito, joka on säilyttänyt lasia kahdeksankymmeneen kahteen vuoteen asti, edes korvia rikki lyömättä! Sen vieressä seisoo korkea kaappi kirsikkapuusta, kolmellakymmenellä kahdella ulos vedettävällä laatikolla, jossa kussakin oli pronssinen, rengasta suussa pitävä jalopeuran-pää; tämän taideteoksen oli eräs skythalainen nikkari tehnyt. Kummallakin puolella seisoivat kaksi esiripulla varustettua sänkyä, joitten varjostimiin oli sangen sievästi painettu peuran-jahdin kuva. Noilla yhteen läjättyillä patjoilla ja tyynyillä ei kukaan makaa, mutta siitä huolimatta viedään ne joka iltapäivä, kun aurinko paistaa, portaille tuulettumaan. Molempien akkunain välissä seisoo vanha peili, jonka raami oli koristettu peililasin palasilla; sen alla on musta nahkasohva, jota käy irti ottaminen, ja tämän yläpuolella seinässä immortelli-kukista tehty seppäle, joka lienee ainakin puolen vuosisadan vanha. Toisessa nurkassa on pähkinäpuu-kaapissa iso seinäkello, jonka naksutus harvoin herkeää, sillä ei mene ainoatakaan päivää, jona sitä ei tarkasti vedettäisi ylös; toisessa nurkassa taas seisoo korkea rukki, jota isoäidin entisaikoina oli tapa kehrätä ja jota siitä asti on pidetty semmoisessa kunniaissa, ettei sittemmin kukaan ole sitä käyttänyt.

Tämä oli toinen huone.

Vielä täytyy sinun, arvoisa kosija, tietää sekin, että kenkin ala-osastossa on hopeiset pöytäkalut neljällekkymmenelle kahdeksalle hengelle, vaikk'eivät ne näy, ja että kaapin laatikot ovat täpö täynnä lumivalkeita pöytä- ja käsiliinoja; niillä voisi varustaa kokonaisen ravintolan-pidon.

Menkäämme nyt toiseen huoneeseen.

Tämä on uusimman muodin mukaan huonekaluilla varustettu. Gábor herra oli eräänä nimipäivänä ihastuttanut tyttärensä sillä, että hän tämän tietämättä oli hankkinut huoneeseen uuden-aikaiset huonekalut: mukavia nojatuoleja ja pehmeitä sohvia, joihin myöhemmin tuli lisäksi pianokin; peräpuolella seisoivat lasinen sifonieri, täynnä nimi- ja muina juhlapäivinä saatuja sieviä korukaluja. Kirjaellut matot olivat kaikki talon tyttären omaa tekoa, jolla sen ohessa, että hän piti taloutta erinomaisessa järjestyksessä, oli aikaa hienoihin käsitöihinkin, siten että hän jakoi tuntinsa niin, ettei yksi asia estänyt toista.

Pieneltä ompelupöydältä ei puuttanut kirjallisuuden uusimpia tuotteitakaan, ja kauniisti toinen toisensa viereen laskettuina saattoi siinä nähdä "Athenaeum'in" ynnä "Regélö'n" (Kertoilijan) ja "Honnüvész'in" (Kotimaan taiteilijan) kanssa, jotka siihen aikaan edustivat Unkarin aikakautista kaunokirjallisuutta.

Tästä salista tuli Linan makuukamariin, neitsyeelliseen pieneen turvapaikkaan valoisilla akkunoilla puutarhaan päin, josta suuret ruusupuut kurkistivat sisään; seinällä olevassa vaskihäkissä hypähtelee kanari-lintu, höyheniään kynien, joka hallitsijattarensa äänen kuultuaan rupee laulamaan, niin että sen pikku sydän on haljeta. Erinomainen siisteys ja järjestys vallitsee kaikkialla; akkunan-varjostimissa ei ole vähintäkään rypistystä; esiin jätetyitä kapineita tahi huolettomasti heitettyitä vaatteita ei voi missään havaita; tuolit, pöydät eivät seiso tiellä; ompelupöydältä ei riipu lankoja, nauhoja; pesty lattia on niin valkoinen kuin vehnä jauho, ilman mitään öljypilkkua tahi likaisen jalan jälkeä; ainoastansa kanari-lintu rohkenee silloin tällöin ripottaa ympärilleen hampunsiemeniä, joita sitte hänen hallitsijattarensa, huoneesen tultuansa, heti kokoilee ylös.

Salin vastapäinen ovi viepi eräasen perähuoneeseen, josta pääsee vanhan herran makuukamariin; alkäämme tehkö mitään kolinaa, sillä hän nukkuu vielä. Rakennuksen toisessa päässä ovat vierashuoneet, kyökki, ruokakammio ja palvelusväen tupa; sitä pitkin käypi nelikulmaisilla pilareilla varustettu, katettu käytävä, jossa on penkkejä. Tässä on tuttavien, naapurien, ystävien ja sukulaisten tapa tupakoita; siinä on varjoa auringonpaisteelta ja kuivaa sade-ilmalla.

Aurinko alkaa paistaa puitten välistä. Pihalla on vilkas elämä: leikkuuväki valmistaa itseään pellolle; iloiset, ruskeat tytöt pakinoivat veitikkamaisten nuorten miesten kanssa; vanha renki, viikset ulospäin kierrettyinä, ajaa pitkäsarvisia härkiä kaivolle juomaan hänen painaessa alas kolisevaa sanko-tankoa, viheltelee nuori renki vaunujen vieressä niin kimakasti, kuin koko maailma olisi hänen omansa. Portailla harjaa hajdú suurella innolla yhtä paria hopeakannuksilla varustettuja saappaita, joita hän yrittää saamaan niin kiiltäviksi, että se, joka vetää ne jalkaansa, saattaisi vaikka ajaa partansa niitten kiillossa. Avatusta kyökin ovesta tuntuu hyvä, tuore ruoanhaju.

Vihdoin astuu talon nuori neiti ulos käytävään. Hänen poskensa ovat tavallista punaisemmat, sillä hän on seisonut valkean ääressä; päähänsä on hän sitonut pienen, valkoisen liinan, joka varjoo hänen kasvojansa. Hän tulee pihalle ja jakelee leikkuumiehille leipää ja viinaa; sitä ei hän tee säästäväisyydestä, vaan päinvastoin sen vuoksi, jotta jokainen saisi tarpeeksi. Nuoria tyttöjä varten taas, jotka eivät vielä tunne paloviinan siunausta, on hän keittänyt lämmintä soppaa, jott'ei heidän tarvitsisi nälkäisinä työhön mennä; hän ei herkeä toimistaan ennenkuin on tullut vakuutetuksi, että kaikki ovat hänen antimistaan osallisiksi tulleet. Leikkuuväki lähtee iloisella mielellä matkaan; härkien kellot, vanhan rengin ruoska ja nuoren rengin vihellys kuuluvat yhä kauempana. Nyt rientää siipikarjan parvi esiin ja hypähtää isolle myllynkivi-pöydälle pähkinäpuun alla, jonka ääressä työväki suurusti, ylijääneitä murusia naukkimaan, keskenänsä riidellen, kunnes nuori emäntä, ohrakori kädessä, uudestaan ilmestyy ja huutaa lintuja luoksensa oppimallansa kansan-kielimurteella.

Nyt on taas kyökki-toimista huolta pitäminen. Kahvin polttaminen on nuoren neiden asia, sillä jos hän uskoo sen muille, tulevat kahvinpavut joko epätasaisesti taikka liian paljon poltetuiksi, joka antaa juomalle pahan maun. Rauta-arinoita ei siihen aikaan vielä tunnettu; kaikki oli keitettävä liekillä ja hiilillä, ja kyökki-piian täytyi pitää tarkkaa huolta siitä, ettei liekki laskeutuisi pannuihin tahi niihin lentäisi tuhkaa. Paljon vaivaa meni kyökin pitämiseen niin puhtaana, kuin tämä oli.

Hajdú kattaa sillä välin pöydän perähuoneessa, jolloin kahvelien ja lautasten helinä herättää vanhan herran ja ilmoittaa, että on kahvin aika. Hetken kuluttua avaa tämä oven ja astuu ulos täydessä kansallispuvussa, kannussaappaat jalassa, lyhyt viitta niskalle heitetty, paksut leikatut hiukset paljaina, täytetty piippu suussa. Hajdú toivottaa onnellista hyvää huomenta, kolme haukottelevaa vinttikoiraa ojentavat itsensä pöydän alla ja hyppäävät ystävällisellä liikunnolla vanhan herran kaulaan, joka tyvenellä mielellä menee ulos kyökkiin piippuansa syyttämään, hyvin tietäen, että hän siellä tapaa tytön. Linkalla ovat juuri molemmat kädet täynnä pannuja ja vateja, joita hän ei saata laskea pois; isän nähtyään lausuu hän sentähden mitä lempeimmällä, sointuvalla äänellä:

— "Hyvää huomenta, rakas isä kultani; ole hyvä, isäseni, ja ojenna tänne kätesi".

"Miksi niin?" kysyi vanha herra, mutta ojensi kuitenkin kätensä.

Ainoastaan sentähden, että tyttö saattaisi kumartua ja suudella sitä, kosk'eivät hänen omat kätensä olleet vapaat.

Vanha herra taputti tyttärensä poskia ja haki sitte hiilenpalasen, joka kiilsi kuin nuorikon silmät; tähän tarttui hän kaksin sormin, pudisteli sitä kämmenensä ja pisti sen sitte piipunpesän suuhun, painaen sitä peukalonkynnellään tupakkaa vastaan.

Suuruspöydässä panee Linka sokeria vanhan herran kuppiin, joka mielellään juopi makeata kahvia; tyttö tietää jo sääntilleen, kuinka väkeväksi ja mustaksi kahvi on keitettävä, josta Gábor herra onkin tullut niin pilatuksi, ettei hän vieraassa pöydässä saata juoda kahvia.

Meidän täytyy esittää nuorta emäntää vielä yhdessä tilassa. Me olemme nähneet hänen kamarinsa,

hänen kyökkinsä; nyt täytyy meidän vielä nähdä hänen toruvan. Sillä kelpo emännän täytyy välttämättömästi torua; suuressa taloudessa on paljon vaivaa, ja virhetöitä siksensä jättäminen on suurin virhe. Mutta siinäpä juuri kysytään taitoa, että osaa torua lempeydellä, arvollisuudella, niin ettei torujaa vihata eikä naureta. Älkäämme vaatiko Linuskalta, että hän jo osaisi tällä tavoin torua; hän herätti säännöllisesti ilomielisyyttä, jotakuta moittiessaan. Hän joi juuri kahviansa kupista, joka oli suuremmanpuolisen pähkinänkuoren kokoinen, kun hän yht'äkkiä kuuli suuren kiljunnan kyökistä, ikäänkuin joku löisi koiraa.

Hah! Heti paikalla laski hän kuppinsa pöydälle ja riensi ulos.

— "Kuka tekee koiralle pahaa?" kysyi hän kyyhkyis-vihasta vapisevalla äänellä.

Kaikki palkolliset nauroivat ääneen; hajdú koetti hillitä itseään ja vastasi:

— "Pääsky hyppäsi tulisijalle".

— "Tarvitseeko sentähden heti lyödä, rääkätä eläin raukkaa? Sille se tekee yhtä kipeää, kuin teille itselle; olisiko se teille mieluista, jos teitä heti lyötäisiin, kun liettä lähestytte?"

— "Mutta eihän kukaan koiraa lyönyt, vaan se pisti päänsä maitoruukkuun eikä voi nyt saada sitä ulos siitä; sen vuoksi se kiljuu".

— "Niin, sentähden, että itse olette huolimattomia, — tule tänne, Pääsky koirani; — teidän ei olisi pitänyt jättää ruukkuja tulisijalle — tule, pikku koira parkani, nämät pahat ihmiset ovat kiusanneet sinua". Hänen täytyi rikkoa ruukku, vapauttaaksensa koiran päätä.

— "Saattaisi uskoa, että ruukku on syyllinen, eikä koira", ilkasteli hajdú.

— "Niin, enhän voi jättää häntä tukehtumaan ruukun tähden".

Tämän jälleen palasi hän isänsä luokse, kertoen loistavilla kasvoilla:

— "Nyt olen antanut heille oikein aika tavalla toria".

Juuri kuin suuruspöydästä oli noustu, palasi kaupunkiin lähetetty viikko-viesti kotia, tuoden kainalossaan kaikenlaisia sanomalehtiä, joita hän oli postista saanut. Vanha herra otti itseänsä varten *Jelenkor'in* (Nyky-ajan); Linka sai *Regélö'n*.

Sillä välin kuin vanha herra suurella tarkkuudella seurasi Esparteroa ja Zummalacarreguyta, tahtoi Linka heittää pikaisen silmäyksen *Regélö'n* viattomiin palstoihin, sillä vasta illalla oli hänellä aikaa sitä tarkemmin lukea, mutta avatessaan ensimmäisen sivun, pisti hänen silmiinsä eräs sonetti päällekirjoituksella: "Lina B—ssylle". Joutuisasti taittoi hän lehden taas kokoon, ikäänkuin olisi katsahtanut johonkin sielua saastuttavaan kirjaan, ja teki sen semmoisella rapinalla, että vanha herra, joka juuri seisoi tykkien edessä eräässä aloitettavassa meritappelussa, kysäsi:

— "Mikä on?"

— "Ei mikään", vastasi tyttö, vuoroin vaalistuen ja punastuen, "Lehti oli vaan pudota kädestäni".

Hän ei valhetellut, se oli todellakin hänen kädestään putoomaisillaan.

Gábor pudisti päätään ja riensi lukemistansa jatkamaan, jottei hänen tietämättänsä sillaikaa ammuttaisi joitakuuta laivoja mäsäksi.

Lina taittoi tehden neljään viiteen osaan, pisti sen pienen esiliinansa taskuun, puikahti huomaamatta ulos huoneesta, otti pienen vesikannunsa, meni sen kanssa puutarhaan ja rupesi kukkiensa kastelemaan. Hän päätti juhlallisesti, ettei ainoastaan olisi lehteä lukematta, vaan vieläpä kätkisikin sen niin, ettei kukaan sitä koskaan löytäisi. Tällä vakavalla päätöksellä kastoi hän neilikoitaan ja orvonkukkiaan, lakkaamatta mietiskellen, mihinkä sopivaan paikkaan saattaisi sanomalehden kätkeä, sillä sen polttamiseen olisi sentään tarvittu kovin armotonta sydäntä. Tullessaan kasvihuoneen eteen juohtui vihdoin hänen mieleensä, että siellä sisällä oli isoja kaktus-ruukkuja, joita ei koskaan sijaltansa siirretty; yhden semmoisen alle tahtoi hän kätkeä lehden; ja tällä päätöksellä astui hän kasvihuoneeseen.

Siellä katseli hän ympärilleen ja huomasi olevansa yksinään. Yksinäisyys on kaiken heikkouden kummi; otettuansa lehden esiin taskustaan, ei hän voinut hillitä itseään siihen vielä kerran katsomasta — eihän täällä kukaan näe, vaikkapa punastuisikin — ja ikäänkuin hän teki jonkun häpeällisen työn, avasi hän vapisevalla kädellä sanomalehden ja luki sykkivällä sydämellä hänelle kirjoitetun runon.

Se oli sitä laatua, jolla parikymmentä vuotta takaisin nuorta kirjallisuuttamme (sillä meillä on aina ollut "nuori kirjallisuus", joka ei koskaan joutunut vanhuuden ikään) rikastutettiin; pöyhkeilevä

innostus, pilventakainen haaveksiminen, äitellä hiukuminen, koreat sanat olivat siihen aikaan suosiossa. Niistä oli kumminkin se hyvä, että jos ei niissä ollutkaan tunteita, ne eivät myöskään houkutelleet intohimoihin.

Lina luki punastuen sonetin rivejä. Hän sai niistä tietää olevansa Jumalan ihanin enkeli ja että löytyy ruusunurmi, jonka lumoavilla sävelillä haaveksimiseen, ja hänen korppimustain hiustensa yöpimeässä onnellisen kääriiinansa löytämiseen — sekä taas hänen tummain silmänsä mustista auringonsäteistä uuteen onnen-aamuruskaiseen autuudenvaloon ylösnousemiseen on suuri halu allekirjoittajalla, jona seisoi: "Kálmán S—s Ez—'tä".

Lina tunsu jo tämän nuoren miehen; hän oli monta kertaa kohdannut hänet Cz—'ssä komitatikokouksissa.

Sonetin luettuansa, ei se hänestä enää ollut niin hirvittävä, tietysti sen runollista puolta lukuun ottamatta.

Tällä hetkellä kuuli hän äkisti nimeänsä huudettavan puutarhan portista:

— "Neiti Lina!"

Pelästyneenä kätki hän sanomalehden uudestaan esiliinansa taskuun ja astui kalpeilla kasvoilla, ikäänkuin häntä olisi tavattu jossakin pahanteossa, ulos kasvihuoneesta.

— "On tullut vieraita, rientäkää!" huusi häntä hakemaan lähetetty palvelustyttö.

Vieraat olivat silloin jo astuneet sisään, ainoastaan tuo vanha arkki seisoi vielä pihalla, kolme surkeaa hevosta edessä, joita Marczi par'aikaa riisui valjaista.

Tästä me siis tiedämme, kutka olivat tulleet.

Lina kiiruhti huoneeseen, heitti päästään liinan, jonka hän oli siihen sitonut auringonsäteitä vastaan, silitti kädellään hiuksiansa, ja kuullessaan, että eräässä huoneessa neljä ihmistä puhui yhtä haavaa iloisella äänellä, astui hän siihen sisään.

Aivan oikein, siellä ne olivat.

Leppeä maalaisherra, valtaa pitävä rouva, pitkäsäärinen tomppeli ja tuo rakastettava pikku mukula.

He olivat viettäneet yötä naapurikylässä ja vasta aamulla varhain lähteneet liikkeelle, joka tapahtui kahdesta syystä: jotta hevoset saattaisivat levähtää, sitte täyttä laukkaa nelistääkseen pihaan, ja jotta jokainen voisi pukeutua juhlavaatteisiin, joissa he nyt ilmestyivätkin. Tuo kunnan rouva oli koristettu suurella keltaisenvihriällä päähineellä, jonka taivaankaaren väriset nauhat ympäröivät päätä samalla tapaa kuin almanakassa kuvataan aurinkoa; hänellä oli yllä vaaleanvihriä hame, jonka sen ajan muodin mukaan täytyi olla niin lyhyt, että sen alta näkyi alushameen kirjavata kämmenen leveydeltä; vyötiin istui melkein olkapäiden alla, suurella pronssi-soljella kiinnitettyä, ja kaulassa oli korea hopeanvärinen silkkihuivi punaisilla kukilla.

Menyhért herra oli ajanut partansa puhtaaksi ja kammannut hiuksensa siroasti ylöspäin; hänen paidankauluksensa olisi mielellään seisonut pystyssä, mutta kun se ei ollut tärkätty, täytyi sen tyytyä paljaasen hyvään aikomukseen; hänen liivinsä oli valkoisesta nyppykankaasta, joka jo oli vähän kellastunut; rypytyt mansetit pistivät puoleksi ulos takinhihasta ja hänen sivutaskussaan ilmaisi itsensä hirveän iso kello, osaksi kokonsa, osaksi niin kovan napsutuksensa kautta, että se näytti tahtovan ottaa osaa keskusteluun; se oli sidottu kauniisen mustaan nyöriin, jota täytyi pitää kaulan ympäri, niinkuin jotakin miekan-kanniketta. Vihriäisen dolmány'in sijasta oli hänellä ahdas, tupakanvärinen takki, pitkillä ja kapeilla liepeillä, jotka ulottuivat melkein maahan asti, ja unkarilaisten housujen sijaan oli hän vetänyt jalkoihinsa keltaiset nankkini-pantalongit, jotka ylhäältä olivat sangen leveät, alhaalta sangen kapeat. Kaikkia näitä täydensi korkea silinteri-hattu, joka nyt oli asetettu pöydälle ihmeteltäväksi.

Sándor orpanamme oli puettu lakioppilaan atillaan[19] ja vaaleanpunaiseen sametti-liiviin. Hänestä saattoi muuten nähdä, kuinka hän tunsu itsensä aivan toiseksi ihmiseksi atilla-dolmány'issa, kuin sortuutissa; sortuutti teki hänet aivan alakuloiseksi, nöyräksi, ujoksi, kun sitä vastoin atilla täytti hänen sydämensä itseluottamuksella ja rohkeudella. Nyt hän ei piileskellyt uunin vieressä, ei suudellut hajdún kättä, vaan yritti päinvastoin pitämään tätä alamaisenaan ja sanoi kaikkia, heitä puhutellessaan, kuomaksi. Tämäkin on luonteen omituisuus nulikkavuosista: jos semmoinen ärmätti on kuluneessa takissa, karttaa hän sinua, jottei olisi pakoitettu sinua tervehtimään, mutta jos hän on vetänyt yllensä uuden takin; syöksähtää hän vastaasi ja odottaa, että sinä häntä tervehtäisit.

Olipa vihdoin pikku kadettikin joutunut muutoksen alaiseksi; hän oli nyt pesty ja sileäksi harjattu, ja

useimmat korvapuustit olivat tehneet hänet säveäksi. Viimeisessä pysäyspaikassa oli hän jo ennakolta saanut hyvän selkäsaunan, jottei hän vierastalossa käyttäisi itseään pahasti; hän itki koko matkan, mutta kaikeksi onneksi väsyi hän siihen ja pysyi nyt alallaan.

Kun Lina astui sisään huoneeseen, hypähti Zsuzsi täti heti ylös, juoksi häntä vastaan, suuteli häntä kaikin puolin, niin että hänen päähineensä joutui aivan kallelleen, ja vei riemusta loistavilla kasvoilla ujosti punastuvan tytön muitten perheenjäsenten luoksi.

— "No, sinä veitikka!" lausui hän, Sándor orpanamme puoleen kääntyen, hellällä äidillisellä suoruudella, "emmekö ole valinneet sinulle kelpo tyttöä, he? Sinä paholaisen sikiö et ansaitsisi, että noin kelpo tyttö sinun puoleesi katsoo".

Sándor veikkomme katseli Linaa vastahakoisella hymyllä, ikäänkuin olisi ajatellut, että hän kuitenkin oli luullut tyttöä paljon kauniimmaksi, ennenkuin hänet näki. Mutta sekin on mahdollista, että hänen saappaansa olivat liiaksi ahtaat ja että hänen sen vuoksi oli vaikea nousta ylös tuoilta.

Linka hämmästyi ensi aluksi tästä sydämellisestä johdannosta, sitte pakeni hän häveliäästi punastuen isänsä viereen, ikäänkuin huutaaksensa häntä puolustukseksi näin odottamatonta ryntäystä vastaan. Tämän huomattuansa tarttui vanha herra, niinkuin virressä veisataan, "kilpeen" ja rupesi keihäisille ryntääjiä vastaan.

— "Mutta te ette niin helposti ryöstä tytärtäni minulta, rouva orpanani!"

— "Me viemme hänet tosiaankin pois, taikka jätämme poikamme tänne herra orpanani luokse".

— "Hyvä, minä en pidä sillä väliä, minä otan molemmat. He tulevat minun pojikseni. Minä suostun".

Pikku Péter pelästyi näistä sanoista kovasti, juoksi isänsä polvien väliin, tarttui molemmin käsin hänen sääriinsä kiinni ja rupesi parkumaan:

— "Minä en tahdo tulla tuon sedän pojaksi. Viekää minut kotia. Minä pysyn taaton luona!"

Tästä komillisesta kohtauksesta teki lopun Gábor herran hirveä nauru, niinkuin jonkun operan lopussa vanha rumpu ja torvet yhtäkkiä rupeevat pärisemään eivätkä salli mitään laulua kuulla.

Menyhért setä ravisti pois jaloistaan tuon pienen takkiaisen ja lykkäsi hänet äidin luokse; istukoon kiinni tähän, tuo siunattu poika mukula!

— "Älkää tehkö hänelle pahaa!" sanoi Zsuzsi täti, "kun hänen kerran tulee aika kosimaan lähteä, ei hän suinkaan purskahda itkuun, jos häntä jätetään sinne, missä on kaunis tyttö talossa. Jospa herra orpanallani vaan olisi toinenkin tyttö, joka hänelle sopisi".

Menyhért herra otti nyt puhuaksensa. Hänestä oli tarpeellista lausua jotakin järkevää.

— "Älä puhu niin, vaimoni. Näetkös, kenen kuullen sinä haastelet? Täällä on läsnä nuori viaton neiti, joka punastuu, kun sinä puhut naimisesta. Avioliitto on semmoinen asia, josta ei saa puhua neitien kuullen, ennenkuin he itse ovat siihen joutuneet; heidän ei tule tietää, mimmoista se on. Minä hyväksyn täydellisesti sitä turkkilaisten tapaa, ettei morsian saa nähdä ylkämiestänsä, ennenkuin..."

Tällä hetkellä sattui herra Menyhért luomaan silmäyksen puolisonsa nenään. Mitä liikuntoja se teki! Hänellä oli joku omituinen mestaruus ohjata nenäänsä milloin ylöspäin, milloin alaspäin, ja jos ei tämä kaikki auttanut, alkoi hän aivastaa hiljaan, mutta tiheään.

Menyhért herra pysähtyi samassa silmänräpäyksessä kesken puhettansa, eikä tietänyt enään, missä sen lopetti.

— "Menkäämme katsomaan hevosiani", virkkoi nyt Gábor herra, ja jos hänen sydämessään olisi ollut sijaa ilkeydelle, olisimme taipuvaiset uskomaan, että hän tahtoi aloitetulle puheelle hankkia sille sopivaa kuulijakuntaa.

Menyhért herra oli kerrassaan valmis hevosia katsastamaan. "Kauniimmat nelivaljakot antaa hän varmaankin tyttärelleen myötäjäisiksi", ajatteli hän itsekseen.

— "Me taas menemme ulos puutarhaan Péterken kanssa", sanoi Zsuzsi täti.

— "Sitte revimme poikki paljon kukkia", riemasteli Péter.

— "Sitä et saa tehdä, sä pieni narri", torui häntä äiti. "Mutta perhosisa, kovakuoriaisia, niitä saat pyytää".

Toisten ihmisten seurassa olisi tuo rakastettava poika nulikka saanut korvallensa tuommoisista sanoista, mutta täällä täytyi osoittaa itseään lempeäksi kaikkia kohtaan, jotta luultaisiin, että koko perhe oli keitetty paljaasta maidosta ja voista.

Sándor orpanamme mietiskeli tällä välin, menisikö hänkin kovakuoriaisia pyytämään, vai hevosia katselemaan, kun taas Linka nöyrästi odotti, mitä isä hänelle käskisi.

— "Nuoret jääkööt tänne kahden kesken", virkahti äkisti kaikista huolta pitävä Zsuzsi täti. "Haastelkoot he keskenänsä, huvitelkoot he itseään toinen toisensa kanssa; semmoista viatonta huvitusta ei koskaan saa estää. Menkäämme, ukkoseni".

Tämä merkitsi, ettei sitä ollut vastaan sanomista. Vanhemmat jättivät nuoret yksinään, heidän viatonta huvitustaan nauttimaan.

Paikalle jääneet asianomaiset huomasivat, että tähän viattomaan huvitukseen on tyytyminen ja antautuivat siihen sentähden rauhallisella mielellä.

Linka istui toisen akkunan ääreen, eikä antanut tämän kohtauksen itseänsä vähintäkään koskea. Hän oli niitä lempeämielisiä olentoja, jotka jo ovat tottuneet kohtalonsa alaiseksi taipumaan, jotka itsestään tietävät, ettei luonto ole oikeuttanut heitä pitämään itseänsä kaunottarina eikä teräväpäisinä ja jotka sentähden eivät koskaan voi vaatia itselleen mitään etevää asemaa mailmassa; jos he ovatkin mielessään kuvailleet itselleen ihannetta, pysyy se kuitenkin siellä ijäksi haudattuna, ja sitä miestä kohtaan, jonka syvempi ymmärrys tahi holhojan armo on heidän rinnallensa asettanut, eivät he tosin tunne tulista rakkautta, mutta sen sijaan puhdasta, rikkomatonta uskollisuutta, eikä yksikään huokaus, yksikään kyynel koko heidän elinaikansa ilmaise, että sydän on tyhjäksi jäänyt.

Hän istui siis tyvenesti ompelupöytänsä viereen, kun sitä vastoin nuori Sándor herra vetäytyi toiseen akkunaan, katsella töllistellen erästä suurta öljytaulua, joka kuvasi kaunista punaposkista paimen-tyttöä. Varmaankin mietiskeli hän, kuinka paljon taulun raami lienee maksanut.

Huomattuansa hänen töllistelevän ja alkaaksensa kanssapuhetta, sanoi Linka Sándorille:

- "Te katselette kuvaa, se ei ole liioin muotoiseni, eikö totta?"
- "Muotoisenneko?" kysyi nauruun purskahtaen Sándor. "Ohoho! Ei ensinkään".
- "Se on paljon punaposkisempi kuin minä".
- "Niin on".
- "Ja lihavampikin kuin minä".
- "Niin, paljon lihavampi".

Linka rupesi uskomaan, että hän onneksensa oli sattunut yhteen semmoisen ihmisen kanssa, joka mielellään puhuu totuutta.

- "Minä en tiedäkään, minkätähden maalari tahtoi maalata minua kauniimmaksi kuin olen".

Sándor huomasi nyt, kuinka typeriä vastauksia hän oli antanut, ja kiiruhti niitä parantamaan.

— "Se tahtoo sanoa, tämä kuva ei ole kauniimpi kuin neiti, vaan päin vastoin rumempi, sillä sen pää on kiero ja toinen puoli kasvoista leveämpi kuin toinen".

Linka havaitsi, että hänellä oli tekemistä rehellisen ihmisen kanssa, joka ei ymmärtänyt maalauksia enemmän kuin puhveli. Hänen täytyi ruveta toiseen aineeseen.

- "Te olette oleskellut Pestissä, varmaankin opitte tuntemaan siellä asuvia runoilijoita?"
- "Tietysti — meidän joukossamme oli suuria tuhlaajia,[20] jotka tuhlasivat sangen paljon, mutta minä en tuhlanut paljon, minä sain kuusi florinia kuukaudessa esimieheltäni, sen lisäksi päivällisen ja illallisen".

Linka purskahti nauruun, luullen että Sándor tahtoi leikkiä laskea; mutta se ei ollut tämän tarkoituksena.

- "Menkää te! Minä en tarkoittanut tuhlaajia, vaan värsynkirjoittajia".
- "Vai niin", vastasi Sándor, ympärillensä katsellen. "Semmoisia en todellakaan Pestissä nähnyt".

— "Mutta heidän teoksiansa oli teidän kai tapa lukea? Esimerkiksi Börösmarty'a?"

— "Sitä kyllä. Eikö se ole se, jonka Kisfaludy on kirjoittanut?"

— "Eipä suinkaan. Onhan Börösmarty itse runoilija".

— "Ahaa! Minä tiedän jo. Hän on kirjoittanut Kisfaludyn".

— "Älkää laskeko leikkiä kanssani. Sillä ettehan toki tahtone luuletella minua, ettette tunne Unkarin runoutta?"

— "Hm. Kummallista. Jos en tuntisikaan häntä, saatan sen sijaan tuntea semmoisia, joita ei kukaan muu tunne. Minä rakastan suuresti värssyjä, minä osaan niitä niin paljon ulkoa, että".

— "Kauniitako? Kirjoittakaa minun laulukokoelmaani pari. Keneltä ne ovat?"

— "Kauniimmat ovat János Bad'in tekemiä".

Linka katsoi häneen kummastuneena.

— "Kuka tuo János Bad on?"

— "No, näettekö nyt, häntä ette tunne; hän oli Körös'issa viidennen luokan opettajana".

— "Ja hänen teoksensa ovat kauniita?"

— "Hm. Sitä luulisin. Kuinka kauniita värssyjä sisältää esim. 'Kevään aika', paljaissa alkailaisissa säkeissä, ja 'Makkaralle' ja 'Topiaan päivänä' ja varsinkin 'Kukoritsa(maisi)-varren valitus ylöspäin pyrkivää papua vastaan'. Voi, se on jotain majesteetillista! Entäs sitte 'Lentäkää, runottaret!' jonka hän kirjoitti tutkinnoksi, kun vanhemmille jäähyväiset sanotaan!"

— "Ja missä ovat kaikki nämät julkaistut", kysyi Linka huolestuneella silmäyksellä.

— "No Hippocrenessä", vastasi Sándor vakaasti.

— "Mikä se on?" kysyi Linka hurskaalla pelolla.

— "Sanomalehti".

— "Minä en vielä ole sitä nähnyt", vastasi tyttö parka salaisella itsensä-soimauksella. "Missä ilmestyy se?"

— "Körös'issä tietysti".

— "Ja kuka sitä toimittaa?"

— "Kymnasistit. He kirjoittavat sitä itse, ne, joilla on kaunis käsiala, ja vievät sen kauniille neitosille lukea. Se tahtoo sanoa, minä — en vienyt sitä mihinkään", riensi tomppele itsensä oikaisemaan, jottei kukaan siitä saattaisi luulla, että hän jo on käynyt neitosienkin luona.

Hyvä Jumala, kuinka paljon on semmoisia ihmisiä, jotka koulusta päästyänsä eivät ole mitään oppineet ja jotka vanhentuvat luokista saaduilla käsitteillään; menköön sitte joku semmoiselle puolisoksi! Minulla on eräs koulukumppani, joka yksitoista vuotta takaperin osasi varsin sukkelasti kertoa yhden talonpoikaisen kokkalorun. Tänä vuonna tapasin hänet, me olimme tuskin vaihtaneet kolme sanaa, kun hän jo neljännellä alkoi kertoa tuota rumaa kokkalorua. Olkoon sitte joku semmoisen kanssa hyvä ystävä!

Kaikeksi onneksi tuli tämä viaton huvitus tällä kertaa siihen katkaistuksi; kohtalo oli sillä välin valmistanut vakavampia asioita. Tapahtui näet, että sill'aikaa kuin molemmat vanhat herrat tutkistelivat hevosiä, oli Zsuzsi täti mennyt puutarhaan, ei niin paljon huvitellaksensa itseään kaunisten kukkien katselemisella, kuin hankkiakseen itselleen tietoa siitä, osaisiko tuleva morsian kyökkitarhaa hoitaa. Péterke sai sillä välin luvan pyytää perhosia ja kovakuoriaisia, jota lupaa hyväksensä käyttäen pieni poika alkoi juoskennella ristin ristin kukkalavoilla ja parsahainä-penkerillä, tavoitellen noita rumia, yksivärisiä, keltaisia perhosia, joita löytyy miljonittain puutarhoissa, kun aurinko paistaa lämpimästi; vihdoinkin sai hän lakillansa kiinni yhden ja vei sen suurella riemulla äitinsä luokse.

— "Mamma! minä sain kiinni perhosen, hihi!"

Manna vaivasi juuri päätään harkitsemalla, minkä vuoksi kukkaslavain reunoihin oli istutettu meriruohoa, koska, jos sen sijasta olisi ollut sallatia, sitä olisi voinut syödäkin.

— "Hyvä, poikasen, talleta se vaan. Näytämme sen sitte Linka tädille, hän siitä ihastuu".

Péterke totteli ja pisti perhosen housujensa taskuun, ja kaikkien niitten perhosten ja kovakuoriaisten kanssa, jotka hän sai kiinni, juoksi hän äitinsä luokse, heiluttaen paksua päätänsä molemmille puolille. Kaikki näytämme Linka tädille. Hän siitä oikein ihastuu.

Vihdoin sattui hän tuossa suuressa kovakuoriais-jahdissaan tulemaan mehiläisten luokse, ja nähdessään, kuinka paljon kovakuoriaisia siellä oli, pani hän heti alkuun jahdin näitä vastaan, jolloin mehiläiset pistelivät häntä niin pahanpäiväisesti, että kun äiti hänen kauheasta porustaan riensi sinne, hänen toinen poskensa jo oli ajettunut, niinkuin limppu, silmä kokonaan kadonnut ajetuksesta ja suu niin vinoon mennyt, että sitä vaan toiselta sivulta saattoi nähdä.

Onnettomuus oli tapahtunut; kylmää, lämmintä, öljyä, viinaa, mitä vaan mikin tiesi neuvoa, pantiin pulaan joutuneen pojan kasvoille, mutta ajetus ei kuitenkaan ottanut siitä lähteäksensä. Tämän tulevaisuus on kolmeksi päiväksi taattu. Hänen täytyy istua tahi maata alallansa yhdessä paikassa, kasvot sidottuina; hänen vieressään istuva palkkavaimo hautoo joka puolen tunnin päästä kylmällä vedellä hänen poskiansa. Sen verran olemme tästä voittaneet, ettei poika seuraavain ratkaisevien päivien aikana voi kaikkialla olla jaloissa.

Linka toimiskeli varsin ahkerasti kyökissä, joka hänelle oli varsin hyvä tekosyy tuosta viattomasta huvituksesta pakenemiseen. Siellä kuuli hän ennen pitkää taas tulleitten vaunujen kolinaa. Hän ei siihen huomiotansa kiinnittänyt, hän piti vaan huolta paististaan ja pannuistaan. Sitä hän ei kuitenkaan voinut estää, että uteliaat piat juoksivat akkunaan katsomaan, kuka oli tullut, ja suurella riemulla siitä puhuivat:

— "Oi neiti! Komeat vaunut ajoivat pihaan; sepä vasta kuski on; ei semmoinen, kuin tuo Marczy; kuinka hänen palttinaiset paidanhihansa loistavat! Nyt hyppää yksi siunatun kaunis kavaljeri alas vaunuista ja auttaa siitä ulos muhkeata herrasrouvaa ja pientä punaposkista neittä. Tämäpä nuori herra vasta ylkämieheksi kelpaa!"

— "Mitä te siellä lavertelette", sanoi siihen harmistuneena Linka; "olisi parempi, jos pitäisitte vaaria asioistanne".

Mutta piat eivät vielä olleet tulleet pois akkunasta, kun uusi töminä kiihoitti heidän uteliaisuuttansa. Hevonen nelisti pihalle, ja kun se oli seisastunut ja ratsastaja sen selästä alas astunut, kuului ulkoa hienolla, teeskennellyllä nenä-äänellä seuraavat sanat, arvattavasti talon herralle lausutut:

— "Minä olen Kálmán Sós. Tahdoin tulla kunnia-tervehdyksille".

Nämät sanat kuultuansa heitti Linka munankuoret jauhojen sekaan ruskosen sijasta ja pelästyi siitä taas niin, että viskasi *Regélő'n*, jonka oli esiliinansa taskuun kätkenyt, enempä ajattelematta tuleen.

— "Mitä neiti tekee!" huudahti paksu kyökkipiika, "soittaahan liekki palaneen paperin jäännökset ruokaan!"

Jotta pula tulisi oikein kukkuralle, astui vielä vanha herrakin kyökkiin; hänen kasvonsa loistivat ilosta ja hän oli niin häijy, että hän, lähestyttyänsä tyttöä, ei puhunut hänelle sanaakaan pitkään aikaan, vaan ainoastaan katseli häntä ja hymyili ja räpähytti silmiään suopeasti, joll'aikaa tyttöparka ei näyttänyt mitään parempaa toivovan, kuin että jonkun ihmeen kautta vaipuisi alas kellariin.

— "Tahdotteko jotakin, isä kulta?" uskalsi hän viimein kysyä.

— "Minä en tahdo, että sinä olet kyökissä".

— "Minkätähden, isäseni?"

— "Sentähden, että sinä tänään suolaat liiaksi kaikki ruoat"[21]

Linka parka, jos hänen olisi ollut mahdollista punastua vielä enemmän, kuin hän jo oli punastunut, olisi hän ehkä sitä tehnyt, sillä hän ymmärsi hyvin leikkipuheen tarkoituksen, ja kyökkipiikakin ensi vielä hänen hämmennystään.

— "Te, kunnioitettu herra, teette hyvin siinä, että viette neiden sisään", lausui näet tämä, "sillä hän tekee täällä vaan vahinkoa, heittää munankuoret vatiin ja polttaa kaikenlaisia papereita".

Linka tahtoi saada piikaa vaikenemaan, mutta nyt rupesivat kaikki hälisemään; hänen täytyi vihdoon antautua ja, isänsä käteen tarttuen, päättää tehdä tuo suuri uhraus, että jätti kyökin ja meni vierasten luokse.

Kuinka hyvä turvapaikka tämmöisissä tilaisuuksissa kyökki kuitenkin on tyttöraukoille!

Katselkaamme nyt taistelukenttää.

Sohvan toisessa päässä istuu Zsuzsi täti, joka lakkaamatta kaivaa nenäänsä etusormellaan ja kuiskaamalla selittelee jotakin sohvan toisessa nurkassa istuvalle hiljaiselle rouvalle, jonka tunnemme Károly'in äidiksi, rouva Tállyai'ksi, joka taas puolestansa kaikin tavoin koettaa näyttää niin hiljaiselta kuin suinkin; hän antautuu kohtalonsa alaiseksi ja kuuntelee ääneti Zsuzsi tädin liukkaita valheita, joihin tämä tuon tuostakin niin sekoittuu, ettei itsekään tiedä niistä suoriutua.

Hänen vieressään seisoo Sándor orpanamme, joka näyttää kokonansa hämilleen joutuneen, nähdessään näin monta ihmistä yhdessä seurassa, mutta jonka päähän ei pöllähdä varoa, että niitten joukossa on kaksi kilpakosijaakin. Menyhért herra antaa hänelle matalalla äänellä kiiremittäin viisaita neuvoja, miten hänen tulee käyttää itseään, kun hän puhuu, kun hän kertoo ja kun hän sanoo jotakin; pöydässä pitäköön hän vaaria veitsestä ja kahvelista; älköön purko leipää, vaan leikatkoon sitä veitsellä; älköön pyyhkikö suutansa pöytäliinaan; älköön kaatako lasiansa kumoon; älköön pistäkö suolakkoon kynsiänsä, vaan veitsen-kärjen; älköön juoko heti sopan päälle; älköön puhuko, suu täynnä ruokaa, älköönkä juoko etikkaa, öljyä ja pesovettä. Edelleen, älköön hän kääntäkö selkäänsä ketäkään päin, älköön katkaisko kenenkään puhetta, älköön rykikö paljon, ja muuta senlaista, joka kaikki Sándor orpanaltamme riisti senkin vähän rohkeutta, minkä uusi atilla oli hänelle antanut.

Toisella puolella seisoo Károly, kaunis, teeskentelemätön nuorukainen, jonka iloisilla kasvoilla ei näe mitään juhlallista kankeutta. Hän puhuu hiljaan ja leikillisesti sisarensa, tuon pienen, vallattoman Lizan kanssa, jonka veitikkamaiset silmät tuon tuostakin lentävät toiselle puolelle, sillä aikaa kuin hän aina löytää jotakin korjattavaa veljensä kaulaliinassa, paidankauluksessa, hiuskäherissä, taikka ottaa jonkun pienen untuvan hänen takistansa, kaikki niin salaisesti, ettei kukaan, paitsi me, sitä huomaa.

Akkunan vieressä seisoo vihdoinkin Kálmán runoilija, kädet rinnalle ristiin laskettuna, nojautuen tuolinselkää vastaan. Hän koettaa kasvoillensa kuvata kaikkea mahdollisinta onnettomuutta; semmoiset onnettoman-näköiset kasvot vaikuttavat suuresti nuoriin tyttöihin. Kalpea kuutamo-katsanto; salaiset huokaukset, murheellinen hymy, kun toiset nauravat; vetäytyä syrjään johonkin nurkkaan, johon jokainen voi nähdä, ja sieltä, toisten huvitellessa ja iloitellessa, maailmaa-vihaavilla silmäyksillä katsella ihmisturhuuden markkinoita; silloin tällöin yskähtää, ja jos kysytään, minkätähden yskii, haaveksivalla tyvenyydellä laskea käsi rintaa vastaan ja puhua lähenevästä syksystä, putoavista lehdistä ja suloisista unelmista pudonneitten lehtien alla; runollisilla vertauksilla lausua, että tämän yskän ääni on kolkutus toisen maailman portille, ja muita tämänkaltaisia voipi aina varmalla menestyksellä käyttää kokemattomia sydämiä vastaan.

Tämmöiseen sotajärjestykseen olivat viholliset pretenditit (hakijat) asettuneet. Voimakkain niistä oli epäilemättä Sajtóry Gulyásin perhe. Heidät oli vanha tuttavuus talon herran kanssa, tämän entiset lupaukset, heidän oma rohkeutensa ja kaikkein tyhmien suojelus-jumala asettanut edullisimpaan asemaan, siitä huolimatta, että pikku nostoväki, tuo kaikkihävittävä Péterke, sodassa mehiläisiä vastaan ennakolta oli tullut taisteluun kykenemättömäksi. Runoilija Kálmán oli jo itsessään kyllä vaarallinen, värssyissään kuohuvain salaisten kiihoitusten ja sydäntä lumoovain kapinaliittojen kautta, kun sitä vastoin Károly oli joutunut huonoimpaan asentoon. Hänellä oli suora, vilpitön sydän, hänen huulensa eivät osanneet valhetella, hänen kasvonsa eivät tietäneet teeskentelystä; siihen tuli vielä lisäksi se onnettomuus, että hänen kelpo äitinsä ei edes yrittänytään poikansa avuja ja hyviä ominaisuuksia kiittämään, vaan päin vastoin, joka kerta kuin hänestä tuli puhe, avosydämisesti kaikille kertoi, että hän oli kevytmielinen poika, joka sekä ylioppilas-aikanansa että sen jälestäkin oli tuhlanut sangen paljon rahoja, niinkuin myös suuri kortinlyöjä ja että hänellä oli kaikenlaisia pahoja tapoja, niin että Linka raukalle varmaankin jo ennakolta olisi annettu rukkaset käteen, jos ei kaikeksi onneksi Lizinkan muodossa hänen rinnallensa olisi pantu viekas pieni suojelushenki, joka arvattavasti vielä on kääntävä koko seuran.

Gábor herra astui taluttaen tytärtänsä, ja vei hänet rouva Tállyai'n luokse. Tyttö suuteli tämän kättä ja asetettiin sitte istumaan sohvaan molempien rouvien välille. Tässä tilaisuudessa oli varsin hupaista nähdä, kuinka Zsuzsi täti puheella, imarruksella, niauksella ja sopimattomilla kysymyksillä koetti valloittaa häntä, siten estääksensä toista rouvaa puheisin pääsemästä.

— "Oi, kuinka kaunis, kuinka suloinen, mitenkä valkoiset kätöset, vielä palas lapsi ja jo niin kelpo emäntä! Minä näin teidän puutarhanne, minun täytyy tunnustaa, että se oli mestarillisessa kunnossa. Mimmoisia kaalinpäitä! Ja sitte tämä hiuslaitos! Se on aina ollut mielestäni kauniin. Minä näin myöskin teidän hillo-marjanne. Oivallista! Minäkin vielä opetan teille jotain, kuinka orapihlajan marjoja keitetään. Ei kukaan ole koskaan parempaa syönyt. Jahka vaan kerta olemme Makksalva'ssa. Sándor rakastaa niitä sanomattomasti. Oi Sándor rakastaa julmasti makeisia, hän on kokonaan isänsä poika. No, mutta makeinta hän ei vielä ole maistanut. No, no, älkää punastuko, pikku tyttö hupsu, minä lyön vetoa, ettei hän sitte enää huoli muista makeisista".

Tyttö parka näytti istuvan kuin okailla tämän puheen aikana. Kaikeksi onneksi riensi Lizinka hänen luoksensa ja syleili häntä; he rakensivat heti tuttavuutta toinen toisensa kanssa, jonka johdosta Linka sai tilaisuuden uuden ystävänsä kanssa vetäytyä viereiseen huoneeseen, jättäen koko tuon kauniin seuran aivan hämilleen. Tytöt eivät palanneetkaan takaisin, ennenkuin heitä kutsuttiin päivällisille ja silloin he jo sinuttelivat toisiaan. Tyttöjen kesken käy tuttavuuden tekeminen sangen helposti; ikäeroituksesta huolimatta oli "*sainte alliance*" (pyhä liitto) muutamain minutien kuluessa solmittu, ja näkyväinen seuraus heidän ensimmäisestä keskustelustaan oli se, että Linka jo paljon leppeämmillä silmillä katseli Károly'ia kuin Sándor orpanaamme. Kálmán pysyi kuitenkin yhä vielä vaarallisimpana hänelle; häneen katseli Linka vaan salaisilla vilkauksilla, ollen vakuutettu siitä, että tämäkin häntä yhä piti silmällä.

Pöytään istuttiin nyt sillä tavoin, että molemmat rouvat asettuivat sen ylipäähän, vanha herra alipäähän, hänen viereensä kummallekin puolelle molemmat tytöt, Sándor ja Károly toisiansa vastapäätä, siten että Sándor tuli Károly'in sisaren rinnalle ja Károly Linkan viereen. Runoilija istui rouva Tállyai'n ja Menyhért herra puolisonsa viereen.

Soppa syötiin ilman minkäänlaista häiriötä; lusikka on, niinkuin tunnettu, kaikista viattomin ase. Mitään vahinkoa ei sen vuoksi tapahtunut, paitsi että Sándor orpanamme, nähdessään kuinka Kálmán runoilija, silloisen muodin mukaan, ei pitänyt lusikkaa kolmen sormen välissä, vaan kämmenessä, myöskin tahtoi tehdä samoin ja kaatoi onnellisesti ensimmäisen lusikallisen takkinsa hihaan.

Sittemmin, kun vuoro tuli veitsiin ja kahveleihin, antoivat pisto- ja leikkausaseet jo toisen muodon sodalle; ensimmäinen viinilasi täytti mielet rohkeudella ja taistelunhimolla. Menyhért herra rupesi kertomaan urostöistänsä vuonna 1809, joita taas Gábor herra ei liioin tahtonut muistaa. Kálmán herra alkoi syödä vasemmallalla kädellä; Sándor herra yritti sitä matkimaan ja pudotti paistinpalan kahvelistaan. Sitte rupesi Zsuzsi täti puhumaan tapain turmeluksesta pääkaupungin nuorisossa; Kálmán herra taas kysyi häneltä, oliko hän jo nähnyt Janczi Parlogin,[22] ja kosti hänelle sillä tavoin, että kaatoi hänen lasiinsa vettä ylöspäin käännetyllä kämmenellä,[23] jonka johdosta tuo hyvä rouva vannoi itsekseen olla aivan juomatta, jos Kálmán vielä kerran täyttäisi hänen lasinsa tuolla tavoin.

Sándor ystävämmme, äitinsä neuvoja noudattaen, söi ja joi kaikenlaisia, sillä hän oli jo oppinut niin paljon, että ilman oleminen on suuri loukkaus talon neittä kohtaan. Tuo hyvä Egerin viini alkoi vähitellen nousta hänen päähänsä, kylläisyyden piru teki hänet yhä enemmän kopeaksi, hän alkoi tuntea itsensä niin nuorteaksi, kuin jos vieläkin istuisi koulutoveriensa joukossa konviktissa tahi ylioppilaskumppaniensa seurassa "Kultaisessa pullossa", keskeytti jokaisen puhetta, nauroi, laati esiin huonoja sukkeluuksia, kaatoi kumoon pulloja ja laseja ja heitteli leivän-kupuloita. Hän ojensi pitkät koipensa pöydän alle ja, tuntien että ne kohtasivat jotakin toista jalkaa, rupesi hän tuon tuostakin hellästi likistämään sitä, luullen että se oli Linkan pieni jalka. Mutta se olikin Károly'in jalka; tämä oli näet par'aikaa vilkkaassa keskustelussa naapurinsa kanssa ja salli sentähden tämän hellän erhetyksen jalkansa suhteen tapahtua.

Loppupuolella atriaa aukenivat yhä enemmän kaikkien sydämet ja kurkut, ja nyt alkoi se rakastettava sekaannus, jolloin kaikki puhuvat yhtä haavaa ja se voittaa, joka jaksaa paremmin huutaa. Ei kukaan kuule omaa sanaansa, mutta ymmärtää kuitenkin naapurinsa; yksi hullunkurinen kokkapuhe tai pilajuttu kerrotaan toisensa perästä; kaikki nauravat, niin että kyyneleet juoksevat jokaisen kasvoille; naiset rukoilevat, ettei heitä enää nauratettaisi; vanhain herrain liiveistä poukahtavat napit pois täristyksestä; nuorisokin on tätä nauravinaan, mutta nauraa aivan toisille asioille, joita he toisilleen kuiskailevat; jos tahdot tietää, mitä he kuiskaavat, tule itse nuoreksi ja rakastuneeksi.

Ainoastaan Kálmán, runoilija, pysyy parnassilaisessa tyvenyydessään; hänen kasvojansa ei koskaan mikään hymy rumenna, hänen silmänsä ovat yhtenäen kiinnitetyt talon tyttäreeseen, taikka myöskin hänen vastapäätänsä olevaan seinään. Siellä on iso peili kullatuissa raameissa; Kálmán herra katselee itseään tässä peilissä ja näyttää olevan varsin tyytyväinen arvoisaan muotoonsa; hän näkee siinä jokaisen kättensä liikunnan, vieläpä senkin, kuinka hän pistää ruokaa suuhunsa ja kaivaa hampaitaan.

Tätä ei kukaan näy huomaavan, paitsi pieni, veitikkamainen Lizinka, jonka häijyt silmät alati lentelevät ympäri seuraa etsien, ketä hän nipistelisi; vieressään istuvaa vanhaa herraa pitää hän lakkaamatta hyvällä tuulella viattomilla sukkelilla pilkkapuheillaan, jotta tämä tuskin voi hillitä itseään nauruun purskahtamasta.

Lopuksi nousi Kálmán ylös tuoliltaan, tarttui lasiinsa ja, hiuksensa perikummalliseen järjestykseen asetettuaan, yskähti kerran, antaen siten merkin että hän tahtoi esittää maljan.

Hälinä ja melu taukosi, jokainen koetti saada naapuriensa vaikenemaan, pyöreät kasvot yrittivät näyttämään juhlallisen pitkiltä; kun vihdoinkin kaikki olivat ääneti, kohotti runoilija lasinsa ja alkoi seuraavilla sanoilla:

— "On meri, jonka pohjassa kallis, puhdas helmi piilee".

— "Katsokaa, setä", kuiskasi Liza Gábor herran korvaan, "Kálmán Sós puhuu itsellensä peilissä".

Gábor herra katsoi sinne ja huomasi, kuinka Kálmán todellakin tuijotti peiliin, puhuessaan ja liikkueessaan; hän näytti erinomaisella mielihyvällä siinä itseään ihailevan, ikäänkuin olisi tahtonut tunnustaa rakkauttaan vaan itsellensä.

Gábor herra tätä ensi aluksi vaan kummasteli; hänen silmänsä kävivät pyöreiksi, hän puri huuliansa yhteen, kierteli lyhyitä harmaita viiksiään oikealle ja vasemmalle, sekä nyökäisi päätänsä taaksepäin.

Kálmán ei huomannut, että kukaan näki hänen peilissä puhuvan itselleen, ja jatkoi suurella innolla:

— "Tämä helmi on kalliimpi kuin Cleopatran kuuluisat helmet, säihkyvämpi kuin ne, jotka ovat Brasilian keisarin kruunussa; sen voittamiseksi syvien merten pohjaan sukeltaminen on mitä halvin uhraus, sen edestä kuoleminen on autuus..."

— "Katsokaa, setä, kuinka hän tarjoo itselleen lasia peilissä!" kuiskasi Liza isännälle.

Gábor herra oli jo silloin niin täynnä naurua, kuin ylimmilleen kuumennettu höyrykattila — silmänräpäys lisäksi ja se räjähtää rikki. Hänen iso liivinsä liikkui ylös alas, hänen olkapäänsä tärisivät, hänen kasvonsa hehkuivat tulipunaisina, hän pudisti yhteen hampaitaan, nyrkkejään, nyt heti — heti paikalla —

Károly rupesi sill'aikaa huomaamaan, että Sándor veikkomme sangen lemmellisesti likisti hänen jalkaansa, ja jottei tämä hyväntahtoisuus jäisi ilman vastausta, haki hänkin toisella jalallaan Sándor veikkomme varpaankänsiä ja tallasi niitä niin kovasti kuin suinkin jaksoi.

— "Jaaj!" mylvi nyt Sándor kesken helmipuhetta ja töyttäsi kivussaansa edessään seisovaan täytettyyn lasiin niin, että punainen viini virtaili pitkin pöytäliinaa, niinkuin Tonava.

Tämäpä vielä puuttui Gábor herralta. Tukehutettu naurun-raivo purskahti nyt yht'äkkiä kymmenkertaisella voimalla tuosta hirveästä kidasta, hän heittihe nojatuoliin, löi nyrkkiä pöytään, niin että lasit rupesivat tanssimaan ja naiset huudahtaen hypähtivät ylös pöydästä heidän päällensä juoksevan viinin edestä. "Ristiäisiä, ristiäisiä!" luikkasi riehuen Sándor *jucundus*, kun viini juoksi hänen äitiänsä kohti; Menyhért herra sappermenteerasi, tytöt nauraa hekottivat, ainoastaan Kálmán seisoi järkähtämättömällä katsannolla samassa paikassa, sillä vakavalla päätöksellä, että, maksoi mitä maksoi, saattaisi puheensa loppuun. Hän yrittikin sitä kolme kertaa, kun nauru vähäisen asettui, mutta turhaan! salama oli jo iskenyt alas: hän saattoi tuskin lausua kolme sanaa, kun Gábor herra uudestaan purskahti nauruun; ei mikään voima saattanut häntä enää hillitä.

Vihdoin täytyi Kálmán'inkin istua alas, voimatta puhettansa päättää.

Vanha herra näytti vilpittömästi surkuttelevan koko kohtausta, mutta hän ei voinut siihen mitään; Kálmán älköön enää puhuko hänelle, ei kirkossakaan, sillä hän nauraisi häntä vasten naamaa.

Jollakin tavoin korjataksensa tätä häiriötä, tarttui Károly iloisella katsannolla lasiinsa ja päätti muutamilla sanoilla puheen.

— "Suokoon Jumala, että vielä kauan saisimme ihaila tätä kaunista helmeä, jota ystävämme Kálmán tarkoitti; sitä toivomme sitä enemmän, kuin tämä helmi ei ole kasvanut minkään kylmän simpukan, vaan lämminsydämisen, kelpo unkarilaisen isänmaan-ystävän povessa; sen, joka sukeltaa alas sen luokse, ei tarvitse juoda suolaista merivettä, vaan hyvää Egerin turkin-verta".[24]

— "Eläköön, eläköön!" huusi koko seura; vanha herrakin joi riemulla tämän maljan, ainoastaan Kálmán ei voinut antaa Károly'ille anteeksi, että tämä oli lopettanut hänen nerokkaan esitelmänsä noin talonpoikaisella sukkeluudella.

Mutta atrian jälteen älköön ihminen puhuko viisaita asioita, jos tahtoo, että häntä kuullaan.

Päivällisen perästä ehdoitti Berkessy vierailensa, että lähdetäisiin lystiä ajamaan, jonka ehdoituksen koko seura heti mielellänsä hyväksyi. Joka taholta annettiin käskyjä kuskeille. Menyhért herra meni itse talliin, keskustellaksensa Marczin kanssa, kestäisivätkö heidän hevosensa tämmöistä lysti-ajoa. Neuvottelussa tultiin kuitenkin varsin ikäviä päätökseen, jonkatähden Menyhért herra teki sen sopimuksen Marczin kanssa, että tämä yhdestä viinipullosta, joka hänelle kotiin palattua annetaan, olisi olevinaan päihtynyt.

Molemmat muut vaunut, Berkessyn ja Tállyain, ajoivat sillä aikaa esiin, ja vieraat jakaantuivat niin, että kukin perhe otti omat vaununsa. Kálmán Sós'kin talutti esiin oman pegasonsa, joka oli hiljainen,

vähäisen vanhanpuolinen hevonen, Englannin rotua; pään pudistuksesta saattoi arvata sitä vähän kovasuiseksi, jaloista taas hyväksi juoksijaksi. Vanhaa Berkessyä varten seisoj valjastettuna yhden hevosen vetämä kabrioletti, jossa hänen säännöllisesti oli tapana ajaa.

Kaikki oli jo reilassa, kun Menyhért herra syöksähti esiin, hirveästi lyöden kättä polveansa vastaan.

— "Oih! tuhat tulimmaista! Tuo vietävän Marczi on niin juovuksissa, ettei voi jalkojaan liikuttaa. Mitä on tekeminen, mitä on tekeminen? Jos vaan saisin jonkun, joka valjastaisi hevoseni, ajaisin itse. No odotappas! Häväistä minua tuolla tavoin! Juoda itsensä humalaan näin kunnioitettavassa talossa! Minä ajan heti pois sen lurjuksen, jahka tulemme kotia".

— "Älkää kiukutelko, herra orpanani", sanoi häntä rauhoittaen Berkessy, "saatamme jakaantua jollain tavoin, niin että kaikki saamme sijaa. Menyhért orpana voipi istua tähän viereeni, hänen puolisonsa rouva Tallyain luokse, Károly herra varmaankin mielellään itse ajaa hevosiiaan ja molemmat tytöt eivät suinkaan suuttune, jos istutamme yhden kavalierin heidän viereensä".

Kálmán'illa oli silloin jo toinen jalka jalustimessa, mutta kuultuansa, että Linkan vieressä vaunuissa oli yksi sija avoimena, kääntyi hän äkisti hevosta töllistelevän Sándor orpanan puoleen ja kysyi häneltä erinomaisella ystävällisyydellä:

— "Eikö teidän ole tapa ratsastaa?"

— "Onpa kyllä", vastasi irvistellen Sándor, "jahka minulla vaan olisi hevonen".

— "No, ottakaa minun!"

— "Todellakin? Sallitteko sen?" kysyi orpanamme suuresti iloiten.

— "Varsin mielelläni. Minun onkin vielä kupeeni kipeä tämänpäiväisestä ratsastamisesta, ja minä saan kai sijaa jossakin vaunun-nurkassa".

Sándoria ei tarvinnut toista kertaa käskeä; hän riensi hevosen luokse, hyppäsi ylös toiseen jalustimeen ja siinä kappaleen aikaa hoiperreltuaan ryömi vihdoin satulaan.

Vieraat olivat sillaikaa sijoittuneet Gábor herran määräämään järjestykseen ja kun sillä tavoin ei ketään muuta jäänyt jällelle kuin Kálmán, tuli hänen osaksensa se onni, että sai istua Berkessyn vaunuihin vastapäätä molempia tyttöjä.

Vasta silloin rupesi seura huomaamaan, että Sándor veikkomme istui hevosen selässä; tämä olikin sitä enemmän silmiin pistävää, kuin hänen säarensä, jotka olivat liian pitkät noille lyhyille jalustimille, tekivät ison polven hevosen lapaluita päin; sen lisäksi oli hevosella se hyvä tapa, että jos se huomasi vieraan miehen selässään istuvan, se kaikin tavoin yritti tätä havaintoansa ilmoittamaan: ensiksi heitti se niskaansa taaksepäin, sitte alkoi se astua takaperin, jotta saattoi luulla sen heti raivoon menevän, vihdoin kavahti se pystyyn, ja sillä välin antoi se kuulla semmoista naurettavaa, lauluntapaista hirnuntaa, josta harva hevonen voipi kerskata.

Zsuzsi täti nousi pelästyneenä pystyyn vaunuissaan, nähdessään poikansa semmoisessa asennossa.

— "Sinä narri sinä! Mitä teet hevosen selässä? Astu heti alas siitä! Tuossa paikassa taitat niskasi poikki. Astu alas, astu alas!"

Mutta se on kyllä helppo käskeä jotakuta astumaan alas hevosen selästä, kun hevosella itsellä juuri on tarkoituksena heittää hänet selästään. Sándor orpanamme ei nähnyt eikä kuullut mitään, ja jos jonkun joka tarkasti kuultelelee jotakin, käypi itsestään sanominen: "minä olen paljas korva", saattoi Sándor orpanammekin tällä hetkellä sanoa, että hän oli paljas hevonen.

Sittekun hevonen oli koetellut ratsastajaansa ja havainnut, ettei tämä pudonnutkaan alas satulasta, hiruhahti se kerran ja nelisti ilman sen enempää ohjausta ulos portista sekä sitä vastapäätä olevan puutarhan lävitse, temmaten mukaansa tuon onnettoman ratsastajan, joka epätoivoissaan päästi ohjokset ja molemmiin käsiin tarttui kiinni satulaan edestä ja takaa.

— "Poikani, poikani! Poikani joutuu hukkaan!" huusi epätoivoissaan Zsuzsi täti.

— "Ole huoletti poika-nulikasta!" huusi hänelle Menyhért herra. "Pienestä putouksesta ei hänen niskansa poikki mene. Etkö näe, että hän tahallaan kannustaa hevosta? Lähtekäämme nyt vaan, tuolla puolen puutarhaa hän kyllä saavuttaa meidät".

Ruoskat mäjähitivät, nuot kolme vaunua vierivät ulos kadulle, kylän lävitse, nopeasti kuin tuuli. Zsuzsi täti kysyi joka ihmiseltä, jonka he kohtasivat, eivätkö he olleet nähneet ketään ratsastajaa. Tietysti ei

kukaan vaunujen kolinalta kuullut sanaakaan.

Nyt tultiin vanhan herran tiluksille, ajettiin kauniilla, suorilla puilla istutettuja teitä myöten ja katseltiin leikkuumiehiä pelloilla. Siellä täällä oli jo vehnä kuhilaissa, ohra aumoissa; kukoritsa (maisi) viheriöitsi vielä rehevästi, keltaisten sänkien keskellä, leveillä saroilla; siellä täällä loisti esiin kullankarvaisia melunoita, kurpitseja. Mutta Zsuzsi tättä ei nyt huvittanut vehnä eikä kukoritsa, sillä Sándoria ei näkynyt missään; lopuksi rauhoitti häntä rouva Tállyai sillä, että hän varmaankin on lähtenyt takaisin kartanoon ja on nyt siellä rauhassa, joka ajatus sitte lohduttikin tuota hyvää rouvaa siihen määrään asti, että hän kiireimmiten saattoi laskea jokaisen saran kylvön, kuinka monta mittaa siihen menee.

Yhden tunnin huvimatkan perästä oli seura tarpeeksi tärisyttänyt itseään ja kääntyi taas kotiin päin; vaunut vierivät, ruoskain iloisesti mäjähytellessä, pihaan ja Zsuzsi tädin kysymys ensimmäiselle ihmiselle, jonka näki, oli: "missä on poikani?"

Ei kukaan tietänyt hänestä mitään.

— "Missä on poikani? Missä on Sándor poikani?"

Ei kukaan ollut häntä nähnyt sen jälkeen, kuin hevonen vei hänet pois.

Tuo hyvä rouva rupesi nyt tarmonsensa takaa voivottelemaan:

— "Minä olen hukassa! Olen kadottanut poikani ijäksi! Toisen murhasivat mehiläiset, tämän surmasi hevonen. Oi, ettemme koskaan olisi tulleet tähän taloon, taikka että ennemmin olisimme ajaneet kumoon tiellä ja taittaneet niskamme! Sinä olet syypää kaikkiin, sinä vanha narri! Minkätähden tahdoit naittaa poikasi näin nuorella iällä, nyt hän on hukkaan joutunut, sinä voit juosta hänen peräänsä maailman loppuun asti. Ja tuo kuski hupsu, miks'ei hän saattanut valjastaa hevosia? Ja tuo herra, joka tunsikin hevosen, miksi antoi hän hänen astua sen selkään? Missä on nyt poikani?"

— "Mutta missä on hevoseni?" kysyi Kálmán, joka oli yhtä pelästyksissään siitä, että Sándor oli vienyt hevosen, kuin Zsuzsi tättä siitä, että hevonen oli vienyt Sándor'in.

— "Oi hyvä Jumala, hyvä Jumala! Kuinka voin lähteä kotia ilman poikaani?"

— "Ja kuinka voin minä lähteä kotia ilman hevostani?"

No näistäkö sanoista Zsuzsi tättä kiroili runoilijaa: hänen olisi ollut parempi syntyä sokeana maailmaan! Ja pannaksensa kukkuraa mittaansa, rupesi hän soimaamaan talonväkeä, järjestänsä kaikkia, tyttöjä siitä, etteivät olleet ottaneet Sándor'ia vaunuihinsa, silloin hän ei olisi turmioon joutunut; vanha Berkessyä siitä, että hän oli sallinut pojan juoda viiniä, muuten tämä ei olisi uskaltanut istua hevosen selkään, ja vihdoinkin kaikkia ihmisiä yleensä, säätyyn ja sukupuoleen katsomatta, että he töllistelivät suu ammoillaan, mikseivät he juokse, juokse, kukin taholleen, hänen kadonnutta poikaansa etsimään?

Menyhért herra vihdoinkin ei enää jaksanut kärsiä kaikkea tätä melua, vaan rupesi ärisemään.

— "Oh, mitä sinä voivottelet tuota siunattua poika-mukulaa! Minua ei tosiaankaan surkuteltu, Györin linnan edustalla ollessani, ja siellä sentään ammuttiinkin. Hän palaa varmaan takaisin, ole huolehti siitä; rikkaruoho ei häviä; ihmisiä ei ole enää tällä vuosisadalla varastettu, äläkä pelkää, että ne aloittavat sinun pojallasi; jos se penikka on eksynyt, pitää kyllä herra orpanani huolta siitä, että hän taas löydetään".

Nämät sanat koskivat sanomattoman katkerasti Zsuzsi tädin sydämeen. Että isä näin armottomasti saattaa puhua kadonneesta pojastaan, se on kauhistuttavaa! Hän ei tietänyt hänelle mitään vastata, vaan syöksi sisään siihen pieneen syrjäkamariin, jossa Péterke lepäsi, pannukakkua syöden, heittäytyi vielä jällellä olevan lapsensa viereen ja alkoi katkerasti itkeä nyyhkyttää. Siitä putosi Péterke'n suusta pannukakku, itku tarttui häneenkin ja nyt parkuivat molemmat kilpaa, ystävyystensä toisiinsa.

Berkessy oli sillä välin ryhtynyt tehokkaimiin toimenpiteisiin; hän pani koko talonväen liikkeelle ja lähetti minkä jalkaisin, minkä ratsain eri tahoille kadonnutta nuorukaista etsimään, kaikkialta tiedustelemaan ja takaisin tuomaan, mistä vaan hänet löytävät.

Lähtekäämme mekin liikkeelle katsomaan, mitä hänestä on tullut.

Juostuansa puutarhan lävitse, poikkesi hevonen yht'äkkiä syrjälle ja vei nuoren Sándor herran hamppu-peltoon. Tämä ei ensinkään osannut pidättää hevosta eikä muulla tavoin sitä ohjata, vaan piti ainoastaan sen harjasta kiinni ja antautui kohtalonsa alaiseksi, ajatellen Mazeppaa, jonka hevonen vei Ukrainiin. Hän ei muuta odottanut, kuin että itsekin sinne joutuisi hevosensa kanssa.

Sittemmin joutui hevonen valtatielle ja rupesi tavallista vauhtia eteenpäin nelistämään. Sándor katsahti pelästyneenä taaksensa ja havaitsi että se kylä, jonka oli jättänyt, jäi yhä kauemmaksi hänen selkensä taa, kunnes se vihdoin kokonaan katosi, niin että ainoastaan kirkontorni enää näkyi. Myöhemmin alkoi taivaanrannalla näkyä tornit, jossakin hänelle tuntemattomassa kaupungissa; hevonen vaan juoksi juoksemistaan pysähtymättä. Tuon tuostakin tuli häntä vastaan tiellä vieraita ihmisiä, joita Sándor kyllä huusi hevosta pidättämään, mutta nämät kaikki käsittivät sen niin, kuin heidän olisi pitänyt väistyä pois tieltä, ja luulivat että hän oli lyönyt vetoa jonkun kanssa, jotta hän niin ja niin monen minutin kuluessa olisi saapuva komitatin hallintokaupunkiin —'iin taikka että hän rientää lääkäriä tahi palosammutusruiskuja hakemaan; sanalla sanoen, he antoivat hevosen juosta niin kauas kuin se mieli.

V.

Kuusi päivää oli kulunut siitä, kuin kaunis leski Julia oli lähettänyt Nánásy sedän ulos maailmaan levittämään tietoa hänen naimisiin-menostaan, kutsumaan sukulaisia häihin, hankkimaan naimislupakirjaa sekä Pestistä ostamaan morsiuspukua ja leivoksia. Tämä kaikki toimitettiinkin sääntilleen. Hänen peräänsä lähetetty sanansaattaja saapui joka paikkaan tuntia myöhemmin, kuin hän sieltä oli lähtenyt, ja sillä tavoin palasi Nánásy setä takaisin —'iin, sanansaattajaa kohtaamatta, ja astui, iso lipas kainalossa, sisään kauniin hoidokkaansa luokse, joka jo oli ruvennut luulemaan, että hän oli karannut komitatista.

— "Tässä olen, lintuseni. Kaikki olen toimittanut. Tässä on toinen morsiuspuku, sen valmisti Barza, tässä toinen, sen teki Kereszessy; tässä taskussani on lupakirja; sukulaiset tulevat myöskin kaikki; sokerileivokset ovat vaununlaatikossa".

Julia vapisi vimmastasta; viimeiset sanat kuultuansa löi hän raivokkaasti pöydälle laskettua lipasta, niin että se murtui rikki.

— "Viekää morsius-puvut hiiteen. Lupakirja myöskin hiiteen, tortut, sukulaiset! menkää itsekkin sinne!"

Nánásy setä ällistyi kovasti tästä vastaan-otosta; suunsa liikkui, mutta ei antanut mitään ääntä. Hän ei kyennyt mitään ajattelemaan, hän vaan katsoa töllisteli, kun näki että Julia, nämät sanat lausuttuansa, epätoivosta itkien vaipui alas sohvaan ja rupesi nyyhkyttämään niin että oli tukehtua.

Nánásy setä ei ollut syntynyt semmoiseksi, joka olisi saattanut itselleen näin sekaantuneita kohtauksia selittää. Kun on sääntilleen toimittanut kaikki toimekseen uskotut asiat, kun luulee palkinnoksi siitä saavansa — pari muiskua, ja sen sijaan saa pari laatikkoa päähänsä viskatuksi... Hän ei voinut kaikkea tätä ensinkään käsittää.

Tällä hetkellä kuului hevosen-ravia pihalta, ja Julian kamarineitsyt syöksi sisään emäntänsä luokse, tuskin jaksaaan huutaa, mitä tahtoi:

— "Neiti — armollinen rouva — nuoren Kálmán herran hevonen..."

— "Uskaltakaa vaan laskea hänet sisään!" huusi Julia, kiivaasti hypähtäen ylös sijaltaan.

— "Mutta Kálmán herra ei istu sen selässä, vaan eräs vieras nuori herra, jota en vielä koskaan ole nähnyt".

— "Kuka?"

Kuka? Siitä tiedämme me jo kertoa. Se oli tuo onneton Sándor, jonka hevonen naapurikylästä oli tuonut tähän kaupunkiin, Julian asuntoon asti. Nähdessään portin avoinna juoksi se sisään pihalle epätoivon ratsastajansa kanssa ja seisautui sitte kauniisti porstuan eteen, tuttavantapaisella hirnunnalla tervehtien ulkona seisovia palkollisia.

Asian laita oli se, että Kálmán tavallisesti joka päivä ratsasti Juliaa tervehtimään, ja silloin antoi tuo rakastettava nainen aina sokeria hevoselle omasta hienosta kätösestään ja täten oli hän hemmoitellut hevosta niin, että se usein väkisin vei isäntänsäkin Julian pihaan, eikä sen ollut mahdollista kulkea sitä katua, taloon poikkeematta. Mutta, niinkuin edellisestä tiedämme, ei Kálmán kuuteen päivään ollut käynyt Julian luona, eikä hevonen niin pitkään aikaan ollut sokeria saanut. Tätä laiminlyöntiä se ei millään tavoin päähänsä saanut, vaikka kyllä sanotaan, että hevosella on iso pää. Mainittuna ilta-

päivänä oli se sentähden itseksensä päättänyt, ettei sitä varten ollut hevoseksi syntynyt, jotta sen kanssa pilkkaa tehtäisiin, ja kun se taas tunki suitset suussaan, lähti se liikkeelle eikä itsepintaisessa johdonmukaisuudessaan seisahtanut ennenkuin oli tullut —'iin Julian pihalle, jossa se sitte porstuan edessä alkoi iloisesti hirnuua, sokeria odottaen.

Sándor putosi alas hevosen selästä niin pian kuin se seisahtui; hän ei nähnyt eikä kuullut mitään, eikä voinut sanaakaan suustansa saada. Hajasäärin ja kyyristyneenä konttasi hän nelin ryömin ovelle asti, jonka Julia silloin juuri aukaisi, nähdäksensä kuka oli tullut.

Ei kukaan tuntenut tätä Lazarusta.

Kuka? Mikä? Mitä tahtoo hän? Kuinka tuli hän tänne?

— "Voi! — Älkää kysykö minulta mitään", vaikeroitsi onneton ratsastaja, "minä olen hukassa — olen kuollut — käteni, jalkani eivät ole minun — pankaa minut levolle, kutsukaa tohtoria, minä heitän heti henkeni — voi kuvettani, voi!"

Julia rupesi aavistamaan jotain ääretöntä onnettomuutta ja lähetti vilpittömällä myötä-tuntoisuudella palvelijansa heti lääkäriä hakemaan. Sillä välin vei hän tuon kova-onnisen seikkailijan vuoteesen ja hoiti häntä kaikella naisellisella hellyydellä, kunnes vihdoin lääkäri tuli ja rauhoitti häntä sillä, etteivät sairaan "jalommat osat" olleet tuosta vaivaloisesta ratsastamisesta vahingoittuneet ja että muutaman tunnin lepo oli kaikki taas paikallensa saattava.

Berkessyn kartanossa kasvoi sillä välin vaara yhä suuremmaksi. Rouva Gulyási ei jättänyt ketään hetkeksikään rauhaan, hän ajoi joka ihmisen poikaansa hakemaan ja vaati jokaista takaisin palaavaa ilmoittamaan, mihin oli tämän jättänyt. Vihdoin sai hän suonenvettoa, hänet täytyi panna maata ja peittää lämpimillä peitteillä sekä juottaa teevedellä; hän voivotteli kaiken yötä ja käänsi koko talon ylösalaisin. Molemmat tyttö-raukat ja rouva Tállyai, jotka yhtä mittaa valvoivat hänen vuoteensa vieressä ja hoitivat häntä, eivät aamuun asti voineet silmiään ummistaa hänen tähtensä. Menyhért herra makasi sillä aikaa rauhallisella omatunnolla viereisessä huoneessa; häntä täytyi joka tunti hereille ravistaa, jott'ei hän kuorsaisi niin hirveästi ja saattaisi sairaalle uudestaan suonenvettoa.

Päivän koittaessa nukkui vihdoin kärsivä potilas väsymyksestä ja voivotuksesta, ja rouva Tállay'kin laskeusi sohvalle lepäämään, kun yht'äkkiä hajdú tuolla ulkona käytävässä rupesi suurella melulla takkeja pölyttämään.

Molemmat tytöt juoksivat päistikkaa ulos.

— "Vaiti! Älkää pitäkö melua, vast'ikään nukkuivat täällä sisällä!"

— "Puhdistanhan vierasten herrain takkeja", selitti puolustukseksen hajdú.

— "Kas, jotain putosi toisen takin taskusta", sanoi esiin juosten Liza ja otti ylös pienen taskukirjan lattialta.

— "Aha!" sanoi hajdú, "se putosi varmaankin herra Kálmán Sós'in taskusta".

Kirjan kanteen oli kultaisilla kirjaimilla painettu: "Päiväkirja".

Kuka panisi pahaksensa, jos pari nuorta tyttöä, joiden käsiin sattuu erään heihin mieltyneen nuoren miehen päiväkirja, ei voisi hillitä itseään siihen vähäisen kurkistelemasta? Molemmat tyttömme vetäytyivätkin äkisti syrjään erään pilarin taakse ja rupesivat kuiskaellen ja naureskellen suurella kiiruulla tuota salaperäistä taskukirjaa sormiensa välissä tutkimaan. Se oli kirjoitettu täyteen kaikenlaisia värssyjä; sieltä täältä putosi siitä kuivattu kukka tahi hiuksista punottu lemmikki, jotka he panivat takaisin samaan paikkaan, josta olivat pudonneet; muutamat värsyvät lukivat he ja naureskelivat niitä, sillä ovathan värssyt varsin viaton asia. Yht'äkkiä, kun he toinen toisensa kädestä sieppailivat päiväkirjaa, sattui Linka siinä huomaamaan erään tutun runon. Hän luki sen: se oli ihan sama runo, jonka hän eilen oli lukenut *Regéló'ssá* itselleen kirjoitettuna, sillä pienellä eroituksella vaan, ettei tämän päällekirjoitus ollut Linka B:lle, vaan Julia Cs:lle ja että mitä siellä oli kirjoitettu tumman-verevälle, oli tässä vaalean-verevälle; siellä puhuttiin mustista silmistä, tässä sini-silmistä, mutta muuten oli jokainen enkeli ja keijukainen ihan samalla paikalla, niinkuin myöskin nuot samat sydämen-tuskat, kuoleman halu ja lupaus yhtymisestä toisessa maailmassa.

Linkasta tuntui niin, kuin hän olisi vastaanottanut onnentoivotuksen, ja sitte perästäpäin huomannut, ettei se ollutkaan hänelle aiottu; hän heitti äkisti pois päiväkirjan ja juoksi huoneeseen, luullen, että sata silmää häneen katsoi ja että jokainen mäki häpeänpunan hänen kasvoillansa. Hän tunki itsensä kovasti rangaistuksi siitä, että ensimmäisen kerran eläissään oli ollut turhamielinen. Nuot kauniit, imartelevat lauseet eivät siis alkuansa olleet kirjoitut hänelle, vaan ainoastaan vaalean-verevältä mustan verevälle

siirretyt. Hän oli harhaluulostaan täydellisesti parannettu.

Aurinko seisoi jo korkealla, kun toinen niistä ratsastajoista, jotka olivat seuranneet jälkiä ja vihdoinkin tavanneet hänet siitä talosta —'ssa, jonne hevonen oli hänet vienyt, palasi takaisin sillä rauhoittavalla tiedolla, ettei nuorta herraa vähintäkään vaivaa, vaan että hän päin vastoin on varsin hyvissä käsissä, kelpo kauniin rouvan hoidon alaisena, joka ei salli nuoren herran palata takaisin, ennenkuin on täydellisesti tointunut, ja joka pyytää hänen kunnioitettuja vanhempiansa tulemaan luoksensa ja olemaan vierainansa siksi, kuin nuori herra on jälleen entisiin voimiinsa tullut, sillä ratsastaminen on häntä vähäisen voivuttanut.

Tästä tiedosta tointui Zsuzsi täti heti paikalla, nousi ylös, tuli terveeksi ja antoi valjastaa hevoset. Hän ei edes odottanut suurusta, vaan kun talon isäntä ilmestyi, kiitti hän tätä vieraanvaraisuudesta, työnsi vastustamattomalla kiireellä miehensä ja Pétike'n, jonka posket vielä olivat kääreissä, vaunuihin sekä käski kuskin ajaa täyttä laukkaa —'iin. Kuskinlaudalla Marczin vieressä istui sanan-tuonut renki, opastaaksensa heitä asianomaiseen paikkaan, sillä hän oli matkalla unhottanut rouvan nimen, mutta toivoi kuitenkin löytävänsä tämän taloon.

Gábor setä pudisti sydämellisesti Menyhért herran kättä, joka pois lähtiessään vaunuista huusi hänelle:

— "Juttumme ei ole vielä päätetty, *liquidum est debitum*, ja jos ei se muulla tavoin käy, ryhdymme *brachialiter* ryöstöön".

Tätä katsoi Menyhért herra sangen hyväksi sukkeluudeksi ja nauroi sille aika tavalla, noilla kauniilla korupeheilla tarkoittaen tuota jo vanhastaan sovittua avioliittoa.

Koko talonväki seurasi lähteviä; siellä olivat myöskin nuot kaksi tyttöä ja kaksi nuorta miestä. Linka oli silminnähävästi huonolla tuulella, kun sitä vastoin Liza ei voinut salata iloansa siitä, että näki Gulyás'in herrasväen lähtevän.

— "Neiti Lina näyttää kovin synkkämieliseltä", sanoi teaterillisen suloisella äänellä Kálmán.

Lina ei voinut siihen vastausta antaa; hän vetäytyi syrjään, rupesi puhumaan Károly'in kanssa ja meni sitte hänen kanssansa sisään.

Kálmán kääntyi hämmästyneenä Lizan puoleen, joka oli jäänyt ulos.

— "Minkätähden neiti Linka on noin nyreissään?"

Liza ei paljon ajatellut, mitä siihen lausuisi, ja vastasi sen vuoksi lapsellisella leikinteolla:

— "No ettekö ymmärrä, että hän suree sitä, kun Gulyásilaiset ryöstöllä?"

— "Ketä? Vanhaa herraako?" kysyi Kálmán pelästyneenä.

Lizalla oli kahdentoista vuoden iällä niin terävä järki, niin viekkaat silmät, kuin toisella neljäkymmenen-vuotiaalla ei ole. Kun Kálmán pelästyneenä oli lausunut nämät sanat: "ketä? vanhaa herraako?" saattoi se selvä hämmästyminen, joka näkyi hänen kasvoillaan, Lizaa siihen ajatukseen, että saattaisi ehkä olla hyvä vahvistaa tuota erhetystä Kálmán'issa, ja hän sanoi sentähden sangen vakavalla ja sääliväisellä katsannolla Kálmán'ille, puoleksi kuiskaten:

— "Tietysti, vanhaa Berkessyä, mutta älkää puhuko siitä kenellekään".

— "Se on mahdotonta", virkkoi Kálmán hämillänsä, "pidetäänhän häntä sangen rikkaana miehenä".

— "Hja, monta miestä pidetään rikkaana, joka ei sitä ole", sanoi Liza, olkapäitään kohauttaen, ja juoksi iloisesti hyräellen pois.

Kálmán käveli, käsivarret ristissä, kauan aikaa edes takaisin käytävässä; hän oli suuresti hämmentynyt. Saattoiko hän arvata, että kaksitoista-vuotias tyttölapsi itsestään keksisi tarua häntä pettääksensä? Jos hän olisi kuullut tämän tarun joltakin vanhemmalta ihmiseltä, olisi hän ennemmin voinut epäillä sen totuutta, mutta kuinka saattaisi lapsi puhua semmoisia, jos hän ei olisi sitä läheisimmiltään kuullut? Tässä on nyt pahemmassa kuin pulassa. Vanhaa Berkessyä katsottiin sangen rikkaaksi, hän oli aina elänyt varsin komeasti, ja vaaleissa oli hän ensimmäinen kulunkeja suorittamaan — mutta entäs, jos juuri tämä olisi syynä hänen häviöönsä? — Tässä tapauksessa olisi kuitenkin parempi palata takaisin Julian luokse; tämän maine on tosin vähäisen epäiltävä, mutta hän on kumminkin kaunis, ja vaikkapa hän onkin kevytmielinen ja tuhlaavainen, on hän sentään rikas. Yhteyttä ei tule vaikeaksi uudestaan aloittaa. Takaisin palaaminen, taitavasti näytäntöön pantu esiin-astunta, pahimmassa tapauksessa itsemurha-komedia on taasen kaikki entiselleen asettava.

Kun nyt vaan olisi ollut hevonen, jolla saattaisi kotiin lähteä. Ehkä Berkessy on niin kohtelias ja lähettää hänet kotia hevosellansa.

Tällä toiveella astui hän sisään huoneesen Gábor herran luokse, joka siellä yksinänsä tupakoitsi Károly'in kanssa. Vanhus istui iso-selkäisessä nojatuolissa, Károly seiso i hänen vieressään.

Kálmán astui esiin ja miettien itsekseen, mitä hän olisi sanova, jotta vanha herra voisi ymmärtää, ettei hänen aikomuksensa enää ole naida hänen tyttärensä, jäi hän hetkeksi ääneti seisomaan, veti ylös kaulustansa, pörrötti hiuksiansa joka haaralta ylöspäin ja katseli tapansa mukaan korkeuteen.

Ja tässä olivat pahat henget taas hänen eteensä asettaneet peilin ja hän unhotti taas itsensä ja lausui sanat: "hyvä herra", sekä kättä että päätä liikuttaen, itsellensä.

Samassa hetkessä aloitti Gábor herra, tämän eriskummaisen asennon huomattuansa, uudestaan eilistä jättiläisnaurua, jota Kálmán'in nyt täytyi kokonaan itselleen omistaa. Hän punastui, hänen huulensa vapisivat; hän joutui vallan raivoon.

Kesken suurinta hahatusta vaiken i yht'äkkiä vanha herra, ikäänkuin hän äkisti olisi leikannut naurunsa poikki ja kysyi mitä vakavimmalla katsannolla:

— "Mitä herra orpanani haluaa?"

— "Hyvä herra!" vastasi Kálmán, vimasta tuskin sanaa suustansa saaden. "Minä luulin teissä tapaavani sivistyneen ihmisen, joka oli luopunut tuosta vanhan ajan käsityksestä, että runoilijoita katsotaan muka naurettaviksi ihmisiksi".

Berkessy vastasi vakavasti ja tyvenesti:

— "Minä en katso runoilijoita naurettaviksi ihmisiksi, hyvä herra, sen todistavat huoneeni seinät, joilla kotimaisen kirjallisuutemme etevinten miesten kuvat riippuvat; sen todistaa kirjastoni, josta ei puutu yhtään arvokasta kirjallisuuden tuotetta; mutta naurettavana pidän minä sitä äpära-runoutta, joka siellä täällä puhkee esiin hedelmäpuun varresta ja vaan viheriöitsee, mutta ei mitään kukkia kasva. Minä kunnioitan ja pidän arvossa niitä suuria henkiä, jotka, perinpohjaisilla tiedoilla ja loistavalla nerolla kutsumuksensa uralle astuen, ovat kansamme kunniana ja ylpeytenä; mutta että pitäisin jokaista ruokopill iä kanteleena, sitä en tosiaan tee. Todellista runoilijaa, joka ajatuksillansa jalostuttaa sielujamme, kunnioitamme etäälläkin, mutta sille, jota vaan sentähden nimitetään semmoiseksi, että hän sepittää riimejä; jonka runottaret ovat tuttuja kamarineitsyitä, joiden kautta helposti saattaa tyhjänpäiväisiä rakkauden-ilmoituksia kokemattomain tyttöjen käteen soittaa; joka kaikkialla tahtoo käytöksellensä antaa meidän tietää virastansa, — sille saatamme korkeintaan hymyillä, ja jos luonto minun hymylleni on antanut vähän kovemman äänen, ei se ole minun vikani. Sillä meidän kesken sanottuna, rakas Kálmán orpanani, teistä löytyy sangen vähän edellisiä ominaisuuksia, mutta sitä enemmän jälkimmäisiä. Teidän ei tarvitse panna pahaksenne tätä puhetta minulta, vanhalta mieheltä".

Kálmán ei kaikista tähän asti ilmestyneistä sanakirjoista löytänyt semmoisia sanoja, joilla olisi voinut tähän puhutteluun vastata. Te saatatte jollekulle sanoa, että hän on varastanut hopealusikoita, se ei ole mitään siihen verraten, kun jollekin sanotaan, että hän on huono runoilija.

— "Hyvä herra, jos en muistaisi, että olen teidän talossanne..."

— "Se älköön teitä vähintäkään estäkö. Minun luonani on vieras herrana".

— "Semmoinen loukkaus on pestävä pois verelläni", huusi Kálmán raivoissaan; hän ei vielä uskaltanut sanoa: "toisen verellä".

— "Minä en ole parran-ajaja", vastasi siihen vanha herra tyvenellä ivalla.

Károly astui vihdo i väliin, tarttui Kálmán'in käsivarteen ja kuiskasi hänen korvaansa:

— "Kumppani, etkö huomaa, mitä naurettavaa roolia sinä näytät lörpötyksilläsi vanhaa miestä kohtaan".

— "Miks'ei hänellä ole poikaa, jotta voisin häneltä saada hyvitystä?"

— "Ole huolet i, jos et muuta halua; minä olen hänen poikansa, sillä minä nain hänen tyttärensä ja annan sinulle sitä hyvitystä, jota vaadit, mutta älkäämme nastako melua asiasta. Sinä epäilemättä tahdot lähteä kotia, minä valjastutan hevoset, ja —'ssa päätämme ystäviemme kanssa asian".

Gábor herra ei kuullut, mitä molemmat nuoret herrat puhuivat, eikä voinut siitä tietoa saadakaan, sillä Károly väitti, että vaan oli ollut puhe kotiin-lähdöstä ja että, koska hänen muutenkin täytyy matkustaa —'iin, hän ottaa mukaansa Kálmán'in. Tämä rauhoittikin vanhusta ja heti sen jälkeen

näemme molempien nuorten miesten lähtevän pois.

Sillä tavoin soittivat siis kaikki kolme kosijaa pois talosta yhtä haavaa, niinkuin olivat tulleetkin, ja epätietoista on, palaako enää yksikään heistä takaisin.

VI.

Gulyásin herrasväki oli sillä aikaa onnellisesti saapunut —'iin ja, löydettyänsä Julian asunnon, tähän majoittunut. Emäntä vastaan-otti kunnioitetun perheen erinomaisen sydämellisesti ja vei heidät sairaaksi luullun nuoren herran luokse, jonka Zsuzsi täti tunsu pojaksensa. Kovasti nyhkyttäen lankesi hän hänen kaulaansa, ja huomasi vasta sitte, että emäntä hyväntahtoisuudessaan oli pukeutunut tuon kelpo pojan kauniiseen, silkkiiseen yö-nuttuun, kirjaeltuihin tohveleihin ja kulta-tupsuiseen myssyyn, jotka kapineet vielä oli tallella ensimmäiseltä mies-vainajaltaan.

Zsuzsi täti ei voinut kylläksi kiitoksiansa lausua poikansa ihmeellisestä pelastuksesta ja hellästä hoidosta, ja varmaankin kymmenen kertaa sanoi hän Julialle suoraan: "jospa Sándor'illani olisi noin kelpo puoliso, silloin olisin huoleton hänen kohtalostaan, silloin tietäisin, että olen uskonut hänet hyviin käsiin". Julia vastasi tähän puheeseen suloisimmalla hymyllään; sitte vei hän tuon kunnan perheen komeain saliensa lävitse, näytti posliininsa, hopeiset pöytäkalunsa, koristeensa. Zsuzsi täti oli aivan haltioissaan ihmettelemisestä ja ylisti kaikkia pilviin saakka; kaikki oli hänestä aivan erinomaista.

Sillä välin otti Nánásy setä herra Menyhért'in erikseen, vei hänet kanssansa tupakka-huoneeseen ja teki hänet yhdessä henkäyksessä tutuksi Julian omaisuus-olojen kanssa, puhui hänen taloudenhoitajastaan, hänen pehtoristaan, hänen loistavista tuttavuuksistaan komitatin ylhäisinten perheitten kanssa, eikä unhottanut mainita hänen mies vainajansa testamenttia, joka antoi leskelle täyden oikeuden omaisuuden käyttämiseen siinäkin tapauksessa, että hän uudestaan naimisiin menisi. Kaikki nämät asiat esiintoi Nánásy setä puheliaalla ystävällisyydellä, eikä Menyhért herra herennyt häntä suurimmalla tarkkaavaisuudella kuuntelemasta, tuskin huomaten että aika kulumistaan kului.

Atrian aikana nousi ihmetteleminen korkeimmilleen; vieraat eivät tietäneet, mitä enemmän kiittäisivät, ruokiako vai maljoja, joissa niitä tarjottiin. Ainoastaan Péterkelle oli asia selvillä: häntä miellyttivät vaan nuo kaikenlaiset tortut, joita hän mielensä mukaan sai valita; mitä hän ei jaksanut syödä, pisti hän taskuihinsa, niin että hän ruoalta päästyä tuskin pääsi liikkumaan. Julia täytti vielä hänen lakkinsakin kaikenlaisilla makeisilla. Poika mukula riemasteli ja särki iloissaan rikki yhden lautasen.

— "No, poikaseni", sanoi Zsuzsi täti, ottaen syliinsä tuon herttaisen sikiön, "kenestä pidät enemmän, Linka tädistä vai Julcsa tädistä?"

— "Linka tädistä en pidä, sillä hän ei antanut minulle suklaata, kun sitä pyysin".

— "Sinä pidät siis enemmän Julcsa tädistä, etkö niin?"

— "Hm".

Julia hymyili ja taputteli poikaa hellästi poskille.

Tämä oli jo seitsemäs päivä, ja koko kaupunkiin oli se tieto levinnyt, että kaunis leski tänäpäpä viettää häitä. Sukulaisetkin alkoivat saapua, yhdet vaunut toistensa perästä vierivät pihaan, huoneet täyttyivät juhlavaatteisin puetuilla vierailuilla, joitten keskellä perheen *perpetuum mobile* hääri salaperäisellä katsannolla, siellä täällä kuiskaellen. "Missä morsian on? Missä ylkämies on?" kysyttiin joka taholta, eikä hän tällä kertaa kenellekään sanonut muuta, kuin että Julia pukee itseään.

Hääväen kokoontuessa pääsaliin, otti Julia yllensä Pestistä tuodun loistavan morsiuspuvun. Hän näytti siinä todelliselta haltiattarelta, hänen kauneutensa herätti ehdotonta ihastusta. Hän seisoi juuri ison seinäpeilin edessä pääkoristettansa järjestämässä, kun ovi aukenee, ja ken astuu sisään katuvasella katsannolla? — Kálmán'imme.

Julia, joka seisoi selkä häntä päin, näki peilistä sisään-astuvan runoilijan ja, hämmästyttään kerkeästi salaten, kääntyi hänen puoleensa, katseli häntä ystävällisillä silmäyksillä ja sanoi hänelle hellällä soimauksella:

— "Häijy ihminen! Panna minut näin kovaan koetukseen. Jos en niin hyvin tuntisi teidän

mielenlaatuanne, olisin ollut valmis epätoivoon teidän tähtenne lankeemaan".

Kálmán joutui aivan ihastuksiin tästä odottamattomasta vastaan-otosta, syöksi heti Julian jalkoihin ja huudahti innoissaan:

— "Te ette siis koskaan ole epäillyt minua?"

— "Kuinka olisin saattanut uskoa, että te jättäisitte minut, kun koko maailma jo tietää, että aion naimisiin mennä? Minun olisi täytynyt ajatella sangen pahaa teistä, jos olisin voinut otaksua, että te noin epäjalosti tahdoitte masentaa naista, joka teitä rakastaa. Minä en uskonut sitä, minä olin varma siitä, että tämä teiltä vaan oli runollinen oikku, jolla tahdoitte sydämeni voimaa koettaa, ja että te viimeisellä hetkellä olisitte takaisin palaava. Todistuksena siihen on se, etten peräyttänyt kutsumuksiani, vaan päin vastoin suoritin kaikki valmistukset määrätyksi päiväksi; niin lujasti luotin teidän uskollisuuteenne".

— "Niin, Julia, sinä et ole luottamuksessasi pettynyt", ännkäksi ihastuksissaan Kálmán, "tämä oli vaan koetus, jonka sinä olet voitollisesti kestänyt, ja minä rakastan sinua nyt sata kertaa enemmän".

Julia käänsi itsensä ympäri peilin edessä, teki viehättävästi hymyillen kumarruksen Kálmán'in edessä ja kysyi veikistelevällä silmäyksellä:

— "Olenko kaunis?"

— "Oi, taivaallinen!" huusi runoilija ja lankesi taas innostuneena Julian jalkoihin.

Samassa hetkessä astui Nánásy setä sisään, ilmoittaen että pappi oli tullut vihkimistä toimittamaan.

Julia kaatoi muutamia tipauksia essbouquetä nenäliinaansa ja astui ulos saliin, nojautuen Nánásy sedän käsivartta vastaan, joka menuetti-askelilla käydä tepsutteli kauniin holholaisensa rinnalla.

Vieraat riensivät tavan mukaan viehättävää morsianta tervehtimään; herra pastori astui, käsiään hieroen, hänen eteensä ja kysyi virallisella hymyllä kunnioitetun ylkämiehen nimeä.

Julia heitti voitonriemullisen silmäyksen ympärillä seisoviin miehiin, jonka huomattuansa Kálmán syöksähti edessään seisovien ihmisten varvasten ylitse, raivataksensa itselleen tietä kauniin morsiamen luokse. Mutta juuri kun hän oli ehtinyt perille, oli Julia jo tarttunut — Sándor orpanamme käteen, ja esitteli hänet papille.

— "Tässä on ylkämieheni, jalo herra Sándor Gulyási".

Kálmán hoiperteli säikähtyneenä seinää vastaan ja kadotti niin kaiken mielenmalttinsa, että hän ensin kompastui kolmen tuolin ylitse, istahti sitte erään lihavan rouvan syliin ja, siitäkin pois karkoitettuna, aukasi ison kaapin oven, mennäksensä sen lävitse ulos huoneesta; kun hän vihdoin oli päässyt ulos pihalle, puhutteli hän vastaansa tulevaa lapsentyttöä rouva tädikseen ja pyysi häntä antamaan itselleen lasin vettä, sillä hänen oli vilu.

Vielä suurempaan hämmästykseen joutui muuan toinen ylkämies. Kun Julia vei hänet papin eteen, katsoa töllisteli hän vaan, kuin paistettu kala, ihan kuin olisi luullut kuoleman-tuomion päänsä ylitse luettavan. Asia oli jo aikaa sitte suoritettu vanhusten välillä, ja Sándor'ille sitä ennakolta ilmoittaa oli katsottu tarpeettomaksi; Julia oli liiaksi vakuutettu ihanuutensa voitosta, jotta hän olisi epäillyt tämän uhkayrityksen onnistumisesta.

Sándor antoi siis asettaa itsensä vihkipöydän eteen, niinkuin pyhä uhrikaritsa, ja kun pappi häneltä kysyi: "rakastatko tätä kunnian-arvoisaa naista, jonka kädestä kiinni pidät?" unhotti hän siihen vastata ja tuijotti vaan herra pastoriin, kunnes hänen isänsä huusi: "rakastat kuin rakastatkin, kuinka et häntä rakastaisi, tietysti häntä rakastat". Tästä Sándor palasi järkeensä ja kertoi sitte kauniisti vihkisanat. Emme kuitenkaan voi kieltää, että hänen hampaansa silloin vähäisen kalisivat.

Kaikki kävi hyvässä järjestyksessä. Sitä seuraavat kemut vapauttivat mielet ahdistuksesta. Lukijain rauhoitukseksi täytyy mainita, että Sándor orpanamme illallisen jälkeen vielä tanssikin, ja astui monen herran ja naisen jalalle.

*****

Varhain aamulla seuraavana päivänä näemme kolme nuorta miestä kävelevän eräässä kaupungin ulkopuolella olevassa puistossa; yksi niistä oli Károly, molemmat muut hänen kumppanejansa paikkakunnalla, jotka olivat kutsutut todistajiksi kaksintaistelussa Kálmán'in kanssa.

Loukattu nuori mies vaati todenperäistä hyvitystä kohtauksesta Berkessyn kanssa, ja todistajat

katsoivat Károly'in tarjouksen hyväksyttäväksi.

Kohtaus Julian häissä oli vielä kymmenkertaisesti kiihoittanut Kálmán'in murhahimoa; hän juoksi kaikissa kahviloissa, korkealla äänellä huutaen, että hän huomenna on kylpevä joko omassa taikka toisen veressä, ettei hän tyydy ainoastaan siihen, että lähettää luodin Károly'in päähän, vaan leikkaa noilta muiltakin nenät korvat poikki. Turhaan hänelle muistutettiin, että jos hän tahtoo kaikki nämät tehdä, hän kumminkaan älköön sitä ennakolta kuuluttako, koska häntä muuten pantaisiin kiinni. Se on hänelle yhdentekevä! Viekööt hänen päänsä, jos mielivät, mutta hän on veristä kostoa etsivä...

Károly ja hänen kumppaninsa olivat jo kävelleet hyvän puolen tuntia mainitussa puistossa, kun vihdoinkin Kálmán'in molemmat todistajat saapuivat — yksinänsä, ja suuttuneella katsannolla antoivat vastapuolueelle kirjeen, jonka Kálmán herra oli kirjoittanut ja joka julki luettuna kuului näin:

"Hyvät herrat!

"Tyvenemmällä mielellä asiata mietittyäni, olen havainnut, että jokapäiväistä korkeammat velvollisuudet kieltävät minua henkeäni alttiiksi panemasta. Se nero, jonka luonto minulle on lahjoittanut, ei ole ainoastaan minun, vaan isänmaani, koko ihmiskunnan oma, ja sitä en saa unhottaa. Kaksintaistelu voipi tapahtua ainoastaan yhdenvertaisten välillä, eikä minun tarvitse teille selittää, että hengelläkin on ylimyskuntansa. Tuokaa vastaan joku, joka hengen valtakunnassa seisoo samalla asteella kuin minä, silloin minä mielelläni mittelen miekkaani hänen kanssaan. Muuten lähden minä ijäksi pois tästä kaupungista, etsimään nerolleni paremmin sopivaa vaikutus-alaa", jne, jne.

Todistajat katsoivat hämmästyneinä toisiinsa, yksi nauroi, toinen kiroili. Károly sanoi heille jäähyväiset, astui odottaviin vaunuihinsa ja ajoi takaisin Berkessyn maatilalle.

Siellä tulivat häntä vastaan tämän vaunut. Hänen äitinsä, sisarensa, vanha Berkessy ja tämän tytär istuivat siinä ja kaikki riemuitsivat suuresti kun näkivät hänet. Joku heidän tuttavistaan, joka oli kuullut Kálmán'in kerskailua kahvilassa, riensi heille siitä vielä samana yönä tietoa viemään; nämät ajoivat nyt kaikki täyttä laukkaa —'iin ja iloitsivat sanomattomasti, nähdessään Károly'in eheänä takaisin palaavan, varsinkin kun hän rauhoitti heitä sillä tiedolla, että koko asia oli päättynyt ilman mitään onnettomuutta.

Mukavuuden vuoksi astui sitte Berkessy Károly'in vaunuihin istumaan, ja kaikki lähtivät takaisin hänen asuntoonsa.

Matkalla kysyi vanha herra Károly'ilta, minkätähden he tahtoivat tapella, ja saatuansa tietää syyn siihen, levitti hän silmät selälleen.

— "Mutta mikä oikeus sinulla on minun puolestani hyvitystä antaa?"

— "Se oikeus, joka pojalla on isänsä puolesta".

Berkessy hymyili.

— "Mutta ethän sinä ole minun poikani".

— "Mutta minä voin tulla siksi".

— "Hm, orpanani. Se on totta, että sinä olet kelpo, hyväsydäminen poika, mutta sinusta sanotaan, että myöskin olet iso hulivili".

— "Siinä sanotaan oikein. Mutta eikö se juuri puolestani puhu? Jos en olisi ollut hulivili, seuraisi siitä, että vastedes saattaisin tulla siksi".

— "Niin, mutta kuka vakuuttaa minua siitä, ettet vastedes tule semmoiseksi, kuin tähän asti olet ollut?"

— "Hyvä, setäseni; antakaa minulle yhden vuoden määrä-aika. Jos sen vuoden kuluessa saatte kuulla jotakin pahaa minusta, silloin älkää minua enää huoneeseen laskeko; mutta jos sillä aikaa voin osoittaa itsessäni olevan kylläksi voimaa pitämään lupaustani, niin..."

— "Silloin en enää laske sinua huoneestani", täydensi vanha herra lausetta.

* * * * *

Yhden vuoden kuluttua näemme uudestaan ystävämme.

Károly piti lupauksensa. Rautaisella johdonmukaisuudella täytti hän, mitä oli luvannut; hän meni tosin huveihin, mutta koko aikana häntä ei voitu pakottaa ainoatakaan viinilasia juomaan; juopuneitten

ihmisten joukossa istui hän yksin selväpäisenä, eikä häntä myöskään voitu saada kortteja käteensä ottamaan. Sen sijaan asetti hän talouttansa järjestykseen ja oppi kieliä. Yhden vuoden kuluttua häntä tunnettiin mitä säädylisimmäksi, sivistyneimmäksi nuoreksi mieheksi koko paikkakunnassa. Minun täytyy sanoa, että hän vielä nytkin sitä on.

Hän otti Linan vaimokseen, ja rakasti häntä uskollisesti. Seitsemän talvea, seitsemän kesää eivät ole heidän perheellistä onneansa häirinneet. Tämä onni tavallisesti kuvautuu vaimon kasvoille, ja Linan kasvot kävivät vuosi vuodelta kauniimmiksi.

Sándor orpanammekin on onnellinen; hänellä on tarpeeksi kaunis puoliso, tarpeeksi paljon rahoja ja hän itse on enemmän kuin tarpeeksi yksinkertainen, jottei hänen onnensa olisi täydellinen. Zsuzsi täti käy heitä joka vuosi tervehtimässä, ja käyttää miniänsä vanhoja silkkihameita.

Abrahám herrakin on onnellinen: hän nai Boriskan; hänen ei kumminkaan nyt enää tarvitse tälle mitään palkkaa maksaa.

Setä Lörincz Kassay'kin on onnellinen. Sukulaisista, vieraista ei koskaan ole puutetta hänen talossaan; hänen tyttärellänsä on joka sormen päässä yksi kosija, ja näitten joukossa ei nyt jo täysikasvuinen Péterke ole viimeinen, ei ainakaan mitä pään suuruuteen tulee.

Ainoastaan Kálmán on vielä nytkin onneton. Tuosta suuria toiveita herättävästä hengestä tuli aikojen kuluessa särkynyt, väärin tuomittu nero. Joka kerta kun luette huonoja värssyjä, ajatelkaa häntä ja surkutelkaa hänen kohtaloansa!

VIITSELITYKSET:

[1] Lue: Lőörints (= Laurentius, Lauri) Kaschschai.

[2] Hallitusoikeudellisessa suhteessa on Unkarin maa jaettu "komitateihin", ja näiden päälliköt eli kuvernörit, niinkuin me sanoisimme, nimitetään "ispán'iksi".

[3] Hajdú = polisipalvelija.

[4] "Bunda" = pitkävillaisista lammasnauhoista tehdyt turkit, joita Unkarissa käytetään.

[5] Lue: Schjuschji.

[6] Lue: Schjuschjaanna Schaitoori.

[7] Győr, lue: Djöör, Raab'in kaupunki.

[8] Lue: Menjheert (= Melkior) Guljaaschi.

[9] Lue: Schaandor = Aleksanteri.

[10] "Dolmány" (lue: dolmaan) on lyhyt unkarilainen takki.

[11] Gábor = Gabriel.

[12] Matyi, lue: Matji, Matti.

[13] Károly, lue: Kaarolj = Kaarlo.

[14] Erzsébet, lue: Ärschjeebät = Elisabeth.

[15] Csalváry, lue: Tschalvaari.

[16] Nánásy, lue: Naanaaschi.

[17] Kálmán Sós, lue: Kaalmaan Schoosch.

[18] Linácska (Lina, Karolina), lue: Linaatschka.

[19] "Atilla" on unkarilainen, nyöreillä koristettu takki.

[20] Tässä on sukkela sanasutkaus, jota ei käy suomen kielelle kääntäminen. Unkarilainen sana

"költö" merkitsee näet sekä runoilijaa että tuhlaajaa.

[21] Tässä on taaskin sanasutkaus. Unkarilainen sana "sós" merkitsee näet: *suolainen*. Unkarin kielessä sanotaan, jos tahtoo peitetyllä tavalla osoittaa jonkun tytön olevan rakastuneen, että hän panee liiaksi suolaa ruokaan (s.o. hänen ajatuksensa ovat toisaalla, niin ettei hän voi pitää vaaria suolan määrästä).

[22] Erään unkarilaisen näytelmäkappaleen nimi.

[23] Jota pidetään suurena epäkohteliaisuutena.

[24] Eger'in (Erlan'in) oivallista punaista viiniä nimitetään Unkarissa turkin-vereiksi.

End of Project Gutenberg's Rakkaita sukulaisia, by Mór Jókai and Antti Jalava

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK RAKKAITA SUKULAISIA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are

removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.